

DANSEN IN DE SNEEUW KERSTVERHALEN

Joshua Zwaan
Vonne van der Meer
Joke Verweerd
en anderen

MOZAÏEK

Dansen in de sneeuw

Joshua Zwaan, Vonne van der Meer,
Joke Verweerd en anderen

Dansen in de sneeuw

KERSTVERHALEN

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Omslagontwerp: bij Barbara
Binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 978 90 239 5919 9
ISBN 978 90 239 5920 5 (e-book)
NUR 303

© 2019 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht
www.uitgeverijmozaiek.nl
Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Inhoud

Dansen in de sneeuw <i>Joshua Zwaan</i>	7
Welbehagen <i>Lody B. van de Kamp</i>	22
Stockholm <i>Désanne van Brederode</i>	34
De sneeuwvrouw <i>Elly Zuiderveld</i>	45
Kind van de Mohawk <i>Arie Kok</i>	50
Zwart jurkje <i>Vonne van der Meer</i>	63
Lachgas <i>Ria Borkent</i>	90
Koorddansen <i>Eline de Boo</i>	103

Sorry! Gelukkig kerstfeest! <i>Frans Willem Verbaas</i>	113
#leukeklant <i>Iris Boter</i>	131
Hulp is onderweg <i>Renze Borkent</i>	141
Kerstavond <i>Jacobine van den Hoek</i>	152
Land achter de regenboog <i>Hay van den Munckhof</i>	159
Gokken op een wonder <i>Joke Verweerd</i>	171
Een lange nacht <i>Anne Buidgen</i>	188
Gebroken kaarsen <i>Nine de Vries</i>	194
Mevrouw Pielofski <i>Marie van Beijnum</i>	209
Personalía	219

JOSHA ZWAAN

Dansen in de sneeuw

Mismoedig staarde ze naar de foto's in de *Allerhande*. Vrolijke families aan feestelijk gedekte tafels. Schijnheilige plaatjes, in scène gezet geluk, inclusief baby's en peuters die nooit kwijlen, huilen of de kan met cranberrysaus over het witte tafellinnen kiepen.

Vroeger had ze altijd zin in Kerst. Ze hield van het versieren van de woonkamer, het optuigen van de kerstboom en de voorbereidingen voor het kerstdiner, die haar moeder al dagen van tevoren in beslag namen. Neuriënd bracht ze uren in de keuken door. Moeder zong zelden. Behalve met Kerst. Op de plaatjes van haar herinneringen ligt er altijd sneeuw in december.

Haar kinderen hadden nog nooit sneeuw gezien. Toen ze eenmaal een eigen man en een eigen huis had hield ze koppig vast aan de rituelen van thuis, ook al had Bertus er niet zo veel mee. Bij hem thuis hadden ze als eersten in Nederland een kunstkerstboom en voor het kerstdiner werd jaarlijks in hetzelfde chique restaurant een tafel besproken. Haar gezwoeg in de keuken om een diner voor twee op tafel te toveren vond hij het eerste jaar van hun huwelijk maar onzin, maar toen ze samen aan de met wit linnen gedekte tafel zaten en hij het kunstwerk dat ze van het voorgerecht gemaakt had bekeek en proefde, beloofde hij om voortaan het hoofdgerecht voor zijn rekening te nemen. Drie jaar lang genoten ze op Eerste Kerstdag van zelfbedachte culinaire hoogstandjes bij kaarslicht, de serene stemmen van een Christmas carols zingend jongenskoor op de achtergrond. Bert hield inmiddels minstens zo veel van Kerst als zij.

Het vierde jaar lag ze misselijk en overgevend in bed. Drie maanden zwanger en al drie maanden te beroerd om te eten of te werken. Een jaar later keek ze met Bobby op schoot tevreden naar de lichtjes in de kerstboom. Bertus maakte in de keuken een snelle hap klaar. Vanwege de nachtvoedingen lagen ze tegenwoordig elke avond om half tien in bed. Ook op Eerste Kerstdag. De jaren daarna was ze of hoogzwanger, of moe. Het samen met de kinderen versieren van de kerstboom werd elk jaar een leuker ritueel, maar een kerstdiner met een slecht etende kleuter, een dwarse

peuter en een meestal rond etenstijd jengelende baby, had hun tot nu toe geen goed idee geleden.

Gisteren had Bobby op school zijn eerste 'kerstdiner' gehad. De kinderen mochten vroeg in de avond in hun mooiste kleren naar school komen. Dat op zichzelf was al een feest. Bobby had glittergel in zijn haar gewild en net zo lang gezeurd tot ze een strikje kocht voor om het kraagje van zijn netste blouse. Zo een als hij bij papa gezien had toen die in jacquet naar een officieel diner zou gaan en zichzelf even aan de kinderen geshowd had.

De tafels in de klas waren feestelijk gedekt met weliswaar papieren maar toch witte tafelkleden, door de kinderen gemaakte kerststukjes en waxinelichtjes in met sterren beplakte glazen potjes. Ook in Bobby's ogen blonken sterretjes. Diep onder de indruk had hij zijn plaatsje gezocht.

Toen ze de klas verliet had ze zich voorgenomen om dit jaar een echt kerstdiner te maken, de tafel te versieren en de kamer vol waxinelichtjes te zetten. Hoog, zodat Feline er niet bij kon, maar wel veel. Samen met Bert zou ze de lievelingshapjes van Bobby en Feline maken en ook iets speciaals voor henzelf. De kinderen zouden net zulke mooie herinneringen aan Kerst gaan bewaren als zij had. Op het moment dat ze haar straat inreed besefte ze haar vergissing. Ze had toegezegd te komen werken op Eerste Kerstdag. En ze had het Bertus nog niet verteld.

‘Iedereen is een keer aan de beurt. Er moet nu eenmaal met Kerst iets georganiseerd worden voor die mensen.’ Haar ogen gleden over de rimpel in Berts voorhoofd, de opeen geknepen lippen. ‘Ik dacht, laat ik het dit jaar maar doen, als de kinderen groter zijn hebben ze er meer last van.’

‘Die junks gaan dus voor je eigen gezin,’ zei Bert koel. ‘Net nu we eindelijk weer toe zijn aan samen kerstfeest vieren.’

‘Cliënten, Bert. Niet allemaal junks. Verslaafd zijn kan op heel veel manieren.’

‘Ik wist het, Marina! Toen je die baan aannam, zei ik het nog. Jij zal die shit ingezogen worden. Een beetje afstand houden tot die mensen, dat kun jij niet. Ze manipuleren je net zo lang totdat je alles voor ze doet.’ Driftig rukte hij zijn stropdas af en liep naar de slaapkamer om zijn nette pak te verwisselen voor kleding die minder gevoelig was voor de plakkerige kinderhandjes en kwijlende mondjes.

‘Losers,’ hoorde ze hem mompelen.

‘Er lopen anders genoeg mannen bij ons rond die ooit in een net pak liepen en net zo arrogant waren als jij,’ riep ze hem na. Boos op hem en op zichzelf smeed ze het bestek op tafel. Natuurlijk had ze het met hem moeten bespreken, maar de keren dat hij zonder overleg een werkafspraak op een avond plande waren ontelbaar. Op je werk zegde je soms nu eenmaal dingen toe zonder eerst het thuisfront te raadplegen.

‘Waarom zijn jullie boos, mama?’ Bobby’s stemmetje trilde.

Ze ging naast hem op de grond zitten en staaarde naar de televisie waar Bert zuchtend iets aan Ernie probeerde uit te leggen. ‘Mama heeft beloofd om met Kerst te gaan werken. De mensen die ik help op mijn werk hebben vaak geen huis of familie met wie ze Kerst kunnen vieren. Maar papa vindt het niet leuk dat ik dan niet bij jullie ben.’

‘Ik vind dat ook niet leuk.’ Bobby keek ernstig. ‘Maar geen huis hebben, of geen papa of mama is zielig.’

Ernies hinnikende lach leidde hem even af. Aandachtig volgde hij de zwaar aangedikte miscommunicatie tussen de twee vrienden. ‘Waarom is papa boos als jij zielige mensen helpt?’

Ze lachte. ‘Omdat papa en mama heel verschillende mensen zijn, net als Bert en Ernie. We houden heel veel van elkaar, maar soms begrijpen we elkaar niet.’ Ze knuffelde hem en stond op. ‘Als Sesamstraat klaar is gaan we eten.’

Mismoedig staaarde ze vanuit de trein naar de kerstverlichting die de bewoners van de stad gul in raamkozijnen en aan balkons gehangen hadden. Ze kneep haar ogen tot spleetjes om net als toen ze klein was te proberen hoeveel strepen en sterren de lichtjes tevoorschijn konden toveren. Even sloot ze haar ogen. De opgewekte gesprekjes die ze zo meteen zou

moeten voeren, de kleine ruzietjes die ze zou moeten sussen, hier en daar opvlammend, ondergronds vuur, je wist nooit waar het opdook; ze zag als een berg op tegen de komende uren. Veel van haar cliënten leken op slapende vulkanen. Je wist nooit helemaal zeker of je niet met een woord of een gebaar op de knop drukte die de ander in woede zou doen ontsteken.

Kleine witte schimmen tikten tegen het raam toen ze haar ogen weer opende. Sneeuw. En zij was niet thuis om de kinderen te laten kennismaken met de pluizige magie van dit voor hen nog onbekende natuurverschijnsel. Ze stelde zich voor hoe Bert de kinderen mee naar buiten zou nemen, hen zou wijzen op de afdrukken die hun schoentjes knisperend in de sneeuw zetten, hoe hij zich op zijn rug zou laten vallen om een engel te maken, hoe hij voorzichtig een sneeuwbal tegen hun jas zou gooien, ervoor wakend hun gezichtjes niet te raken, hoe hij ze binnen voor het raam zou zetten, terwijl hij drie ballen rolde, ze stapelde tot een pop. Bobby zou de hoed op zijn hoofd mogen zetten en Feline zou met knikkers en een wortel het gezicht maken. Elsie zou in haar handjes klappen en kraaien.

Onzin, sprak ze zichzelf toe. Voor er genoeg sneeuw lag om al dit soort dingen te doen was zij alweer thuis.

De achterkant van het station van de stad waar ze werkte lag tegenover een parkje. Sneeuwvlokken dar-

telden om haar heen toen ze naar buiten stapte. Op de straat lag een rommelige drab, maar het gras in het park was al bedekt met een donzen deken. Onge-rept, het kerstfeest hield de mensen binnen. Voor-zichtig schuifelend liep ze langs het park naar de straat waar haar collega's een zaaltje gehuurd had-den. Sneeuwvlokken landden op haar haar en in haar hals. Ze trok de wollen sjaal wat dichter om zich heen en legde haar hoofd in haar nek om naar de gespik-kelde donkere lucht te kijken. Ze opende haar mond, de vlokken, zacht als suikerspin, lagen even op haar tong voor ze smolten. Ze moest doorlopen. Het feest wachtte.

Opeens stond ze stil. Onder het afdakje van een bushalte school een donkere gestalte in de hoek op de grond. Een stuk plastic moest voor een beetje beschutting zorgen. Ze aarzelde. Met dit weer zou de nachtopvang toch wel open zijn? Het beleid om men-sen van de straat te halen was toch al ingegaan? Dit was vast zo'n weigerachtige dakloze die ook bij min-tien liever buiten was dan te slapen in een zaaltje met veertig andere stinkende daklozen. Doorlopen zou makkelijker zijn. Ze was al op weg naar een goed doel.

De bushalte lag een paar stappen achter haar toen ze omkeerde. Iets in de gestalte was bekend. Dit was iemand die op hun feest hoorde te zijn en niet hier onder een deken op de koude straat.

Voorzichtig tikte ze op het plastic. 'Hoi Marcus, ik ben het. Marina.'

Het plastic schoof open, de deken ging een stukje opzij. ‘Maria, de moeder Gods, en dat op kerstavond. Halleluja. Fijn om je te zien schat, maar ik mag er niet in vanavond. Bonje met de leiding. Ga jij die andere hopeloze gevallen maar vertroetelen, ik red me wel.’

Ze grinnikte. Maria, zo noemde hij haar vaker. Maar vanavond voelde het wel heel symbolisch. ‘Kom op idioot. Je vriest dood hier. We hebben kerstdiner. Loop met me mee, ik zorg dat je binnen mag.’

‘Dat lukt je niet. Schorsing voor een week. Ik heb Peter een ram verkocht. Pikt-ie niet. Groot gelijk.’

‘Ik ben Maria, weet je nog? Ik vraag clementie. Peter zal over zijn hart strijken omdat het Kerst is en omdat hij Petrus heet.’ Ze pakte hem bij zijn arm. ‘Kom, ga staan, dit is gevaarlijk.’

Marcus kreunde.

‘Heb je pijn?’ Ze schrok. Zijn arm leek in een verkeerde hoek te staan.

Hij gromde. ‘Te grazen genomen door een stel opgefokte jochies in het park. Ik sliep te diep. Had mazzel gehad, paar euro gebietst, flink wat halve liters bier gezopen. Stom. Niet goed opgelet. Eikels.’

Ze zakte door haar knieën en haakte haar armen onder zijn oksels. Terwijl ze hem overeind hees snuffelde hij aan haar hals. ‘Lekker luchie meissie. Als ik erin kom, doe je dan een dansje met mij straks?’ Hij legde zijn arm om haar middel en deed een poging tot een onhandige pirouette. Bijna belandden ze samen in de sneeuw.

Hij was gevaarlijk, zei men. Zijn maten fluisterden dat hij vrouwen verkrachtte in het natuurgebied vlak buiten de stad. De keren dat hij met blauwe ogen en kapot geslagen lippen op het inloopspreekuur of in de huiskamer van de verslavingszorg verscheen waren niet te tellen. Toch had ze een zwak voor hem. Als hij met haar sprak kwam er een zachtheid in zijn stem die haar deed vermoeden dat er ooit een andere Marcus geweest was. En dat die Marcus met de juiste hulp misschien weer tevoorschijn zou kunnen komen. Alleen wist niemand wat de juiste hulp was. En Marcus wilde überhaupt geen hulp. Marcus wilde onderdak en veel drank.

Ze trok zich los. 'Zeker weten. Maar nu eerst lopen. Wacht, ik sla de deken om je heen. Het plastic sjouw ik wel mee.'

'Laat dat maar hier. Vannacht moet ik toch ergens slapen.'

Ze wilde tegen hem ingaan, hem verzekeren dat hij wel in de nachtopvang kon slapen, maar ze wist dat ze dat niet kon garanderen. Regels waren regels. De schorsingen werden heel serieus gehandhaafd.

Samen schuifelden ze over de nu ook witte stoep. De koude wind leek sterker dan daarnet. Sneeuwvlokken wervelden om hen heen, hingen een gordijn tussen hen en de rest van wereld. Marcus leunde zwaar op haar. De lange plukken haar die vanaf zijn kalende schedel omlaag hingen, vingen de sneeuw en hielden die vast. Ze vroeg zich af of hij niet gewoon

naar de eerstehulppost moest, maar de zinloosheid van zo'n voorstel deed haar zwijgen.

Er stond al een rijtje cliënten te wachten tot ze naar binnen mochten. Schuldbewust constateerde ze dat ze te laat was om haar collega's te helpen met de voorbereidingen.

'Wacht hier, Marcus.'

Snel schoof ze langs de vochtige jassen en haren naar binnen. Na haar korte uitleg deed niemand moeilijk. Peter was er niet bij vanavond. Marcus mocht bij het kerstdiner zijn. Maar de nachtopvang, daar gingen ze niet over. En niemand zou moeite gaan doen om Marcus daar onder te brengen vannacht, dat zag ze aan hun gezichten. Ook zij zou om elf uur gewoon naar de trein lopen, proberend te vergeten dat Marcus in de hoek van een bushokje lag. Ze trok haar schouders even hoog op en liet ze daarna zachtjes vallen. De komende uren zat hij warm en droog.

De buitendeur werd door een collega geopend. Druk kletsend stroomde een stoet mannen en vrouwen naar binnen. Ze knikte naar Marcus dat hij door kon lopen. Snel drukte hij een natte zoen op haar wang. Pas toen hij uit haar zicht was veegde ze haar wang weer schoon.

Haar blik gleed langs de lange tafels met het bonte gezelschap waar ze de laatste jaren zo aan gehecht was geraakt. Vooral de vrouwen hadden hun best

gedaan zich feestelijk te kleden. Veel rood en zwart, bij degenen die op hun eigen manier de traditie in stand wilden houden; de meer tegendraadse types hadden zich uitgedost in felle kleuren, met nepbloemen in het haar. Er werd gepraat en gelachen, het eten werd zoals gewoonlijk flink becommentarieerd, maar was toch in korte tijd op. *I'm dreaming of a white Christmas* zong iedereen mee, het *Stille nacht* dat erachteraan klonk misschien nog wel met meer geestdrift. Haar collega Jan-Kees, een beer van een vent, die door alle cliënten diep gerespecteerd werd, stond op om een kerstverhaal voor te lezen. Haar ogen gleden over de gerimpelde, opgezwollen, rode of juist vaalbleke gezichten, aandachtig luisterend naar het vrij obligate verhaal vol sneeuw, storm en leed, dat uiteindelijk verzacht werd door ingrijpen uit onverwachte hoek.

‘En nu de voetjes van de vloer.’ Jan-Kees stond op en greep Tina, piepjong en heroïneverslaafd, bij de hand en trok haar mee naar de open ruimte tussen de tafels. Samen met een paar collega’s schoof ze de tafels een stukje aan de kant. Hier en daar hingen groepjes bij de muren, vanuit de hal klonken de stemmen van diegenen die buiten gingen roken. Er vormden zich voorzichtig enkele paren op de dansvloer, er werd onhandig wat gewalst of geschuifeld. Sommige cliënten wiegden in hun eentje heen en weer op de muziek, een bierflesje in de hand. Zoals gewoonlijk was er officieel geen drank maar was het er toch.

‘Een dansje Maria, weet je nog?’ Marcus stond op eens naast haar. Zijn arm hing slap langs zijn lichaam.

‘Wacht,’ zei ze en liep snel naar de keuken om een theedoek te halen.

‘Hier, dit helpt.’ Ze knoopte de theedoek om zijn nek en hing voorzichtig zijn arm erin. Ze liet toe dat hij zijn andere arm om haar middel legde. Samen wiegden ze op de muziek. De afschuw die de geur van Marcus’ ongewassen kleren opriep verloor het van de ontroering over de tederheid waarmee hij haar middel omvatte, waarmee hij probeerde zijn lompe lijf te voegen naar haar tengere gestalte. Brommend geneurie steeg ergens vanuit zijn borst op. Hij leek opeens een tevreden kind, dat school bij zijn moeder.

‘Kijk nou toch, het kindje Jezus is er ook, Maria.’ Marcus keek over haar schouder naar iets achter haar.

Er klonken meer kreten van verrassing.

‘Ach gos, wat een liefies!’

‘Wat doen die engeltjes hier?’

‘Die zijn verdwaald, dit is geen plek voor kinderen.’

Ze keek om.

Bertus stond in de deuropening, Elsie hing in de draagzak op zijn borst. Bobby en Feline hielden allebei stevig een van zijn handen vast. Verlegen keken ze naar al die vreemde grote mensen.

Ze liep naar hen toe. Met een verbaasde glimlach gaf ze Bert een kus en aaide haar kinderen over hun hoofd. ‘Wat gezellig dat jullie er zijn. Willen jullie limonade en wat lekkers?’

Twee van haar cliënten schoten naar voren. ‘Dat regelen wij, kom maar schatjes.’

‘Dit zijn de oma’s.’ Ze glimlachte naar Feline en Bobby. ‘Zij zijn de oudsten hier, daarom noemt iedereen ze zo. Loop maar met ze mee.’

Bert pakte haar hand. ‘Ik zie dat er hier gedanst wordt. Mag ik deze dans van u?’

‘Natuurlijk.’ Haar wangen gloeiden.

Are you lonesome tonight, klonk het uit de speaker. Met een zucht legde ze haar hoofd tegen zijn schouder. Elsie hing slapend tussen hen in. ‘Wat fijn, wat fijn. Maar wat doen jullie hier?’

‘Bobby vond dat als jij zielige mensen ging helpen met Kerst, wij dat ook moesten doen. Dat woord zelig is volgens mij niet op zijn plaats hier, maar verder heeft hij gelijk. Wat is er beter dan als gezin samen met deze mensen Kerst te vieren?’ Hij boog zich naar haar mond en gaf haar een kus.

Marcus tikte Bertus op zijn schouder. ‘Hee tortelduifjes, effe storen? Je vrouw was met mij aan het dansen, gozer. Je krijgt haar zo weer terug.’

Grijnzend liet Bert haar los. ‘Ga je gang. Dan vraag ik die jongedame daar.’ Met een elegante buiging nodigde hij Tina ten dans.

‘Leuke kinderen heb je.’ Marcus wees naar Bobby en Feline die aan een tafel met de oma’s een spelletje zaten te doen.

Ze glimlachte. ‘Dank je. Ik vind ze zelf ook leuk.’

‘Waarom ben je dan niet bij hen met Kerst?’

‘Ik moest jou toch van de straat vissen, Marcus. En ze zijn hier nu toch?’

De muziek werd harder gedraaid. De ruimte tussen de tafels vulde zich met wiegende en draaiende lijven. De meesten bewogen onhandig, een enkeling sierlijk. Ze zag hoe sommige lichamen de herinnering in zich droegen van feesten en uitgaan in betere tijden. Er werd gelachen en gepraat. Heel af en toe schoot een stem uit, ontstond er een korte woordenwisseling vergezeld van geduw. Meteen werd er gesust. ‘Niet doen, het is Kerst. Kalm nu. Er zijn kinderen bij.’

Haar ogen volgden Bert die met iedereen een praatje maakte, soms even met iemand danste, een ander op de schouder sloeg, geduldig luisterde naar het verhaal dat een van de oma’s elke dag weer vertelde aan wie het maar horen wilde. Elsie sliep in de draagzak. Ze had haar ogen nog niet een keer open gedaan.

De zaal liep leeg. Samen met haar collega’s ruimde ze op. Bertus hees Bobby in zijn jas. Feline liet zich half slapend met haar duim in de mond door een van de oma’s helpen.

‘Ga jij maar met je man mee, Marina.’ Jan-Kees duldde geen tegenspraak.

Dankbaar knikte ze hem toe. ‘Het was leuk. Ga ik vaker doen, met Kerst werken.’

Ze tilde Feline op en liep achter Bert, die Bobby bij de hand hield, naar buiten.

‘De auto staat daar.’ Bert wees in de richting van het parkje, dat bedolven onder een dikke laag sneeuw alleen zijn contouren liet zien.

Het knerpen van de sneeuw onder haar schoenen, de gedempte geluiden van de in watten gepakte wereld, de arm van Bertus om haar schouder; ze zou zich gelukkig moeten voelen, maar een weeë onrust wroette in haar borst en maag.

Ze wilde niet naar het bushokje kijken toen ze erlangs liepen, maar haar ogen gingen hun eigen gang. De donkere bult onder het plastic bewoog niet.

‘Ligt daar nou iemand?’ Berts stem klonk geschokt.

Even glimlachte ze. Man van de wereld. Maar niet van de straat.

‘Het is Marcus,’ zei ze zacht. ‘Hij mag de nachtopvang niet in. Geschorst voor een week.’

‘Een week? Terwijl het vriest?’ De verontwaardiging in zijn stem liet de bal van liefde die de hele avond al in haar borst groeide, bijna exploderen.

Bert stond al naast Marcus. Schudde aan het plastic. Trok de deken op zij. ‘Kom Marcus, je gaat met ons mee.’

Een bleekblauw gezicht kwam van onder de deken tevoorschijn. Verward keek Marcus haar aan. ‘Mee? Met jou, Maria?’

Ze pakte Berts hand en kneep erin. ‘Met ons, Marcus. Het logeerbed staat klaar.’

LODY B. VAN DE KAMP

Welbehagen

‘Eruit! Meteen!’ Twee ogen kijken me dreigend aan. ‘Eruit!’ Met zijn ene hand houdt de man een geweer vast. Met de andere sleurt hij me uit bed. ‘Mee naar de kamer, snel!’ Droom ik? Nee, ik ben klaarwakker. Ik grijp naar mijn ochtendjas. ‘Liggen laten!’ Ik krijg geen tijd om mijn pantoffels aan te doen, hij duwt mij voor zich uit naar de woonkamer. In een flits zie ik mama in één hoek van de kamer staan, ook al alleen maar in haar nachthemd met een handdoek over het hoofd. Papa staat in zijn pyjama met het gezicht naar de muur en zijn handen naar boven. Wat is dit?

‘Daar, jij daar, naast de bank. Stilstaan. Geen beweging. Anders wordt er geschoten.’

Er staan vijf mannen in de kamer, allemaal met bivakmutsen over hun gezicht. Alleen hun dreigende ogen zijn zichtbaar. Op hun borst staat in grote witte letters 'Politie'. Ze hebben allemaal grote geweren in hun hand. Ik hoor gestommel in Jamils kamer. Even later wordt Jamil door nog een paar van die mannen binnengebracht. Zijn handen zitten op zijn rug. Hij probeert om zich heen te schoppen maar krijgt meteen een stomp tegen zijn kin. Het gaat allemaal heel erg vlug. Een doek wordt voor zijn ogen geknoopt en drie van de mannen duwen hem voor zich uit door de deur naar de overloop. Jamils geschreeuw galmt door het trappenhuis. Beneden slaat de voordeur met een klap dicht. Op straat hoor ik heel veel voetstappen, wat commando's en opstartende motoren. Auto's rijden de straat uit. Daarna is het stil. De mannen in de kamer houden hun geweren nu losjes in hun handen. 'Allemaal gaan zitten, rond de tafel. Geen verdachte beweging!'

Weer andere kerels komen het huis binnen, in blauwe overalls. Het hele huis wordt overhoop gehaald. Uit Jamils kamer komt zijn computer tevoorschijn en een stapel boeken. De keukenkasten worden opengegooid en de laden van het dressoir worden omgekieperd. Een van die kerels zet mijn schooltas op tafel. Twee dreigende ogen achter een geweer zijn voldoende om het allemaal maar te laten gebeuren. Mijn telefoon en iPad worden in een plastic krat gestopt, samen met de spullen van Jamil. De krat en nog wat

dozen met onze spullen worden de trap af gedragen. Achterwaarts lopen de mannen onze woning uit, hun bivakmutsen nog steeds over hun gezicht en hun geweren op ons gericht, en stormen de trap af.

‘Die ene zin begrijp ik niet.’ Mama buigt zich over me heen. Ik wijs met mijn vinger in het schrift. ‘Welbehagen. “In de mensen een welbehagen.” Wat is welbehagen?’

Mama haalt haar schouders op. ‘Dat weet ik niet. Dat is iets wat ze vroeger zeiden. Van voordat wij naar Nederland kwamen.’ Mama pakt haar dikke woordenboek van de plank. ‘Welbalk, welbebouwd, welbehagen. Hier heb ik het. “Welbehagen”, iets goed vinden, iets willen, ergens blij mee zijn.’ De rimpels op haar voorhoofd worden dieper. ‘Is het alleen maar één woord dat je moet weten? Of is het een hele zin?’

‘Het is een kerstlied van mijn nieuwe school. Daarin staat deze zin: “Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen.”’

Mama kijkt van mijn schrift opnieuw in haar woordenboek. ‘Er blij mee zijn, tevredenheid. Vrede op aarde? Welbehagen?’

Ik hoor een diepe zucht en weet meteen wat mama bedoelt.

Papa is gisteravond weer vertrokken. Met de trein helemaal naar Groningen of ergens daar in de buurt. Jamil mag sinds kort eindelijk weer bezoek hebben. Elke twee weken onderneemt papa op zaterdagmid-

dag die lange reis om dan op zondagochtend op tijd bij de poort van de gevangenis te zijn zodat hij de afspraak voor het bezoek niet mist. Eén keer is mama ook mee geweest, maar ze was helemaal kapot toen ze terugkwam. De hele nacht lag ze te huilen. ‘Mijn kind, mijn kind.’

“Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen.” Mijn hoofd draait naar de deur van de gang. Nog steeds hangt deze scheef, aan één scharnier. Een diepe kras loopt over het parket, dwars door de kamer. Een timmerman van de bouw aan de overkant van de straat was zo lief om de ingetrapte voordeur er weer in te zetten.

“Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen.” Ik stop mijn schrift terug in mijn tas. Nu weet ik wel wat in dat liedje bedoeld wordt. Wat nou “vrede op aarde”?

Vaak word ik midden in de nacht wakker. Ik droom dan dat ze terug zijn gekomen, die mannen met de dreigende ogen en hun geweren. Daarna lig ik te trillen, en durf niet meer in slaap te vallen. Halve nachten lig ik te draaien, totdat het licht is.

Na Jamils arrestatie bleef ik weken thuis. Ik was bang om de straat op te gaan en al helemaal om naar school te gaan. Wat moest ik zeggen over mijn oudere broer? Is het echt waar dat hij Abdel heeft vermoord? Iedereen in de buurt schijnt het erover te hebben. Die lieve juffrouw Herma van mijn klas kwam elke week

even langs om te horen hoe het met me ging. Zij was de enige voor wie mama de deur durfde te openen. Juffrouw Herma vertelde me wat er allemaal op school gebeurde, maar mijn hoofd stond niet naar die verhalen. Ik weet dat ze het goed bedoelde. Zij heeft ervoor gezorgd dat ik na een tijd naar een andere school kon, wat verder uit de buurt. Zover ik weet, kent niemand in mijn nieuwe klas mijn verhaal. Soms komt juffrouw Herma nog even langs.

“Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen.” De juf op de nieuwe school weet dat wij thuis geen kerstfeest vieren, net zomin als mijn klasgenootjes Youssouf, Samira en Yasmin dat doen. Maar de liedjes zingen wij wel mee. En Nourhan heeft zelfs een rol in het kerstspel dat door de school wordt opgevoerd.

Ik voel dat mama nu weer verdrietig is. Wat vrede op aarde? Wat welbehagen? Mama staat op deze vroege zondagochtend in de keuken groente fijn te hakken. Vroeger zong ze nog weleens bij dit klusje, net zoals oma dat ooit deed. Muisstil sluip ik naar de keukendeur, maar ik ga niet naar binnen. Mama snikt. “Vrede op aarde.” Zou er ooit weer vrede in ons huis komen? Wat gaat er met Jamil gebeuren? Hoelang moet hij in de gevangenis blijven? “In de mensen een welbehagen.” Heel soms denk ik aan Abdel, aan zijn vader en moeder, aan Dilan, zijn jongere zusje. Laatst zag ik haar op het pleintje. Ze zag mij en rende hard weg. Toen we klein waren speelden we vaak met elkaar.

Mama veegt met haar mouw de tranen af. Haar hoofd gaat heen en weer. Ze mompelt iets. ‘Salaam, salaam, vrede. Vrede? Wat vrede?’

Ik laat het ‘welbehagen’ voor wat het is, loop naar mijn kamer, klim op mijn bed en ga met mijn rug tegen de muur zitten. Door het raam kan ik vanaf mijn plekje, net langs de schotel op het balkon van de burens, de straat inkijken. Op de hoek gaan de klokken in de kerktoren heen en weer. De wijzers staan op kwart over tien. Elke zondagochtend komen wat van onze christelijke straatgenoten op het kloggelui af om naar die kerk te gaan. Zouden zij volgende week met Kerstmis ook hun ‘welbehagen’ vieren? Zou het dan, in ieder geval voor die twee kerstdagen, echt voor hen ‘vrede op aarde’ worden?

‘Esma, Esma.’ Ik word gestoord in mijn overpeinzingen. ‘Esma, ik ga even naar de viswinkel. Ik ben zo terug.’

Sinds de arrestatie van Jamil gaat ook mama bijna niet de straat op. Ze is doodsbang om de burens of wie dan ook tegen te komen. Als ze gaat, doet ze dat vroeg in de ochtend. Papa brengt meestal de andere boodschappen mee als hij ’s avonds thuiskomt van zijn werk.

‘Ja mams, ik hoef toch niet mee?’

‘Nee, blijf jij maar thuis en zorg dat je huiswerk af is.’

Wat huiswerk! Deze hele week zijn ze op school alleen maar bezig met dat kerstspel. Donderdag begint

de kerstvakantie. Ik moet nog zien hoe ik die overleef. De hele vakantie overdag alleen met mama thuis zitten? In de avond komt papa er tenminste bij. Nog steeds wordt er niet veel gepraat. Misschien mag ik in de vakantie een keer met papa mee naar Groningen, als Jamil in die tijd bezoek mag krijgen. Ondanks het vreselijke dat hij gedaan zou hebben met Abdel mis ik hem. We weten nog steeds niet of die moord echt door Jamil is gepleegd. Iedere keer wanneer ik dat woord 'moord' hoor, begin ik te beven. 'Moord' is doodschieten! Met een mes steken! Of weet ik veel hoe dat nog meer gedaan wordt. En mijn broertje Jamil zou zoiets kunnen doen? De rechtszaak moet nog komen, maar niemand weet wanneer dat gaat gebeuren. Ze zeggen trouwens dat er ook andere jongens bij betrokken zijn geweest. Ik bid vaak voor Jamil in de hoop dat zal blijken dat hij helemaal niet de dader is geweest maar er toevallig bij stond.

Mama zet de tas met vis op tafel. Ze haalt de pakjes eruit en legt ze in de koelkast. Lekker, vanavond of anders morgen eten we marmita.

Mama slaat de punt van haar hijab over de schouder en schuift aan tafel. 'Ga ik een keer naar buiten, kom ik die vrouw tegen.' Verwonderd kijk ik mama aan. 'Ja, die vrouw. De moeder van Abdel.'

'Nee. Dat kan niet waar zijn. Waar zag je haar? Wat zei ze tegen je?'

Mama legt haar hand op mijn arm en schuift dich-

ter naar mij toe. ‘Ze stond naast me in de viswinkel. Eerst had ik niets in de gaten, tot ik haar stem hoorde. Ik wilde meteen weglopen, maar ze keek me aan en begon te huilen. “Alsjeblieft, loop niet weg. Ik heb jou nodig. We hebben elkaar nodig. Alsjeblieft, loop niet weg.” Buiten op de stoep heb ik op haar gewacht. Wat moest ik anders doen? Toen ze had afgerekend, kwam ze naar me toe. “Ik wil je spreken. Niet hier. Maar ik wil je spreken. Alsjeblieft, ik smeed je.” Wat moest ik doen? Moest ik haar omhelzen? Moest ik mij verontschuldigen voor wat onze Jamil haar zoon heeft aangedaan? Ik wilde meteen naar huis rennen om papa te bellen dat hij zo gauw mogelijk thuis moest komen.’ Ik schuif de tissuedoos in mama’s richting. ‘Maar ze wil strakjes al langskomen. Papa komt vanavond laat pas thuis. Wat moet ik doen?’

Ik haal mijn schouders op. Hoe moet ik nu weten wat mama moet doen? Misschien is het wel verstandig om maar niet te wachten tot papa er ook bij is. Die twee vrouwen kunnen waarschijnlijk makkelijker praten zonder dat papa in de buurt is.

Veel tijd om verder na te denken is er niet. De bel van beneden gaat. Ik kijk over het randje van het balkon. Daar staat inderdaad Abdels moeder. Haar boodschappentas heeft ze nog bij zich. Ze moet rechtstreeks van de viswinkel hiernaartoe zijn gekomen. Mama haalt haar schouders op en knikt. ‘Doe maar open.’

‘Mama, ik maak de deur open, maar dan ga ik naar mijn kamer. Dan kunnen jullie samen praten.’

‘Nee schat, alsjeblieft. Blijf erbij zitten. Ik wil dat je bij me bent. Laat mij niet alleen, alsjeblieft.’ Mama kijkt me bijna smekend aan.

Ik doe de deur open. Abdels moeder komt de kamer binnen en loopt op mama af. Even raken hun wangen elkaar. Mama wijst in de richting van een stoel. Ik zet een paar flesjes water op tafel, leg wat mandarijnen op de schaal en ga op de sofa zitten. Niemand spreekt een woord. Wat moeten we zeggen?

Plotseling begint Abdels moeder te praten. ‘Ik, ik weet niet hoe ik moet beginnen. Wilt u mij bij mijn voornaam noemen? Ik heet Nora.’

‘Noem mij maar Hassnae,’ klinkt het heel zachtjes uit mama’s mond.

‘Hassnae, ik wil dat jullie weten dat ik echt helemaal niet boos ben op jullie. En jullie moeten je helemaal niet schamen voor wat jullie zoon onze Abdel mogelijk heeft aangedaan.’ Nora’s woorden komen als een waterval uit haar mond.

Mama heeft Nora tot nu toe niet aangekeken. Ik denk dat ze dat niet durft. Tranen stromen over Nora’s wangen.

‘Door onze kinderen zijn jij en ik in een afschuwelijke situatie terechtgekomen. Wij zijn een van onze zonen verloren.’ Mama haalt haar schouders op. ‘Maar jij, Hassnae, en jouw man zijn ook een zoon kwijt geraakt.’ Nora kijkt nu in mijn richting. ‘Hoe heet jij?’

‘Esma,’ klinkt het schor uit mijn keel.

‘Ook jij, Esma, hebt jouw broer verloren. Jullie

Jamil leeft dan nog wel, maar wie weet, moge Allah hem behoeden, waar hij zit? Wie weet wat hij daar in de gevangenis nu al doormaakt en wat hij de komende jaren nog moet meemaken?’ Tussen de tranen door kijkt mama Nora verbaasd aan. Onze Jamil heeft Abdel vermoord en Abdels moeder komt hier om te vertellen dat ze niet boos is?

Mama’s schouders schokken. ‘Mijn kind, wat heb je gedaan? Mijn kind, hoe komt dit ooit weer goed?’

Nora staat op, pakt mama’s gezicht tussen haar twee handen. ‘Er is een God op deze wereld, wij noemen Hem Allah, christenen noemen Hem de Heer, Joden noemen Hem de Eeuwige. Hoe Hij ook heet, één ding hebben wij allemaal gemeen, over Allah, over de Heer, over de Eeuwige. Hij is vol met barmhartigheid, vol van vergeving.’

Mama staart hulpeloos langs Nora heen. Ze wil wat terug zeggen, maar het lukt haar niet om een klank uit haar keel te krijgen.

Nora gaat weer zitten en pakt nu mama’s handen beet. ‘Hassnae en jij, Esmā. Mijn man, mijn kinderen en ikzelf hebben hier de afgelopen dagen veel over gepraat. Als Hij vergeeft, moeten wij dan niet vergeven? Als Allah ónze zonden weg kan strepen, moeten wij mensen onder elkaar Zijn voorbeeld dan niet volgen?’ Mama en Nora omhelzen elkaar. Ook ik krijg een natte knuffel van Nora. Maar nu? Abdel is dood en Jamil zit ergens bij Groningen in de gevangenis. Dit komt toch nooit weer goed?

Nora lijkt mijn gedachten te raden. ‘Het duurt vast nog een hele tijd totdat we weten wat er die avond allemaal is gebeurd. Wie wat heeft gedaan en wie waaraan schuldig is. Er komt een rechtszaak en dan zullen jullie en wij het allemaal wel horen. Die verschrikkelijke gebeurtenissen op die ene dag hebben jullie en ons leven kapot gemaakt. Maar wij, als eenvoudige mensen, laten we het niet nog erger maken door elkaar te haten en niet te vergeven.’ Nora kijkt mama en mij aan. ‘Esma, Hassnae, denk je dat wij elkaar vast kunnen houden door samen de Salaam, de vrede tussen jullie en mijn gezin, te bewaren? Is Salaam niet het hoogste wat wij van de Allerehoogste hebben meegekregen?’

Mama knikt. ‘Nora.’ Nu spreekt mama weer, maar wel met een hele hese stem. ‘Wat jij ons gebracht hebt is een geschenk. Het mooiste geschenk uit ons leven. Maar, maar jouw man? Hoe staat jouw man hier tegenover? Abdel is ook zijn zoon?’

Nora kijkt ons allebei recht in de ogen. ‘Gisteravond nog hebben mijn man en ik het hierover gehad. Ons hele gezin staat hier helemaal achter. Laat er alleen maar vrede zijn, tussen jullie en tussen ons.’

Wonderbaarlijk, maar mama staat ineens rechtop. ‘Ahmed, mijn man, is er vandaag de hele dag niet. Hij is op bezoek bij Jamil in de gevangenis en komt pas laat weer thuis. Ik weet hoe ontzettend blij hij zal zijn met jouw geschenk. Ik weet het. Hoe kan ik jou bedanken?’ Nu is het mama die Nora naar zich toe trekt.

Samen lopen ze, hun ogen afvegend, naar beneden, de trap af. Over de rand van het balkon zie ik hoe ze gearmd tot de hoek van de straat lopen. Daar volgt een laatste omhelzing, minutenlang houden ze elkaars handen vast.

Ik veeg de tranen van mijn gezicht en kruip terug op mijn plekje. De kerktoren vertelt me dat het nu kwart voor twaalf is. De klokken luiden opnieuw. De kerkgangers komen naar buiten. “Vrede op aarde. In de mensen een welbehagen.” Onze christelijke burens vierden volgende week Kerstmis. Of er echt overal vrede op aarde zal zijn? Ik betwijfel het. Zo ziet de wereld er nog niet uit. En of het bij iedereen een welbehagen is, ook dat betwijfel ik. Abdel is dood. Jamil zit in de gevangenis. Maar bij ons, bij mama, papa en mijzelf, bij mevrouw Nora, haar man, Dilan en de andere kinderen is het wel vrede. Een klein beetje vrede. Ondanks de pijn en ondanks het verdriet. Het is de vrede van vergeving en van geen haat. Na vandaag weet ik wat dat ene woord betekent. Het is het diepe gevoel in ons hart van een heel bijzondere tevredenheid. “In de mensen een welbehagen.”

DÉSANNE VAN BREDERODE

Stockholm

‘Begin maar vast, ik kom zo.’ Tot tweemaal toe had Jolijn het gezegd. Ze wilde zich niet opgejaagd voelen bij het overdadige ontbijtbuffet. Anders dan hij kon ze niet twee grote borden vullen met van alles en nog wat, en dan ook nog eens een schaalje yoghurt met cruesli nemen en een chocoladetaartje; zij moest kiezen met beleid. Niet eens vanwege de lijn. Vrouwen konden nu eenmaal minder eten. Dát zou het feminisme nou eens moeten aankaarten, die onrechtvaardigheid.

Tim had willen wachten. Maar die grote punt watermeloen, met de fijne druppeltjes op het rode vruchtvlees, de glanzende pitten en de felgroene,

harde schil... Knisperende koelte, komkommer-zoetheid: de smaak van zomer en strand in een overvolle eetzaal met toeristen uit de hele wereld, die bij het boeken van hun reisje waarschijnlijk allemaal hadden gedacht dat Stockholm nog wél garant stond voor een witte Kerst. Net als hij.

Tot een dag voor vertrek had hij de moed erin gehouden. En ja, er waren meteen bij aankomst wat kleine sneeuwbuien geweest, droog poeder dat door de wind naar de randen van wegen en huizen werd geblazen, in mooie, wervelende patronen. Maar nadat ze zich op hun hotelkamer hadden geïnstalleerd en weer de stad in waren gelopen, lag er hooguit nog een beetje op autodaken en rond de stammen van de kale bomen. Te weinig om het lantarenlicht te weerkaatsen.

Sorry, had hij willen zeggen. Sorry dat ik werkelijk geloofde dat het leuk kon zijn: de kerstdagen met z'n tweeën, geen plichtplegingen, en voor het eerst in drie jaar weer als stel, zonder onze dochter.

Jolijn had er vaak op gezinspeeld, meende hij. Door tijdens het kijken van een film op te merken: 'Nu zijn wij voorgoed een papa en een mama. Ook op dit ogenblik, met een glas wijn in de hand. Straks, als dit programma is afgelopen, praten we nog wat en kussen we elkaar, en voor het slapengaan is er misschien nog dat andere... En toch is het niet meer zoals toen. Roosje kan gaan huilen. Eén van ons moet er morgen al voor zevenen uit.' Alsof er iets voorbij was

en nooit meer terug zou komen. Andere keren, meestal op een volkomen onverwacht moment, had ze gevraagd: ‘Vind jij mij nog leuk om mij, of omdat ik de moeder van Roosje ben? Zie je me als een soort koe? Ik namelijk wel. Ik ben dit helemaal, maar ik ben deze vrouw ook helemaal niet. Het gevoel voortdurend alles fout te doen. Evenveel ambities als vroeger, maar zo snel moe, of tobberig en bang...’

En ten slotte waren er de schampere grappen geweest, over burgerlijkheid, sociale dwang, feestdagen die tot in de eeuwigheid zouden moeten worden doorgebracht met obligaat geklets in een kring mensen die ze zelf niet hadden uitgezocht en die van hen verwachtten dat je tradities in ere hield, al zou je niet eens precies weten welke. Vooraf iets met garnalen. Cognacje bij de koffie. ‘Was je dat soms vergeten, dat je vader...?’ Ditmaal restte alleen nog oud en nieuw om het te doen zoals het hoorde. Maar ze zouden dan weer fit genoeg zijn en de foto’s kunnen laten zien, en weer eens iets bijzonders te vertellen hebben, en elkaar kleine tekentjes geven bij de details die ze opzettelijk zouden verzwijgen. Innig zouden verzwijgen.

Tim legde het randje schil van de meloen op de hoek van één van zijn borden, samen met drie pitjes, en probeerde zich te herinneren met hoeveel plezier hij deze verrassingsvakantie voor Jolijn en hemzelf had geregeld. De opa’s en oma’s van beide kanten hadden

het alleen maar toegejuicht en vonden het heerlijk om hun kleindochter om beurten voor zichzelf te hebben, natuurlijk, geniet maar eens, jullie werken al hard genoeg! Geen enkele blijk van kritiek. Alleen in de auto op weg naar Jolijs ouders had Roosje gejammerd, gejengeld. Geschreeuwd. Haar schoentjes moesten uit, ze had een ander haarspeldje in gewild. Weinig anders dan de boze buien die ze op andere ochtenden had, het hoorde bij de leeftijd – maar Jolijn had hem later gezegd dat ze pas nog een artikel over bindings- en verlatingsangst had gelezen, en even had ze gemeend dat de prijs voor deze vakantie een trauma van jewelste was. Altijd dat schuldgevoel. Een halve dag later, voor het opstijgen, was ze niet opgelucht geweest over de leuke appjes die haar moeder stuurde, met foto's van een stralend meisje in een plastic schort, een uitgerolde plak koekjesdeeg voor zich op tafel, en uitsteekvormpjes die nog van Jolijn zelf waren geweest. 'Vanavond... Vanavond gaat het pas mis. Als ze haar naar bed gaan brengen. Wedden? Dan dringt het tot haar door.'

Tim pakte de verzilverde koffiekkan en schonk alvast twee koppen koffie in. Hij dacht aan Jolijn, gisteravond, in het ligbad. Het schuim als warme sneeuw, in bergjes tussen haar borsten, drijvend op het water boven haar buik, rond haar knieën, haar voeten. De glanzende huid. Nog nooit had hij haar als een koe gezien, met de beste wil van de wereld was het hem nog niet gelukt. 'Het ruikt ook zo lekker,

vind je niet?' Jolijn was met een vinger door het schuim gegaan en had het onder en op haar neus geplaatst, een snor, een schuimpuist, iets met patchoeli ofzo. Hij had gelachen, overwogen om zijn kleren uit te trekken en ook de kuip in te stappen, die was er groot genoeg voor. Maar Jolijn zou misschien menen dat het zijn zoveelste poging was tot iets waar zij nog even niet aan moest denken. Eerst maar eens ontstressen. 'Voorlopig zie ik dat sneeuw witte bed nog vooral als iets om urenlang in te slapen. En flirt maar niet te veel met me. Dan heb ik het idee dat ik toneel moet spelen. Het was een fantastisch restaurant, die kaarsen alleen al, die sfeer, daar niet van, en ik voel me ook weer echt verliefd... Ik weet alleen niet meer hoe het moet: geloven dat ik zelf ook iemand kan zijn die wordt begeerd. Wat wil je? Dat ik films nadoe? Terwijl ik me ondertussen zenuwachtig afvraag waar je dit van kunt betalen, nu op de valreep die mooie opdracht weer werd ingetrokken?'

Ze had de menukaart bekeken, was geschrokken van de prijs voor een glas wijn en had er daarom maar één durven bestellen. Ze was zeker drie keer naar de wc gegaan, en had daar kennelijk steeds haar oogmake-up bijgewerkt: Tim had de indruk gehad dat ze had gehuild en dat verborg met nog weer steviger zwarte lijntjes en een extra laagje mascara.

'Everything alright?' Een ober, achttien hooguit, nog hier en daar een puistje, vroeg het hem in het voorbijgaan, zonder zijn antwoord af te wachten.

Tim knikte. Wist dat hij loog. Het was helemaal niet alright, en niet omdat zijn roerei en bacon en worstjes koud werden, maar omdat Jolijn nog maar niet kwam en hij nu al voorzag dat ze, als ze straks eindelijk samen aten, geen zin zou hebben om plannen te maken. *Kies jij maar een museum uit. Een wandeling. Södermalm, Djurgården, het lijkt me allemaal leuk, ik vind het prachtig hier en heb geen wensen.* Regelmatig had ze het verzucht, bij het kijken naar zoveel Scandinavische series: 'Allemaal mooi, maar van al die plaatsen lijkt Stockholm me het mooist, al jaren.' Het was Jolijn geweest, niet hij, die na afloop van weer een aflevering 'Beck' op dvd de stad op Google had opgezocht. Zo vaak, dat ze er al blindelings de weg leek te weten. En nu interesseerde haar dat allemaal niet meer? De stad, het land van Strindberg, Ingmar Bergman? Zij, niet hij, had toch theaterwetenschappen gestudeerd? Zij had toch een scriptie geschreven over Droomspel, en over de verwijzingen daarnaar in Bergmans scenario voor de film Trolösa, Faithless, geregisseerd door zijn ex-vrouw Liv Ulmann?

Eindelijk zette ze haar bord neer, schoof ze aan.

'Waarom heb je die koffie niet nog even in de kan gelaten?'

'Sorry.'

'Waarom ben je niet alvast begonnen?'

'Sorry.'

'Geen sorry, hoor. Ik moet sorry zeggen. Ik weet niet wat er met me aan de hand is. Ik ben de hele tijd

zo snel geraakt, en ik schaam me dood. Dat stomme gejack. Tim?’

‘Ja?’

‘Ik ben zo ontzettend gelukkig. Terwijl jij volgens mij denkt dat je van alles fout doet, klopt dat?’

‘Dat klopt wel, ja. Nu je het vraagt. Is dat alles wat je gaat eten? Twee knäckebrötjes, een hard gekookt ei, rauwkost, augurkjes en een fliebertje zalm?’

‘Nee, ik ga straks nog terug voor een stuk cake.’

Ze aten zwijgend. Geen woord over Roosje, geen blik op de telefoon. Tim probeerde naar buiten te kijken, maar er zaten veel tafels tussen de hunne en het raam, en voor het raam hing vitrage.

‘Het gaat echt niet sneeuwen door te kijken. Maar wat maakt dat uit? Die dikke vlokken denken we er toch zelf wel bij? Het loopt ook een stuk makkelijker als het nergens glad is. Ik wil heel graag naar Junibacken toe. Daar kun je in een soort liftje en dan zweef je boven de landschappen en decors uit alle kinderboeken van Astrid Lindgren. Durfde ik gisteren niet te zeggen. Dat ik dat zo graag zou willen. Ik was bang dat het ondankbaar zou klinken. Zijn we eindelijk in Stockholm, kerstvakantie in Stockholm, jij laat een droom uitkomen en dan wil ik toch nog weer iets speciaals. Voor kinderen, ook dat nog. Terwijl we eventjes geen ouders hoeven zijn.’

Tim slikte. Was ze oprecht? Of was dit het moment om aan zijn eigen lange sorry-litanie te beginnen? Wilde ze spijt in zijn ogen zien glanzen? Zou ze dan

pas aanvaarden dat hij het meende, altijd, alles, met haar, en dat het hem echt niet was gegaan om onversneden aandacht en seks uit dankbaarheid? Hij smeerde een onbestemde klodder kruidenkaas op een broodje, roerde in zwarte, lauwe koffie, werktuigelijk, want ze dronken het allebei al jaren zonder melk en suiker.

Sorry dat je zo bezorgd bent om Roosje. Al zoek je geen contact, ik voel het heus wel. Dat je je schuldig voelt, ook jegens je ouders. Sorry dat je zoveel gehaast moest afwerken voor een paar dagen vrij. Dat je het huis nog wilde schoonmaken, de ijskast uitruimen, de truien, pakken, jassen naar de stomerij... Ik vind het vervelend dat je de hele tijd zult denken dat er geen geld is voor een nagerecht, een tweede of derde glas wijn, cadeautjes. Er komen heus nieuwe opdrachten en op de spaarrekening staat genoeg. Ik ben niet aan het stunten.

Sorry dat er hier geen sneeuw is. Sorry dat ik naar je verlang. Nog eufemistisch uitgedrukt.

Het spijt me dat ik, botte boer, niet snap dat jij jezelf niet meer aantrekkelijk vindt, of interessant. En dat ik niet naar je kan kijken als een broer of goede vriend, je ook niet louter zie als moeder van ons kind. Sorry dat ik alvast die part meloen at. Sorry dat ik nog niet begon aan de warme dingen. Sorry dat we saaie, tuttig-knusse, oer-Hollandse families hebben en dat we daardoor geloven dat er wel een heel erg goede reden moet zijn om je aan hun tradities te onttrekken.

Sorry dat ik romantiek afdwing. Kerstromantiek, ook dat nog. In een stad die voor jou vooral een vlucht was, al jaren, weg uit de realiteit. En die dat beter had kunnen blijven. Sorry voor het stomme doosje in mijn binnenzak, dat ze bij de bagagecheck gelukkig niet inspecteerden. Sorry voor mijn gebrek aan fantasie en voor de kitsch. Sorry dat we hier, tussen andere stellen en families, uit Amerika, uit Japan, uit Duitsland, Engeland, weet ik veel waarvandaan, ontzettend op kerstvakantie proberen te zijn, gespeeld Scandinavisch. Dat ik daarom al bij het ontbijt een ingelegde haring met dille wilde nemen, een balletje gehakt met bier-en-vossenbessensaus... We hadden deze Zwedenreis ook gewoon kunnen faken en thuis in bed kunnen blijven liggen, later een pizza bestellen, lak hebben aan alles, zelfs geen boompje kopen. Slingers, lampjes, stal en ballen in de berging laten. Dan, ja, dan was je echt gelukkig geweest. Zonder het gevoel te moeten acteren, zonder plicht of ironie of al die sorry's die helemaal nergens voor nodig zijn, maar waartoe ik je steeds weer dwing. Sorry voor mijn ge-sorry, terwijl er, daar heb je gelijk in, amper iets verandert...

In plaats daarvan stelde Tim een vraag: 'Schatje, waarom eet je niet, je ziet zo bleek.'

'Ik snap het ook niet meer. Denk je dat we ook nog om een kan thee kunnen vragen? Ik vind die koffie niet lekker. Sorry.'

Pas toen ze weer boven op hun kamer waren om

hun tanden te poetsen – Jolijn tweemaal, om een zure oprisping met frisse muntsmaak weg te spoelen – durfde Tim het doosje uit zijn zak te halen. Jolijn was even gaan liggen. Rare duizeling. Voordat hij iets kon zeggen, sprak ze zelf al. ‘Tim?’

‘Ja?’

Er kon een ander zijn. Opeens wist hij het zeker. Dat ondoorgrondelijke van de laatste weken, die gespannenheid, dat wegdraaien bij een aanraking, een kus, het volkomen gebrek aan verheugen op dit reisje. ‘Ik heb misschien iets stoms gedaan.’

‘Zeg eerst maar wat je hebt gedaan. Haha. Dan bepaal ik zelf wel of het stom is.’ Hij wilde naast haar liggen, maar woede en jaloezie hielden hem overeind, alert. Overspel had haar mateloos geïnteresseerd, al voor hun huwelijk. Nou goed, in literatuur dan. In drama. Maar er waren in haar omgeving vast veel mensen, mannen, die dachten dat je het alleen door zelf een keer... Dat je het dan pas zou kunnen begrijpen. De hufters!

Niet vluchten nu, klaar om te vechten. Het was zo duidelijk als wat. Alles viel op z'n plaats.

‘Op Schiphol eh... Ik heb daar in die drogisterij... Ik probeerde er geen parfums. Ik heb, toen jij niet keek, een zwangerschapstest gekocht. En daarnet, na het opstaan...’

‘Toen je zo hard op die douchekranen aan het foeteren was?’

‘Ja. Ik had de uitslag net gezien. Er komt een tweede kindje aan. Zeg niet dat je nu kwaad bent. Die verloren opdracht...’

Het sneeuwde rijkelijk bij hen hier binnen. Er ging een doosje open waar geen ring, geen sorry uitkwam. Er was muziek. Een geur. Ze zijn die dag de stad niet ingegaan. De kamer werd hun herberg en het bad, het bed, de kribbe. Zo oogverblindend mooi kan Stockholm zijn. Ook zonder ster erboven.

Hun stad. Hun Bethlehem.

ELLY ZUIDERVELD

De sneeuwvrouw

Die avond ging het sneeuwen.

Ik was net teruggekeerd van een warm eiland, de zon nog nagloeiend op mijn huid.

Voorzichtig stapte ik naar buiten. Keek achterom naar mijn verse voetafdrukken, met een bijna zondig gevoel. Sneeuw heeft iets puurs, heiligs. De wereld bedekt met genade. En ik, die daarvan mocht proeven. Vlokjes als manna op mijn tong.

Aan het einde van de dorpsweg liepen kinderen met een slee. Hun stemmen hoog en ijl.

Herinneringen kwamen boven: mijn zusjes en ik glijdend van de heuvel, gloeiende wangen, tranende ogen en ongeremde snottebellen, puur geluk.

De buurman kwam naar buiten met zijn hondje. Grote voetafdrukken met daarnaast die van zijn beste vriend, als vierbladige bloemetjes.

‘Mooi he?’ zei ik. ‘Koud!’ zei hij. Hij keek in zijn brievenbus, plofjes sneeuw en de felle kleuren van reclame. Hij schuifelde terug.

Ik was alleen op de weg. Wilde net weer terug naar binnen gaan, toen ik haar zag.

Ik had haar niet zien aankomen. De gestalte van een vrouw met een lange mantel en een hoofddoek. Witte vlokken bedekten haar, terwijl ze daar stond. Als een beeld, een sneeuwpop zonder hoed.

Ze was te ver weg om haar te herkennen, dus ik schuifelde haar kant op. Ze deed geen moeite om door te lopen. Stond daar maar. Ik kreeg een ongemakkelijk gevoel.

De streek waar ik woon is het gebied van de witte wieven, waar boerenkinderen vroeger voor gewaar-schuid werden. Mijn buurman heeft er als jongetje zelf een gezien. Hijgend is hij op zijn klompjes naar huis gerend.

Ik schudde het gevoel van me af. Wat het ook was, ik moest haar van dichtbij zien.

‘Hallo,’ zei ik een beetje schor. Ze bewoog niet. Haar donkere ogen keken langs me heen.

‘Hello,’ probeerde ik opnieuw. Misschien was ze een van de asielzoekers hier uit de buurt.

Verbeeldde ik het me of zag ik haar wimpers even trillen?

Ik stak mijn hand uit. Ze reageerde niet.

Resoluut nam ik haar ijskoude vingers in de mijne. Ze klampte zich vast.

Ze had handschoenen nodig en warmte. Ik moest haar meenemen naar huis.

‘Kom’ probeerde ik. Maar het enige dat er gebeurde was dat haar hand zich nog vaster klemde aan de mijne. Ik werd er zelf koud van. Rillingen vanuit mijn haarwortels via mijn nek naar mijn rug, waar ik zweet voelde lopen. Angstzweet.

Ik trok uit alle macht, maar kreeg mezelf niet los. Ik keek of er iemand voorbij kwam.

Ik hoorde iemand hijgen, maar was het zelf. De vrouw bleef verder onbeweeglijk. Ik bad in mezelf.

‘Help!’ riep ik. ‘Is daar iemand?’ Nu reageerde ze. De greep werd losser. Haar hand viel terug langs haar verstarde lijf. Intussen was ze helemaal met sneeuw bedekt. Ik wilde weg! Rennen naar huis, weg!

Hoe ik er gekomen ben weet ik niet, maar al glijdend en struikelend bereikte ik de achterdeur, waar ik mijn laarzen uitdeed en de sneeuw van mijn kleren klopte.

Ik sloop door het huis naar de voorkant om te zien of ze er nog stond.

Ze was verdwenen.

Ontdaan liep ik naar de andere kamer, waar mijn geliefde aan zijn bureau zat.

‘Er was net een vrouw buiten, helemaal verkleumd. Ik wou haar meenemen, maar ze bewoog niet. Ze greep me vast. Ik was zo bang.’

‘Je ziet spoken,’ zei hij nuchter. ‘Je hebt de reis nog in je botten. Maak een kopje thee, dan kom ik ook zo.’

Toen we later onze thee dronken, keek ik af en toe nog naar buiten. Niets te zien langs de weg. Het werd ook te donker.

‘Ze was zo echt als jij en ik, alleen ijskoud. Wil je toch niet even mee, kijken?’

Hij zuchtte, maar omdat hij van mij houdt, pakte hij een zaklantaarn.

Het was inmiddels pikdonker. We liepen door de sneeuw naar de plek waar ik haar had gezien. En gevoeld... Weer liepen de rillingen over mijn rug en mijn hand voelde ijskoud aan.

Mijn man scheen met de lantaarn op de plek waar ik haar had ontmoet.

‘Nou, helemaal niks dus,’ bromde hij, maar mijn adem stakte.

Er stonden twee voetafdrukken, kleiner dan die van mij. Netjes naast elkaar in de sneeuw. Verder geen ander spoor dan dat van ons. Ik bukte omdat ik iets zag liggen. Een grijze, gladde kiezelsteen. Ik raapte hem op.

We liepen zwijgend naar huis. Ik klemde de steen, die warm aanvoelde, in mijn hand.

Een heel gewone steen. Misschien lag hij er al voordat zij er stond.

Nu ligt hij hier al een tijdje in ons huis op de rand van de open haard.

Af en toe voel ik er voorzichtig aan; hij blijft warm.

En dan is de sneeuwvrouw voor even dicht bij me.

Soms begin ik te twifelen. Misschien heb ik haar wel verzonnen. Of heb ik me verbeeld dat ik haar zag.

Maar de steen is echt.

ARIE KOK

Kind van de Mohawk

Juist op deze avond had Jacob Hofwyck op tijd thuis willen zijn. In het bos rondom hem lossen de bomen langzaam op in een diepe duisternis. Wind komt hier niet, het geruis van de regen overstemt alle geluiden. Waar de paardenhoeven neerkomen spat zwarte modder op. Het pad strekt zich lang en onheilspellend voor hem uit. Als hij opschiet kan hij bij de rivier zijn voor het helemaal donker is. Van de fiere tred van zijn zwarte hengst is niet veel meer over, hij sleept zich voort als een gewonde soldaat. Jacob buigt zich voorover, slaat een arm om de warme paardenhals, en spreekt het dier bemoedigend toe.

Hij wist wel dat hij vroeg weg zou moeten rijden op deze korte dagen, maar Stuyvesant was niet te vermurwen geweest. Urenlang had hij op de gouverneur ingesproken, die gedurende een groot deel van het gesprek door het raam van de burcht naar de haven was blijven kijken. Ze mogen van hem zeggen dat hij vroom is en zijn zin doordrijft, een baas is het wel. En dat is hard nodig hier in de nieuwe wereld. Dat Jacob een nieuwe nederzetting had gesticht was nog tot daaraan toe, vond de gouverneur, maar de pelshandel zou onder geen voorwaarde vrijgegeven worden. ‘Zonder monopolie is het Fort aan de goden overgeleverd.’ Daar had Stuyvesant natuurlijk gelijk in, maar begreep hij dan niet dat zij ook moesten leven? Met hun voorraden kwamen ze deze winter wel door, maar de gronden waren nog niet ontgonnen en zouden voorlopig niets opleveren.

Uren later dan hij gewild had was hij op weg gegaan naar huis. Die nieuwe jongen – Arend heette hij – had hij al vooruit gestuurd. De inktzwarte wolken pakte toen al samen in het westen. De route was eenvoudig: het water aan je rechterhand houden en bij het Fort linksaf. De jongen had de oversteek overleefd en zou ook dit wel redden.

Aan de rechterkant licht de watervlakte al op tussen het dunner wordende geboomte. Boven aan de beboste hellingen, hoog boven de rivier, liggen Mohawk-nederzettingen. Hoewel hij zich na tien jaar handel in beverhuiden aardig kan redden in hun taal,

moet hij toch uit hun buurt zien te blijven. In dit gebied kennen ze hem niet. Hij huivert, zijn kleren zijn zwaar van het regenwater, zijn hoed hangt slap. Hij drukt de hakken van zijn laarzen in het onderlijf van zijn paard. Hun band is hecht geworden na de lange en gevaarlijke tochten door de kolonie.

Ze lopen nu langs de rivier. Het water kolkt door de bedding, de wind slaat in zijn gezicht. Over een uur zal hij bij het Fort zijn, vanaf daar is het nog een minuut of twintig gaans door de kale heuvels. Ergens de komende weken zal de regen overgaan in sneeuw, de vorst zal invallen. Dan kan het zomaar maanden duren voor het pad naar de stad weer begaanbaar is.

Maar eerst kerstfeest vieren. Een Hollandse avond moet het worden. Als hij aankomt zal alles wel klaarstaan. Ferdinand en Petrus zullen joelend om de tafel rennen waarop Margaretha de gebraden kalkoen heeft gezet. Margaretha zal keer op keer naar de deur lopen om te kijken of hij al in aantocht is en ontstemd het hoofd schudden als ze onverrichter zake weer naar binnen moet. Jacob is blij met de komst van de jongen. Hij zal voor de nodige afleiding zorgen als hij zal vertellen over het leven in de republiek. Hij ziet ernaar uit, maar hij weet ook dat het de pijn van het verlangen zal aanwakkeren.

De regen is overgegaan in miezer als het Fort opdoemt. Achter een raam flakkert licht, er kringelt rook uit een opening in het dak. Hij houdt even in en

laat zijn paard stapvoets lopen. De wacht beantwoordt zijn groet. Dan rukt hij aan de teugels en buigt zich voorover. 'Kom op, Nero, we zijn er bijna.' De weg gaat nu over ontgonnen heuvels, westwaarts. Nero steigert en slaat zijn hoeven tegen het met steengruis verharde pad. Als ze even later over een heuveltop komen, doemt er plotseling een paard op, net naast het pad. Even overweegt hij er geen aandacht aan te schenken, maar als hij het dier herkent, houdt hij halt. De teugels zijn vastgebonden aan een boom. Dan ziet hij Arend, op zijn hurken onder de bomen. Hij kijkt hem over zijn schouder vragend aan. 'Kijk hier eens, Jacob. Volgens mij heeft het hulp nodig, maar ik versta er niets van. Zullen we het meenemen?' Arend komt overeind, zijn hand nog op de schouder van het kind.

'Heb je hier al die tijd gewacht?' vraagt Jacob.

'Ik heb geschuild in het Fort.'

'Heel nuttig dat je de mensen daar al ontmoet hebt. Wat doet zij hier?'

'Als ik er iets van verstond, wist ik het misschien.'

Jacob stijgt af en stapt op het kind toe. Het gaat vrijwel geheel schuil in een rendiervel, dat het stevig omklemt. Alleen de natte bruine haren zijn te zien, en twee donkere ogen, die hem aanstaren. Even beneemt het hem de adem en voelt hij het bloed uit zijn gezicht wegtrekken. Met een ruk draait hij zich om naar Arend. 'Laat mij even met haar praten. Ga jij maar.'

Aarzelend loopt Arend naar zijn paard en begint tergend langzaam de knoop uit de teugels te halen.

Jacob buigt zich over het kind en begint tegen haar te praten in een mengeling van Mohawk en Nederlands. 'Wat doe je hier? Het is nat, donker en gevaarlijk. Je hoort nu niet buiten te zijn, niet hier.'

Het meisje kijkt hem aan en zegt: 'Kuadjsh.'

'Ja, kuadjsh is hier.' Dan fluistert hij: 'Heeft zij je gestuurd? Wat wil ze van me?'

Hij kijkt om. Arend staat nog steeds naast zijn paard en lijkt niet van plan op te stijgen.

'Ze gaat dood.'

Jacob gaat op zijn hurken zitten, brengt zijn gezicht vlak voor het hare en zegt fluisterend: 'Dood? Weet je het zeker? Ga naar huis, mijn lief, ik kan nu niets voor haar doen. Het is morgen kerstfeest. Daar moet ik bij zijn, maar jij kunt er niet bij zijn. Margaretha zal er niets van begrijpen.'

Het meisje blijft hem aankijken, en zegt: 'Je moet komen. Ze zegt dat je snel moet komen.' Ze laat de rendierhuid zakken tot haar arm vrijkomt. Ze heft haar hand op en steekt haar wijsvinger in zijn richting.

Hij schudt van nee, maar hij voelt dat zijn bewegingen krachteloos worden. Haar vingertop drukt op zijn borst.

Altijd als hij in de nederzetting was, moest hij even bij hen langs. Dan zat ze op schoot bij haar moeder, die hem aankeek met een blik die hij ten koste

van alles probeerde te negeren. Die ene keer had al genoeg ellende gegeven.

Als hij zich naar het kind toeboog, prikte ze met haar vinger in zijn borst. Het was hun geheimtaal geworden, de taal die alleen zij samen verstonden. Kuadjsh, ja. Kuadjsh kan jou niet vergeten.

‘Waar is ze nu?’ Hij kijkt om zich heen, alsof ze elk moment uit de struiken tevoorschijn kan komen, maar het blijft stil.

‘Is ze in de hut?’

Het meisje knikt.

‘Ik kan nu niet mee.’

Hij komt overeind. ‘Kom, we kunnen hier ook niet blijven staan. We moeten maar iets verzinnen.’

Arend kijkt hem vorsend aan.

‘Even geen vragen nu.’ Jacob springt op zijn paard, trekt het meisje aan een arm omhoog en zet het voor zich neer op de paardenrug.

Op een draf rijden ze door de donkere heuvels. Jacob met het meisje voorop, een arm om haar heen geslagen, haar natte haren plakken tegen zijn gezicht. Soms kijkt hij even achterom. De jongen zit ineengedoken in het zadel en schudt mee op de cadans van het paard. Nauwelijks bekomen van de oversteek, en dan zo’n reis maken in dit duivelse weer. En dan moet de winter nog beginnen. Het zal snel blijken of hij een aanwinst voor de kolonie is. Ze zwijgen alle drie, alsof ze samen naar het hoefgetrappel luisteren en niets willen missen.

‘Kuadjsh kan jou niet vergeten.’ Hij zegt de woorden zacht voor zich uit. Het meisje reageert er niet op. Een teken van vriendschap was het dat de overste de vrouw die nacht aan hem gaf, een jaar of acht geleden nu. Een gebaar dat hij als man van eer had moeten weigeren, ware het niet dat alle gram over wat hem al maandenlang onthouden werd zich had samengebald in dat ene moment. De lichte euforie over het resultaat van de onderhandelingen met de overste gaf hem het laatste zetje over de grens van het ontoelaatbare, aangevuurd door de drank die rijkelijk gevloeid had en die hij niet kende, de drank die vreemd opwindend smaakte en de omstandigheden bij voorbaat verzachtte. De vrouw had zich op het zachte tapijt van beverhuiden willoos aan hem uitgeleverd, aan hem, Jacob Hofwyck, de lange witte man die in die vreemde taal vol harde klanken grimmige woordjes in haar oor fluisterde waar ze niets van verstond, en die ook niet voor haar bedoeld waren.

Er ging een flinke tijd overheen voordat, op een van zijn vele bezoeken aan de nederzetting, de overste hem meegenomen had naar haar hut. Toen hij haar weer zag, met het kind op schoot, wist hij dat het goed zou komen. De moeder was trots en zou voor het meisje zorgen. Sindsdien, als hij in de buurt was, ging hij altijd bij hen langs, streek een hand over het bruine haar van het meisje, tilde met een vinger haar kin even op. ‘Kuadjsh,’ zei ze dan, terwijl haar kleine vinger naar hem wees en ze hem argwanend,

maar later met meer vertrouwen aankeek. Nooit ver-
trok hij zonder iets voor de moeder achter te laten.

Als ze na een tijdje bij een snelstromende kreek
komen, houden ze even in en nemen de situatie in
ogenschouw. Het peil is hoog, de stroom sleurt
krachtig. Als eerste stuurt Jacob zijn paard erdoor-
heen, het water reikt tot zijn laarzen. Weer op de
oever, wacht hij tot Arend naast hem komt. 'Nog
even, jongen, dan zijn we er. Daar achter die strui-
ken, daar gloeit licht. Zie je het?'

De twee jongens staan toe te kijken als Arend afstijgt
en zijn plunjebaal naar binnen sleept. Pas dan lijken
ze het meisje te zien, dat ineengedoken voor Jacob op
zijn paard zit. Voorzichtig laat hij haar langs het
paardenlijf zakken. Margaretha vangt haar op en zet
haar op de grond, waar het kind bedremmeld blijft
staan. De jongens komen naderbij en bekijken haar
nieuwsgierig. Margaretha bukt zich en veegt een
paar natte haren uit het gezichtje. Als Jacob achter
haar komt staan, draait ze zich naar hem om.

'Waarom ben je er nu pas? En wie is dit? Je hebt me
heel wat uit te leggen.' Ze kijkt hem indringend aan.

'Een kind van de Mohawk, denk ik.' Hij slaat zijn
blik neer.

'Dat zie ik ook wel.'

'Ze stond langs het pad, Arend vond haar.' Het
kind komt bij hem staan en drukt haar gezicht in de
doorweekte stof van zijn pofbroek.

‘Je zou zeggen dat ze je kent.’

‘Dat lijkt zo omdat ik haar taal spreek, denk ik.’

‘Kudajsh,’ zegt het meisje nauwelijks verstaanbaar, ‘ze zegt dat je moet komen.’ Het meisje klemt zich met haar armen vaster om zijn bovenbenen. Schichtig kijkt ze naar Margaretha, die haar zwijgend in zich opneemt. Dan kijkt Margaretha hem aan.

‘Ze stond daar zomaar, alleen?’

Hij knikt.

‘En toen heb je haar maar meegenomen.’

Hij haalt verontschuldigend zijn schouders op. Ze zwijgen.

Dan draait Margaretha zich om, terwijl ze zegt: ‘Ze moet hier nu maar blijven, vanavond kun je niet meer weg. Morgen zien we wel verder.’

Hij maakt zich van het meisje los en gebaart naar de openstaande deur.

De warmte slaat Jacob in het gezicht als hij de blokhut binnenstapt. Even blijft hij staan en neemt de sober ingerichte ruimte in zich op, die altijd weer kleiner lijkt als hij langere tijd van huis is geweest. In de haard vreten de vlammen aan het vochtige hout. Uit de ketel die boven het vuur hangt stijgt witte damp op. De tafel staat vol lekkernijen, noten, gekookte erwten en verschillende soorten vlees.

Een tijdje later zitten de mannen met volgescheppte kommen bij de haard. Ze spoelen het eten weg met

een slok lauw bier. Ferdinand en Petrus zitten op het vloerkleed verlangend toe te kijken, eten wat hun toegeworpen wordt en vragen om beurten of Arend hun over zijn reis wil vertellen.

Jacob luistert naar het gestommel boven zijn hoofd en probeert te verstaan wat Margaretha tegen het meisje zegt. Hij kan er niets van maken, maar de moederlijke toon ontgaat hem niet. Hij kluift het laatste restje kalkoenvlees af en kijkt Arend vragend aan, die nog een slok bier neemt en naar de jongens gebaart.

Even later klinkt Margaretha's kordate gestommel op de ladder, het meisje komt aarzelend achter haar aan. Met gekamde haren en in een veel te grote jurk van Margaretha ziet ze eruit als een in de haast verklede kerstengel. Ze komt op hem toelopen. Hij wil haar op schoot nemen, maar bedenkt zich en duwt haar ruw in de richting van de tafel met eten. Ze grijpt een handvol bessen en propt die in haar mond. Het sap loopt over haar handen en druppelt op de jurk. Hij snauwt: 'Kijk nou wat je doet!' Het meisje kijkt hem geschrokken aan.

Margaretha is onder aan de trap blijven staan, onbeweeglijk. Hij voelt haar blik, kijkt niet op en gaat weer zitten.

'Kun je mij nu eindelijk vertellen wat hier aan de hand is? Wat doet zij hier?' Haar stem klinkt zacht, maar de ondertoon die erin doorklinkt voorspelt niet veel goeds en hij weet dat ze zich door gezelschap

niet zal laten tegenhouden. Hij leunt met zijn ellebogen op zijn knieën, laat zijn hoofd tussen zijn schouders zakken, zwijgt. Het zal tevergeefs zijn.

‘Jacob?’

Hij slaat wat kruimels van zijn pofbroek, komt moeizaam overeind en zegt: ‘Ik zei je toch dat ik het niet weet.’

‘Ik had me deze avond anders voorgesteld.’

‘Ik anders ook.’

‘Kuadjsh.’ Het meisje komt weer naar hem toe gelopen, bedenkt zich en gaat ergens tussen hen in staan. Haar ogen glinsteren als ze beurtelings van de een naar de ander kijkt.

‘Wat betekent dat woord, Jacob?’ Margaretha klinkt beslist.

‘Vader, of zoiets...’ Hij probeert het laconiek te laten klinken.

‘Als ik het niet gedacht had.’

‘Mohawk bedoelen vaak wat anders dan ze zeggen.’

‘Maar deze keer niet, geloof ik.’

De zweem van triomf in haar blik ontgaat hem niet. Zwijgend staan ze tegenover elkaar, het meisje bedremmeld tussen hen in. Ze bukt zich, rolt de randen van haar jurk op en laat ze weer vallen. Ze kijkt hen even aan en begint opnieuw de jurk op te rollen.

In drie stappen is hij bij de deur, die hard achter hem in het slot valt. De luifel is net lang genoeg om hem droog te houden. Het licht dat uit de ramen naar

buiten valt weerkaatst in de plassen op het erf. Daarachter houdt de duisternis alle leven in een ijzeren greep. De regen ruist eentonig, het water gutst van de daklijsten. Af en toe klinkt het gehinnik van de paarden erbovenuit. In de verte huilen coyotes. Hij vraagt zich af of ze dichterbij komen, op het licht en de warmte af. Dan verdwalen zijn gedachten weer.

Het meisje moet weg, liefst vanavond nog. Of anders morgenochtend, zodra het licht wordt.

Het gehuil van de coyotes klinkt nu dichterbij.

Vanuit de blokhut dringt geroezemoes tot hem door, er wordt gejoeld. Iemand klopt op de ruit, het gezicht van Ferdinand verschijnt voor het raam, hij wenkt.

Ze staat in het midden van de ruimte, de anderen om haar heen. De zoom van de jurk heeft ze in haar hand. In een aanstekelijk ritme stampt ze op de houten vloer, terwijl ze eerst langzaam, maar allengs sneller om haar as draait. Haar blik gaat van de een naar de ander, maar ze lijkt niets echt te zien. Ineens houdt ze stil, loopt naar de tafel en begint erop te slaan, hetzelfde ritme, met twee handen nu. Ze gebaart naar hem, hij lacht haar toe, maar blijft staan. Dan komt ze op hem af, pakt zijn hand en trekt hem mee. Aarzelend trommelt hij met één hand op het tafelblad. Ze gebaart dat hij zijn andere hand ook moet gebruiken en al snel heeft hij het ritme weer te pakken, het ritme dat de Mohawks hem leerden tijdens hun minutenlange

rituelen. Het meisje neemt haar plaats in het midden weer in en al snel gaat ze stampend en draaiend door de kamer. De jongens joelen en stampen om haar heen. Bij de deur staat Margaretha, roerloos, de armen over elkaar. Het meisje loopt op haar af, pakt Margaretha's jurk vast en trekt haar mee. Ongemakkelijk stapt Margaretha naar voren, blijft eerst staan, maar het meisje blijft trekken, tot ook Margaretha in beweging komt.

Jacob kijkt de kring rond, terwijl zijn handen het tafelblad geselen. Het meisje lacht hem toe, haar lippen zeggen 'Kuadjsh'.

Zijn blik kruist die van Margaretha. In haar ogen ziet hij iets wat hij lang niet heeft gezien.

VONNE VAN DER MEER

Zwart jurkje

Een dag voor Kerstmis en niets om aan te trekken. Niets wat nog paste en kon ze er wel in dan gaf de jurk, blouse, rok geen juist beeld van haar huidige leven. Masja wilde eruitzien zoals ze zich voelde: op de goede weg, kalm, niet uitbundig.

Ze had geen grootse plannen. Voor haar geen kerst-circus, concert, of diner met twintig man, vanavond zou ze naar de nachtmis gaan en morgen kreeg ze familie. Het etentje, het eerste in haar nieuwe onderkomen, was tevens bedoeld om het huis in te wijden, of op te warmen zoals de Engelsen zeiden. Haar zusje en zwager zouden komen met hun vier maanden oude baby, die waarschijnlijk de hele maaltijd doorsliep en

alleen uit de reiswieg getild werd om zich aan de moederborst te laven. Zelf had ze geen kinderen, wel een pleegzoon van negentien, Cyril, een gevoelige jongen met problemen waarover ze zich in het nieuwe jaar weer zou buigen, maar nu even niet.

Tot op het laatst had ze nog overwogen Jet uit te nodigen, een vriendin net als zij sinds kort weer alleen. Maar toen ze zich herinnerde dat haar zusje zich onlangs messcherp over Jet had uitgelaten zag ze ervan af. Alleen familie was ook mooi en de aanwezigheid van de kleine zou een extra glans aan de maaltijd geven: hun eersteling, haar eerste nichtje, het kind op wie zo lang was gewacht.

Het tuinhuis dat ze sinds haar scheiding huurde – tijdelijk, door bemiddeling van haar zwager en alleen zolang de oude dame op wier grond het stond er geen andere plannen mee had –, haar datsja, zoals ze het houten huis noemde, lag ver van de bewoonde wereld, in een groot bos. Meestal nam ze de auto als ze boodschappen moest doen, maar vandaag overwoog ze naar Hilversum te fietsen. Ze had er wel een fietstocht van drie kwartier voor over als ze daarna in maat tweeënveertig kon. Ze kwam snel aan, maar het was er ook zo weer af.

Toch aarzelde ze even voor het sleutelbakje; nam ze de auto dan kon ze na het winkelen in één moeite door naar Amsterdam. Ze had Cyril gezegd dat ze zou proberen hem vóór Kerstmis nog een keer op te zoe-

ken in het Mentrum, waar hij was opgenomen met een psychose. Als haar vrienden naar hem vroegen moest ze steeds uitleggen wat het Mentrum was: een crisisopvang voor mensen die ernstig in de war waren, aan wanen leden; vroeger heette zo'n plek gesticht of gekkenhuis, nog langer geleden dolhuis. Ze had de autosleutels al in haar hand toen ze zich bedacht, Cyril rekende niet op haar. De laatste keer had hij geen woord tegen haar gezegd, en alleen maar geklaagd dat hij zo suf werd van de medicatie. Het was maar de vraag of hij haar bezoek zou waarderen. Ze kon hem beter straks even bellen.

Ciao Bella heette de winkel, een klein zaakje in een achterafstraat parallel aan het spoor. Ze was er al een paar keer langsgelopen maar nooit binnengegaan. Toen ze haar fiets op slot zette begreep ze waarom niet. Het zaakje lag weliswaar in een achterafstraatje maar deed niet aan achterafprijzen. Er hing geen kledingstuk onder de honderd euro in de etalage. Iemand die voor een vertaling slechts zes en een halve cent per woord verdiende, kon er beter met een grote boog omheen lopen. Toch stapte ze er dit keer zonder te aarzelen binnen, ze had zich nu eenmaal voorgesteld dat ze bij Ciao Bella zou slagen, zoals ze van dit hele kerstfeest, het eerste zonder man, een vaste voorstelling had. Wat ze zouden eten, de spelletjes die ze tussen de gangen door deden, het gedicht dat ze voor zou lezen. Met een beetje geluk stond het

honorarium voor de laatste vertaalklus al op haar rekening.

Ze zag het meteen: deze en geen ander. Het fluwelen zwarte jurkje hing aan de knop van een kledingrek, frontaal in het zicht. Vlug als door een koorts bevangen knoopte ze haar jas los. Een klein zwart jurkje werd dit model in moderubrieken genoemd, een onmisbaar item in iedere garderobe, ze begreep niet dat ze al die jaren zonder had gekund.

Uit haar tas klonk het zachte brommen van haar telefoon. Niet nu, zei ze binnensmonds en ze betastte de stof van de jurk, alsof ze een veulen aaide zo zacht, en de maat was ook goed. Ze keek om zich heen, de drie paskamers waren bezet. Een meisje paste open en bloot een paar blouses voor een staande spiegel; op een taboeretje zat een man met de jas van zijn vrouw op schoot te wachten tot hij mocht betalen. Hij deed zijn best niet naar het half ontklede meisje te gluren, en richtte zijn blik beurtelings op het gordijn waarachter zijn vrouw zich bevond en de wijnrode vloerbedekking.

Masja wilde juist op het prijskaartje kijken toen de winkelbel rinkelde. Een vrouw, ouder dan zij en zeer goed gekleed, maakte haar entree. Haar blik viel op het zwart fluwelen jurkje en haar ogen lichtten op. Vóór haar rivale kon toeslaan, plukte Masja de jurk van het rek en drukte hem tegen zich aan.

Zo stond ze daar, wat verloren midden in de winkel te wachten tot er een paskamer vrijkwam. Of ze

deze jurk wilde passen? vroeg de verkoopster. Masja knikte.

‘Welke maat draagt u?’

‘Tweeënveertig, soms vierenveertig, op de heupen dan. Vanboven kan ik ook in een veertig.’

‘Dan is deze te klein.’

De verkoopster strekte haar hand al uit, maar Masja liet niet los. Om haar gelijk te bewijzen keek ze nog eens op het label in de hals. ‘Vierenveertig, ziet u wel.’

‘Dit zijn Italiaanse maten. Een Italiaanse vierenveertig is een Nederlandse achtendertig,’ antwoordde de verkoopster op een toon alsof ze dit al voor de honderdzoveelste keer uitlegde. Ze was te beleefd om een blik op Masja’s heupen te werpen, maar kon het toch niet laten even langs haar heen naar de andere, slankere, gegadigde te kijken.

Of de jurk er misschien in een grotere maat was? vroeg Masja. Nee, helaas, dit was het laatste stuk. Masja vreesde al dat de jurk haar afgepakt zou worden, toen een van de paskamergordijnen openging. Een vrouw met over de arm een groene glitterjurk, lang en nauwsluitend als de afgestroopte huid van een exotische vis, kwam tevoorschijn. Ze knikte naar de man op het taboeretje, die opgelucht overeind kwam en naar zijn binnenzak tastte. De verkoopster haastte zich naar de kassa: goede keuze, staat u geweldig, krijgt u geen spijt van. Masja aarzelde geen moment en verdween met het zwarte jurkje in de lege paskamer.

De zoom viel precies op de knie, de rits die haast onzichtbaar in de rechter zijnaad was verwerkt ging soepel dicht, zonder een centje pijn. Makkelijk, zo'n sluiting opzij, nu er geen man meer in haar leven was om haar uit haar kleren te zippen. Ze bekeek zichzelf in de spiegel, van voren, *en profil*, en knikte tevreden: 'Ciao Bella.' Weer ging haar telefoon en ze bukte zich voorover naar haar tas. *Cyril*, las ze op het schermpje – vlug drukte ze hem weg. Als ze bewoog zat de jurk wel erg strak, maar dat was geen reden hem niet te nemen; vanavond alleen een paar slokjes bouillon en hij zou haar morgen wel passen.

'Kan ik u helpen?' vroeg de verkoopster aan de andere kant van het gordijn: 'Iets anders voor u zoeken misschien?'

'Hij zit prima. Ik neem hem.'

Op hetzelfde moment besepte ze dat ze nog niet op het prijskaartje achter in de hals had gekeken. Haar hand ging naar de rits, en ze trok aan het lipje. Dat niet meegaf. Ze probeerde het nog eens, tevergeefs. Ze draaide een kwartslag en bestudeerde het lipje in de spiegel. Was dit zo'n heel ingenieus Milanees mechaniekje dat je moest indrukken voor je eraan trok? Of moest de rits eerst omhoog voor je hem omlaag kreeg? Wat ze ook probeerde, opwaarts, neerwaarts, ja zelfs zijwaarts want misschien waren de tandjes in de stof vastgelopen, er was geen beweging in de rits te krijgen.

Ze maande zich tot kalmte. Trok haar buik in, spande haar bilspieren aan, hield haar adem in; voelde hoe een druppel tussen haar schouderbladen door langs haar ruggengraat in haar bilspleet gleeed. Al zou ze willen, ze kon er niet meer vanaf, nog even en de jurk rook naar haar als een zoogdiertje naar zijn moeder. Uit haar tas klonk het bliepje van de voicemail.

‘Kan ik hem voor u aannemen?’ vroeg de verkoopster, haar vingers met witte acrylnagels klauwden om de rand van het gordijn.

‘Nee, ik hou hem aan.’

Ze verzon iets over een receptie aan het eind van de middag, en zag zichzelf in de spiegel, in de jurk die nu tot halverwege haar bovenbenen was gekropen. Rode knieën, wollen kniekousen, kuithoge laarzen – zelden had iemand er zo lomp uitgezien in het befaamde kleine zwarte jurkje. Ze graaide haar spijkerbroek en T-shirt bij elkaar en drukte ze de verkoopster in de hand. Als laatste gaf ze de coltrui aan die ze toen ze de winkel binnenging nog wat armoezig had gevonden, vanwege een vlek die er niet meer uit ging en de wollen bolletjes die bleven terugkomen als vlooiën op een kat, maar nu stond ze hem met pijn in het hart af.

Met haar winterjas hoog dichtgeknoopt begaf ze zich naar de kassa. Haar eigen kleren zaten al in een glimmende zak van Ciao Bella. De verkoopster pakte een schaar en knipte in de lucht, gehoorzaam draaide Masja zich om. De hand die de kraag van haar

winterjas opzij trok en via de hals van de jurk naar het prijskaartje tastte was weldadig koel, het kaartje schuurde langs haar huid.

‘Dat is dan honderdnegentig euro.’

Masja sloeg haar blik neer. Terwijl ze in haar schoudertas naar haar portemonnee zocht schoten er allerlei bedragen door haar hoofd, en op hetzelfde moment begon de telefoon weer te drenzen. Zeshonderd euro stond er de laatste keer op haar rekening, maar dat was voor de vaste lasten van december eraf waren getrokken, en de kerstboodschappen. Ondanks haar goede voornemens (vier soorten Franse kaas is wel genoeg, en je hoeft niet de allerduurste paté te nemen) was het toch danig uit de hand gelopen. Ze was blij dat ze eindelijk eens iets terug kon doen. Dankzij David en Dorinde had ze een week nadat ze de deur bij Benk achter zich had dichtgetrokken weer een dak boven het hoofd, en een auto zodat ze niet helemaal van de bewoonde wereld was afgesloten. Een vijftien jaar oude Opel weliswaar, met een deuk in de motorkap, maar Dorinde had hem haar gegeven – uit liefde – toen ze voor zichzelf een nieuwe kocht. Zeg het gewoon, dacht ze terwijl ze de verkoopster aankeek, dat je het geld niet hebt. Vraag haar vriendelijk of ze je alsnog uit de jurk helpt.

‘Betaalt u contant of wilt u pinnen?’

Wij accepteren ook visa- en mastercard – zei de sticker op het pinapparaat. Een creditcard – eerst had ze er niet aan gewild, te gevaarlijk zo’n kaartje dat niet

gedekt werd door een concreet bedrag. Ze gebruikte hem dan ook zelden en kende de pincode niet uit haar hoofd, die had ze opgeslagen in haar telefoon onder de zeer geheime naam Piet Cadet. Eens in de zoveel tijd knipperde ze bij het zien van die naam met haar ogen. Wie was dat in godsnaam? – tot ze zich weer herinnerde wat hij in haar contactenlijst deed, Piet Cadet voor al uw noodgevallen. Op weg naar Cadet schoot ze hem voorbij en had bijna Cyril aangetikt.

De knieën kuis bij elkaar om niet uit de jurk te scheuren, fietste ze zo hard ze kon naar huis. Hoe meer ze zich inspande, des te groter de kans dat ze straks moeiteloos uit de jurk glipte. Niets was minder waar. Het gepruts aan de sluiting maakte haar dit keer zo driftig dat ze zich moest beheersen de stof niet in één haal met een stanleymes open te rijten. Het was de prijs die haar weerhield, bijna drieduizend woorden moest ze vertalen om de jurk terug te verdienen, tien pagina's boek, dagen werk. Ze probeerde een methode die ze ook toepaste als ze vastzat in een lastige zin: niet aan het probleem denken dan dient de oplossing zich vanzelf aan. Maar na een uur lezen, opruimen, stofzuigen kreeg ze de rits nog steeds niet open. Vanuit het keukenraam keek ze naar het landhuis van mevrouw Engelhardt, honderd meter verderop. De oude dame was slecht ter been en haar vingers stonden krom van de artrose, maar een rits lostornen kon ze vast nog wel.

Met een tornmesje op zak haastte Masja zich naar het grote huis. De verlossing was nabij. Na afloop zouden ze nog een glas port drinken en toosten op de goede afloop van de reddingsoperatie, niet zo spectaculair als die van een groep mijnwerkers uit een diepe schacht in Brazilië, maar evengoed een mooi verhaal morgen aan tafel. Het meisje zonder zwavelstokjes met het tornmesje.

Even vroeg ze zich nog af of ze de oude dame niet tot last zou zijn, maar nee, mevrouw Engelhardt deed graag goed. Dat was ze aan haar naam en stand verplicht. Toen Masja tijdens hun eerste ontmoeting ter sprake had gebracht dat ze geen kinderen had uit haar huwelijk met Benk, maar wel een weekendkind over wie ze zich ontfermde, was het ijs snel gebroken. Mevrouw Engelhardt had er geen bezwaar tegen dat Cyril af en toe in het kleine huisje kwam logeren, en als hij het leuk vond mocht hij de tuinman helpen. Cyril – zodra de jurk eindelijk uit was, moest ze hem bellen.

Masja herhaalde de woorden waarmee ze haar verzoek aan de oude dame wilde inkleden, en was al bijna bij de voordeur toen haar blik langs de ramen gleed: de kroonluchter in de grote hall beneden, boven – overal brandde licht, maar er was niemand thuis herinnerde ze zich nu. Mevrouw Engelhardt was vanochtend afgehaald door haar dochter, de lichten brandden om dieven af te schrikken.

Thuis waagde ze nog een paar Houdini-achtige pogingen zich uit de jurk te bevrijden. Met haar rech-

terhand tornen lukte niet zonder de jurk te vernielen en haar pols te verrekken. Linkshandig ging ook niet, ze deed nooit iets ingewikkelds met haar stiefhand. Ze liep naar het raam en keek naar buiten. Geen mens in de wijde omtrek. Als het waaide hoorde je de kale boomtoppen tegen elkaar tikken, alsof reuzen daarboven een stokgevecht hielden. Zacht geritsel vlakbij, ze drukte haar hoofd tegen de ruit. In de schemering boog een ree zich over het brood dat ze daar vanochtend had uitgestrooid voor de vogels. Ze wilde naar buiten, hem tegen zich aan drukken. Zag al voor zich hoe het dier zijn kop tegen haar fluwelen heup vlijde, nieuwsgierig aan de rits likte tot die eindelijk meegaf.

De zware houten deuren van de kerk stonden wagenwijd open. De nachtmis begon om negen uur. De kerk baadde in kaarslicht, en op de trappen naar het altaar waren vlammend rode kerstrozen neergezet. Een man in donker pak met glimmend groene das vroeg haar om haar toegangsbewijs. Ze keek hem vragend aan, de kerk was nog maar halfvol.

‘Een toegangsbewijs? Ik wist niet dat je voor de kerk tegenwoordig ook al een plaats moest reserveren.’ Als ze nerveus werd schoot haar stem de hoogte in, en klonk ze neerbuigend.

‘Alleen met Kerstmis,’ antwoordde de man kalm,

een vrijwilliger ongetwijfeld, die ook maar deed wat hem was opgedragen.

‘Natuurlijk... sorry... ik had me er zo op verheugd.’

‘Bent u alleen?’

Ze knikte.

‘Loop dan maar door,’ zei de man zacht.

Ze bedankte hem en wilde er nog aan toevoegen hoe belangrijk het voor haar was dat ze hier kon zijn vanavond, maar hij strekte zijn hand al uit naar de toegangsbewijzen van het echtpaar achter haar.

Toen ze anderhalf uur later in de menigte naar de uitgang schuifelde, zag ze hem nergens, niet bij de deur noch bij de lange tafel met koffie en kerststol. Ze had geen spijt dat ze gekomen was, en was hem dankbaar dat hij haar naar binnen had gesmokkeld. Dat de mis goeddeels langs haar heen was gegaan, zou ze voor zich houden. Maria in barensnood had het niet benauwder dan zij op de houten bank, ingeklemd tussen de andere kerkgangers. Luisterend naar de Bijbelteksten, de preek, de muziek had ze zich koelte moeten toewuiven met het gezangenboekje, waardoor ze de liederen niet kon meezingen. Alleen tegen het einde toen het koor ‘Nu zijt wellekome’ inzette, het enige lied dat zij nog van vroeger kende, zong ze mee, uit volle borst, de redding was nabij.

Het duurde even voor ze bij de uitgang was, de parochianen bleven telkens staan om elkaar een zalig kerstfeest toe te wensen. Soms stak een vreemde ook een hand naar haar uit en wenste haar een gelukkig,

zalig, gezegend kerstfeest. Door al die hartelijkheid vergat Masja haar benarde toestand even, en ook het tornmesje in haar jaszak. Pas in het voorportaal van de kerk, bij het zien van het bordje *toiletten*, besepte ze weer dat ze niet alleen voor de mis was gekomen, en wat haar te doen stond.

Maar alle vrouwen die in aanmerking kwamen om haar te helpen waren druk in gesprek met een moeder, man of kind. Al pratend waren ze op weg naar buiten, naar huis, waar een gedekte tafel wachtte. 'Vrees niet,' had de engel Gabriël tegen Maria gezegd, en Masja had die tekst meteen op zichzelf betrokken. Vrees niet, schiet na de mis iemand aan, spreek vrijuit. Maar nu het zover was vond ze het opdringerig een onbekende aan te klampen, alleen de uitleg waarom ze die veel te krappe jurk droeg vergde al minuten, om van het lostornen zelf maar te zwijgen.

Onverrichter zake keerde ze naar huis terug. Er zat niets anders op dan in de jurk te gaan slapen, en zich er morgen door Dorinde uit te laten helpen. Ze had haar jas nog niet uit of de telefoon ging. Ze hoefde niet op het scherm te kijken om te weten wie het was.

'Hai... Ik probeer je de hele dag al te bereiken.'

'En ik wilde je terugbellen maar je bent me voor. Gelukkig kerstfeest.'

Ze onderdrukte een zucht. Een maand geleden was Cyril opgenomen. Ondanks de medicijnen die hem moesten kalmeren, had hij haar bij haar eerste bezoek

achterdochtig bejegend: Het was haar schuld dat hij vastzat, zij had de politie gebeld. Wat volgde was de vreemdste woordenwisseling die ze ooit met iemand had gevoerd. 'Ho, wacht even. De politie heeft mij gebeld, omdat jij schreeuwend over het Rokin liep en een toerist naar de keel vloog.' 'Vind je het gek? Die man probeerde in mijn hoofd te kruipen.' 'Maar hoe dan? Dat kan toch helemaal niet.' 'Jawel, sommige mensen kunnen via je oogkassen naar binnen.' 'Ach, jochie... 'Niet dat toontje! Jij was er niet bij. Hij sprak Engels.' 'Ja. Dus?' 'Die gasten zijn constant in de weer met toverspreuken. Weleens van Harry Potter gehoord? Ze beginnen er al heel jong mee.'

Het was haar niet gelukt hem tot rede te brengen, Cyril leefde die eerste dagen rond zijn opname nog in zijn eigen wereld, met een voor haar onnavolgbare logica, een sluitend systeem waarin alles met alles samenhang en iedereen tegen hem samenspande. Reclameteksten waren codes die alleen hij kon ontcijferen; getallen, bedragen, telefoonnummers bevatten verborgen boodschappen. Aan hem. Voor ze wegging had ze een verpleegkundige aangesproken, die haar uitlegde dat de medicatie nog niet was aangeslagen. Dat duurde soms een paar dagen, geen reden tot wanhoop. Hij kreeg gelijk, voor er een week verstreken was sloeg Cyril geen wartaal meer uit. Hij was bekaf en sliep voornamelijk, ook overdag; maar een praatje over iets anders dan het eten, het weer, de andere patiënten zat er niet in. Zodra ze een onder-

werp aansneed dat meer van hem vergde, stond hij op om op de binnenplaats een sjekkie te roken.

Nu, aan de telefoon, verliep het gesprek al soepeler. Hij vertelde hoe hij zijn dagen doorbracht, wie hem hadden opgezocht. Ze vroeg hem hoelang hij daar nog moest blijven. Ze zei moest, maar dacht mag, want zolang hij daar zat was hij tenminste veilig, en kon zij de zorgen over hierna, hoe het verder moest, wanneer hij zijn opleiding zou voortzetten, voor zich uit schuiven. ‘Nog twee weken,’ antwoordde Cyril, maar hij was al een paar keer naar huis geweest, voor de post en om wat op te ruimen. ‘Was wel nodig, enorme klerezooi’ had hij ervan gemaakt, de maanden voorafgaand aan zijn psychose. Zo objectief had ze hem nog nooit over zichzelf horen praten. Misschien kwam er dan toch nog iets goeds voort uit deze crisis.

‘En hoe ging dat, alleen over straat?’ vroeg ze.

‘Wat bedoel je?’

‘Geen angsten, geen wanen?’

‘Nee, dat is helemaal over.’

‘Wat een heerlijk bericht. Mijn Kerstmis kan niet meer stuk.’

‘Ze vinden hier dat ik de kerstdagen wel naar huis kan. Maar daar zit ik ook maar alleen. Dus ik vroeg me af: mag ik bij jou?’

De stilte die ze liet vallen duurde te lang. Ze had meteen ja moeten zeggen. Toen Benk en zij zich indertijd hadden aangemeld als gastouders voor de

weekends waren ze stevig aan de tand gevoeld. Of ze wel wisten waar ze aan begonnen? Deze jongeren waren al beschadigd, vaker afgewezen dan goed was voor een mens.

‘Of ben je niet thuis morgen? Vier je het ergens anders?’ vroeg Cyril.

‘Mijn zusje komt met man en kind, maar natuurlijk ben je welkom. Als je denkt dat je het aankan.’

‘Ik geef je Renske wel even.’

De assistent-arts bevestigde dat Cyril inmiddels zover was dat hij een nachtje uit logeren kon. Met de tram en de trein was misschien wat enerverend, maar op weg naar haar familie kon zij Cyril wel even afzetten. ‘Dan kan hij rond vijf uur bij u zijn. Is dat goed?’

Uit schuldgevoel dat ze hem de hele middag genegeerd had, zei Masja nu veel te snel ja.

Een extra stoel erbij, een vierde bord, waar maakte ze zich druk om, het was Kerstmis. Ze moest alleen niet vergeten haar zusje te waarschuwen, Dorinde hield niet van verrassingen. Voor ze kon terugdeinzen pakte ze de telefoon en bracht haar zusje zonder omhaal van woorden op de hoogte: dat zich op het laatste moment nog een gast had aangediend voor het kerstdiner.

‘Een nieuwe liefde, nu al?’ vroeg Dorinde.

‘Nee, Cyril. Hij heeft zichzelf uitgenodigd. Ik neem aan dat je geen bezwaar hebt?’

Dat had Dorinde wel, en ze wond er geen doekjes om. Ze had 'geen trek' in die jongen.

'Je hoeft geen hapje van hem te nemen, alleen maar met hem aan tafel te zitten.'

Dorinde kon er niet om lachen. 'De laatste keer dat je het over hem had was hij net opgenomen.'

'Dat is hij nog. Maar hij mag even weg... met verlof... of hoe zeg je dat.'

Masja herhaalde Renskes geruststellende woorden, maar die maakten weinig indruk op Dorinde. Ze had er gewoon geen zin in: dit was hun eerste Kerstmis met de kleine. 'En dan de hele avond een vreemde erbij, een patiënt bovendien, en nog agressief ook.'

'Dat is hij niet.'

'Dat heb jij me anders verteld, in geuren en kleuren.'

'Dat is voorbij. Echt... Je bent nu zelf moeder. Dan snap je toch wel dat ik Cyril niet kan laten barsten.'

'Sorry, zusje, maar als hij komt komen wij niet.'

Masja wist niet wat te zeggen, ineens voelde ze hoe moe ze was. Ze leunde met een schouder tegen de betimmerde muur, met de nagel van haar wijsvinger krabde ze aan een knoest in het hout.

'Moet je dit niet eerst even met David bespreken?'

Haar zwager was milder, socialer. Ze had zich wel eens afgevraagd of alle hulp aan haar de laatste maanden niet vooral zijn initiatief was.

'David denkt er net zo over.'

Masja sloeg met haar vlakke hand tegen het hout.

‘Wat is dat?’ vroeg Dorinde.

Als ze niet zo afhankelijk was geweest van hun liefdadigheid had ze het gesprek allang afgebroken, maar ze kon zich geen ruzie met haar zusje veroorloven.

‘Ik kan Cyril onmogelijk afzeggen.’

‘Goed, dat is dan duidelijk.’ Dorinde verbrak het gesprek.

Met kleine pasjes ijsbeerde Masja door de kamer. Onmin, met haar familie, met Kerstmis, hoe kreeg ze het voor elkaar. Toen haar mobieltje piepte hoopte ze dat het Dorinde was, een berichtje om het bij te leggen. En het was haar zusje ook. *David zegt: wees voorzichtig, stond er in het scherm. C. is niet voor niets opgenomen. Mobiel bij de hand houden en hem direct na het eten terugbrengen.*

Terwijl ze haar tanden poetste ging ze schuimbekend tegen de spiegel tekeer. Alles wat ze door de telefoon niet had durven zeggen, gulpte eruit: Meneer en mevrouw Dikvoormekaar. Allesondercontrole. O, wat hadden ze het goed getroffen met zichzelf, elkaar, en hun kleine prinsesje, dat niet alleen beschermd moest worden tegen mazelen en kinkhoest maar ook tegen enge jongens die haar in een onbewaakt moment aan het mes konden rijgen waarmee pappie zojuist de fazant had aangesneden.

Ze trok haar schoenen en kousen uit. Voor ze in bed stapte gespte ze door de jurk heen haar bh los. Ze

was te meegaand geweest, op het onderdanige af. Ze had haar eigen plan moeten trekken, al veel eerder, en Jet moeten uitnodigen. Dan zou ze niet een hele avond en nacht alleen met Cyril zijn. Dan hoefde ze zich nu niet af te vragen of Davids bezorgdheid terecht was. Of hij wel bezorgd genoeg was, of ze het messenblok niet moest verstoppen, en ook de bijl die op de houtstapel lag onder het afdakje achter het huis.

Langzaam drong het tot haar door dat ze kleine Didi met haar Elvis Presley-kuif van zwart pluis, haar nichtje op wie ze zich zo had verheugd, nu ook niet te zien kreeg. De voorpret... het werk... Al dat eten... ze moest de restjes maar invriezen, maar kaas kon je niet invriezen. Had ze wel genoeg benadrukt hoe rustig en normaal Cyril inmiddels weer was? Die arts klonk heel ter zake kundig. Als je zo iemand niet kon vertrouwen, wie dan wel? Hoe langer ze Dorinde in gedachten verweet dat ze zich vergiste, des te onzekerder werd ze. Midden in de nacht stond ze op om het nummer van het Mentrum in haar contactenlijst te zetten, en later nog eens om haar telefoon op te laden.

Bij het wakker worden op Eerste Kerstdag dacht ze heel even: wat zit mijn nachtpon vreemd, ik heb zeker liggen woelen. Na een half doorwaakte nacht was de fluwelen jurk niet uitgerekt, maar omspande haar lichaam nog strakker, als het velletje de worst. En zo rook ze ook, naar een mengeling van worst en muis,

een dooie die al dagen in de val zat. Zo goed en zo kwaad als het ging friste ze zich wat op. Via de wijde hals kon ze met een nat washandje haar oksels dep-pen, en tussen haar knieën door omhoog naar haar billen. Een poedelwasje noemde haar moeder dat vroeger.

Terwijl ze haar haren waste onder de kraan van de wastafel, dacht ze aan 'het meisje met de rode schoentjes'. Door een toverspreuk waren de schoenen aan haar voeten vastgegroeid, en daardoor moest het meisje, dat zo ijdel en koppig was geweest om tegen de wil van haar pleegmoeder in met rode schoenen naar de kerk te gaan, de rest van haar leven dansen. Dansen zou ze tot ze erbij neerviel, maar ook toen trappelden haar voeten door, doodmoe werd ze ervan. Er zat niets anders op dan een beul te vragen haar beide voeten met schoentjes en al bij de enkel af te hakken. Even had Masja een visioen van zichzelf, de rest van haar leven in dit fluwelen jurkje. De vrouw met het stinkende zwarte jurkje zou ze genoemd worden. Waar zij kwam werden de ramen wijd opengezet; iedereen had met haar te doen, maar liep met een boog om haar heen.

De uren daarna probeerde ze te doen alsof er niets aan de hand was. Na het ontbijt verkruimelde ze wat oud brood voor de vogels, en voor de ree die zich niet liet zien nog een overgebleven croissant. Ze zette de televisie aan en zag het slot van *It's a Wonderful Life*,

en daarna het Concertgebouworkest met een staartje Mahler. Ze dekte de tafel, voor twee, met het kleed dat ze speciaal voor dit diner had gekocht. Om het tafelblad minder leeg te doen lijken, zette ze op één helft vast een fles wijn neer, een karaf water en glazen, zo gerangschikt dat de wijn uit het zicht stond.

Om vijf over vijf klingelde haar mobieltje.

‘Was het nou links of rechts naar je pannenkoekenhuisje?’ vroeg Cyril. Hij klonk opgewonden en buiten adem.

‘Waar zijn jullie?’

‘Bij het witte hek aan het begin van het bospad, Renske rijdt net weg.’

‘Zeg dat ze wacht... Blijf waar je bent... Ik kom eraan.’

Ze knipte de zaklantaarn aan die al klaarlag naast de deur. Van nu af aan moest ze zich beheersen, paniek veroorzaakt maar paniek. Ze had de assistent-arts binnen willen vragen, of haar ten minste even willen spreken bij de auto. Mocht ze Cyril iets te drinken aanbieden, of ging alcohol niet samen met zijn medicatie? En als het geen kwaad kon, hoeveel glazen mocht hij hebben, wat was zijn taks? Waren er nog andere dingen waar ze op moest letten, tekenen van stress die in agressie kon omslaan?

‘Cyril, ben je daar?’ riep ze, terwijl ze zo snel ze kon het bospad af liep.

In de verte, tussen de kale bomen door, werden de achterlichten van Renskes auto steeds kleiner. Toen

pas ontdekte ze Cyril, geleund tegen het hek, zijn rugzak stijf tegen zijn borst gedrukt. Het enige dat bewoog was het wolkje adem uit zijn mond.

Hij zette de rugzak naast de slaapbank, trok zijn jack uit en vroeg hoe laat de anderen kwamen. Nu, in het lamplicht, zag ze pas hoe bleek hij was. Het geverfde zwarte haar maakte hem nog witter.

‘De anderen komen niet.’

‘O?’

Of hij het jammer vond, of wel best zo – uit zijn toon kon ze het niet opmaken. Toch mocht ze in geen geval laten merken dat haar familie vanwege hem had afgebeeld, maar waarschijnlijk had hij het al geraden.

‘De kleine is ziek. Plotseling. Hoge koorts.’

‘Didi heet ze toch?’ Hij knikte naar de foto op het prikbord boven haar werktafel.

‘Dat je dat nog weet.’ Waarschijnlijk riep ze het iets te juichend, want hij trok zijn wenkbrauwen op en zei: ‘Ik ben niet dement, ik was alleen maar een poosje de weg kwijt.’

Ze schoven hun stoelen tot vlak bij de houtkachel en dronken thee. Hij was niet erg spraakzaam, daarom begon zij over de eerste keer dat hij kwam logeren in Bos en Lommer; over de kanotochtjes later, toen Benk en zij waren verhuisd naar de Sloterplas. Weet je nog toen, weet je nog die avond? Ze wilde Cyrils hoofd vullen met herinneringen aan samen zwemmen en picknicken; aan die middag toen hij

slalomend op zijn skateboard door het park raasde terwijl zij achter hem aan jogde. Ze praatte er vrolijk op los, maar zijn ogen lichtten niet één keer op. Soms keek hij haar peinzend aan, maar zodra ze naar hem glimlachte wendde hij zijn blik snel af. Aan de schuwe ree bij de bosrand deed hij haar denken. Een hard geluid, een verkeerde beweging en hij sprong weg de duisternis in.

‘Wat denk jij, maar niet te laat aan tafel?’ vroeg ze toen hij nog een blok in de houtkachel had gelegd. Als ze de oven nu aanzette konden ze binnen een halfuur eten. Cyril veegde zijn handen af aan zijn broek, en stelde voor eerst nog wat te drinken bij het vuur. Hij had nog geen honger. Ineens begon hij te lachen. ‘Sommige gasten zijn zo geschift, echt, die zouden zo met hun blote handen een blok uit het vuur halen om hun sigaret mee aan te steken.’ Het duurde even voor ze begreep over wie hij het had. ‘Vanochtend pakt de Pool ineens een tafel bij de kopse kant, een hele lange waar je met zijn achten aan kunt zitten. Kiepert ie zo om, Renske kon nog net haar voet wegtrekken.’

Ze keek hem geschokt aan, en van hem naar de eettafel, en zag de ravage al voor zich.

‘Spuitje erin en hij werd weer rustig.’

‘O, gaat dat zo.’

‘Ik zie wijn op tafel staan maar heb je misschien een pilsje voor me?’

Voor ze het wist had ze geknikt.

‘Blijf jij maar zitten, ik pak het zelf wel.’ Hij legde zijn hand op haar arm, vingers met afgekloven nagels. Cyril was tener en slechts een half hoofd groter dan zij, maar als hij haar onverwachts aanvloog zoals een maand geleden die toerist, maakte ze geen schijn van kans.

‘Hoe zit het eigenlijk met drank en medicijnen? Kan dat wel?’ vroeg ze en ze probeerde zijn blik te vangen.

‘Ik ben aan het afbouwen.’

Cyril klikte het beugelflesje open, en grijnsde om de triomfantelijke plop.

‘Kijk niet zo. Het is mijn hoofd, vertrouw me nou maar.’

Ze maakte een weids gebaar naar de tafel, althans een gebaar dat royaal bedoeld was. ‘Ik heb ook water hoor, en sap en Sisi.’

Weer keek hij haar onderzoekend aan, maar langer nu.

‘Je praat niet alleen raar, je ruikt anders, je beweegt anders. Anders dan anders.’

‘Ja, leid me maar af. We hadden het over jou, meneer.’

Hij nam haar van top tot teen op. ‘Alsof je een gordel met explosieven onder je jurk draagt. Een beetje eng, eerlijk gezegd.’

Ze sprong op en liep naar de tafel, en wist al vóór haar hand bij de kurkentrekker was dat een glas wijn geen ontsnapping bood. Het vooruitzicht dat ze dadelijk soep, een voorafje, en ook nog een stuk

fazant naar binnen moest werken, en tegelijkertijd Cyril in de gaten houden deed haar naar adem happen. De jurk moest uit, het mes erin.

‘Proost,’ zei Cyril en hij hief zijn flesje in de lucht.

‘Wacht.’

Ze gaf hem het tornmesje, vertelde hem in een paar zinnen hoe ze in haar veel te krappe jurkje was gekomen. Erin, maar niet eruit. Van alles had ze geprobeerd, zelfs een paar druppels olijfolie op de rits aangebracht met een wattenstaafje. Niets hielp.

Voor het eerst verscheen er een bosje van plezier op Cyrils bleke wangen. ‘Ik wist het... ik rook het. Als ik dit in het Mentrum vertel geloven ze me nooit. Kan ik nog een paar weken bijtekenen.’

Ze legde hem uit hoe hij haar uit haar benarde positie kon bevrijden, ging naast de leeslamp staan en richtte het licht op de rechter zijnaad. Cyril knielde naast haar neer, en bekeek waar, bij het begin of het eind van de rits, hij het mesje in het fluweel zou zetten. Voorzichtig prikte hij in de stof, klagend dat de pokkensteekjes waarmee de rits was vastgenaaid niet van het fluweel te onderscheiden waren. Na een minuut vergeefs gepriegel gaf hij haar het tornmesje terug.

‘Dit gaat hem niet worden. Heb je geen schaar? Dan knip ik hem op de zijnaad open.’

Enthousiast legde hij uit waarom dit de beste oplossing was; dan kon ze de jurk later weer dichtnaaien, fluitje van een cent. Maar ze luisterde al niet meer, een schaar, een vlijmscherpe, speciaal voor

stof, natuurlijk had ze die. Een schaar – ook zij had eraan gedacht, in het uiterste geval, als alle andere pogingen mislukten, kon ze de jurk openknippen. Ze keek hem aan, dacht aan de waarschuwing van haar zusje, aarzelde iets te lang en zag dat Cyril wist waarom. Er trok een schaduw over zijn gezicht.

‘Wees maar niet bang, ik doe je heus niks,’ zei hij.

‘Weet ik.’

Ze was niet zeker of hij haar geloofde. De halve-maantjes onder zijn ogen leken alleen maar donkerder, van een dieper blauw te worden. Beschaamd keek ze naar de vloer.

‘Nou, kom op,’ vervolgde hij luchtig en luider dan nodig. ‘Een nagelschaartje, een heggenschaar, als het maar knipt.’

Ze liep naar haar naaimand, pakte de schaar en gaf hem aan Cyril, met de punt naar zich toe zoals haar moeder het haar geleerd had. Ze keek niet naar zijn hand toen hij de schaar in de zoom zette, haar blik rustte op zijn kruin. Het afgelopen jaar had hij zijn haar om de zoveel weken geverfd, maar nu kwam het blond van de oude Cyril weer tevoorschijn.

Ze probeerde te glimlachen. Niet bang zijn, vrees niet – terwijl ze die woorden in gedachten herhaalde voelde ze het koude metaal langs de zijkant van haar knieën, dijbeen, over haar heupen gaan, vlak langs haar buik. Met ieder knipje viel de stof losser om haar heen, werd de spanning minder, knipje voor knipje trok de argwaan zich terug.

Bij haar taille, waar de rits begon, stopte Cyril.
‘Zo goed? Of ga ik nog even door, langs de rits?’
Hij wees met de punt van de schaar naar haar middel.
‘Ik kom er zo wel uit. Dank je.’

Ze legde haar hand op zijn hoofd, wilde zeggen dat het haar speet, maar het bleef stil. Ze kon alleen maar slikken.

‘Ik snap het wel,’ zei hij.

Pas nadat ze haar tranen had weggeveegd gaf hij haar de schaar terug; met haar andere hand hield ze de losse panden van de jurk bijeen, zich bewust hoe bloot ze was.

‘Ga maar vast aan tafel, ik kom zo.’

Ze legde de schaar zolang op het aanrecht en liep naar haar slaapkamer. Daar trok ze in één beweging de jurk over haar hoofd, viste haar oude plunje uit de zak van Ciao Bella, en schoot in haar kleren. Ze wilde terug naar binnen, de maaltijd afmaken, samen Kerstmis vieren – de telefoon niet binnen handbereik, maar ook nooit helemaal uit het zicht.

Dit verhaal verscheen eerder in de verhalenbundel Brood, zout, wijn (Atlas Contact, Amsterdam 2017).

RIA BORKENT

Lachgas

In een opwelling trok Bianca zijn bureaula open. Als ze dan toch wilde rondsnuffelen op Fedors kamer, dan maar meteen goed. Het gedrag van haar zestienjarige zoon was de laatste tijd bepaald anders dan ze van hem gewend was, hij kwam later thuis en had dan huiswerk gemaakt bij Timo. Zei hij. Om 's avonds thuis aan de keukentafel weer aan de slag te gaan met werkboek, oefenopgaven en uitlegfilmpjes. Gaven ze zoveel huiswerk op tegenwoordig? vroeg ze. Vanwaar die ijver? Hij bromde iets onbestemds waarin ze in de loop van de weken verschillende variaties ontdekte: nog even nakijken, toets, vanmiddag het verkeerde geleerd. Briljant gevonden maar ze trapte er niet in.

Timo was altijd een aardige jongen geweest, de jongens kwamen vanaf hun jeugd bij elkaar over de vloer, sinds wanneer – ze realiseerde het zich ineens – was die wederkerigheid eigenlijk afgelopen? En waarom?

‘Ik zie Timo nooit meer bij ons,’ peilde ze op een avond.

Regen en wind sloegen tegen de ramen, Fedor was tegen zessen drijfnat thuisgekomen in een niet al te best humeur. Ze hoorde het aan de manier waarop hij de schuurdeur dichtsmeet. Of deed de wind dat tijdens deze zoveelste decemberstorm? Met zijn vork draaide hij de spaghettislierten tot een bundel en bracht zijn mond naar de vork in plaats van andersom. Hij kauwde kalm zijn mond leeg, nam een slok uit het waterglas en keek haar met een kleine glimlach aan. Sfinxachtig, dacht ze.

‘Heeft-ie het te druk voor.’

‘Ach kom, jij hebt het net zo druk als hij.’

‘Bijbaantje,’ mompelde hij met volle pastawangen, terwijl een lange arm naar het broodmandje hingelde.

‘Heeft hij dan wel tijd dat jij bij hém bent? Met die Bijbaan van ’m?’ Ze probeerde de spot uit haar toon te weren. Hij nam haar niet in vertrouwen en dat maakte haar in zekere zin trots op haar zoon. Dat hij zijn vriend uit de wind hield.

Lachgaspatronen. Ze hield een moment haar adem in. Meer dan twee handen vol in de hoek van zijn bureaula. Kleine zilveren cilinders. Een partydrug,

toch? Het is dat ze foto's in de krant had gezien en onder de brug in het centrum dezelfde patronen op straat had zien liggen, maar anders zou ze ze niet herkend hebben, deze metalen ampullen. De zilverkleurige buisjes, iets dikker dan haar pink, die daar zomaar in Fedors bureaula lagen alsof ze van dezelfde orde waren als pennen, schelpen en vogelveren. Het schudde een onrust in haar wakker die maakte dat ze ook de la onder zijn bed opentrok. Zijn vlieger en Donald Ducks. In de kledingkast keek. Waren de jongens aan het experimenteren met drugs? Ze nam er een in de hand, een glimmend flesje, glad en afgerond aan de uiteinden, een metalen hulsje waarvan de inhoud vervlogen was. Met een vingertop streek ze erover, het leek op het zilverige dat aan de binnenkant van een thermosfles zat. Op haar hand woog het bijna niets. Hoe moest ze dit aan de orde stellen, hierover een gesprek openen? Ze stelde zich voor dat ze na het avondeten de lachgaspatronen op tafel legde, midden tussen de lege toetjesschaaltjes. En dan langs haar neus weg: Waarom ligt dit in je la?

Zijn blik zou verdonkeren na de eerste verbazing: Waarom kijk je in mijn la?

Ik had even een pen nodig. Kreeg een telefoontje toen ik boven was.

Geloofde hij natuurlijk niet, ze stond glashard te liegen.

Kwam hij dan met een smoes of zou hij een goed verhaal hebben? Iets in haar innerlijke film beviel

haar niet, ze had altijd een goed contact met Fedor gehad, kon ze dit niet op een meer ludieke manier aan de orde stellen? Ze voelde ergernis opkomen, er viel haar even niets creatievers in, verdraaid, hij bracht die rommel in huis!

Toen ze hem die avond na het eten confronteerde door met de thee een handvol patronen naast zijn laptop te serveren onder de luchtige toevoeging ‘Kijk eens, thee met bonbons’ en zijn licht verbijsterde blik zag, week hun gesprek niet eens zoveel af van haar fantasie. Hij dook niet weg. Zij vroeg door.

‘Waar zijn jullie mee bezig, Fedor?’

‘Ach, niks bijzonders, we helpen Timo z’n broer een beetje met de administratie. Pascal is een bedrijfje begonnen op zijn studentenkamer. Hij heeft daar een paar kisten met opslag.’

‘Opslag?’

‘Van slagroompatronen, die hebben ze afgelopen zomer opgekocht van bedrijven die nog een partij over hadden. In het buitenland.’

‘Ze.’

‘Pascal en een paar andere jongens. Ook studenten. Ze willen een echt bedrijf opstarten als het een beetje loopt. Hé mam, het is allemaal legaal hoor, wat ze doen! En wat wij doen dus ook. Het valt onder de Warenwet; het zijn de patronen die in slagroomspuiten gaan, dus het is net zo legaal als de yoghurt hier in de koelkast.’

‘Maar aan wie verkoopt Pascal die lachgaspatronen dan?’

‘Kroegen, discotheken, soms aan een festival. Verdient best goed hoor. Op elke ampul wel een paar euro. Goeie handel! Vooral als je met grote gasflessen begint.’

Ze schrok er een beetje van. Het verhaal en het meervoud, gasflessen, kroegen. Kwam dit relaas uit de mond van haar stabiele zoon, zat hij dit relaxed achterover in zijn stoel hangend aan haar te vertellen?

‘Ha! Op een beetje feest heb je tegenwoordig een lachgaskamer, bij studenten dan hè. Ballonnetjes, feestjes, lachkamers. Het hoort er allemaal een beetje bij mam. Volgens Pascal.’

‘Gebruik jij het ook?’

‘Ik heb het weleens gedaan ja, maar ik geef er niet om. Blauwe bloemen, sterren, mooie kleuren, het lijkt alsof je boven jezelf zweeft en dat is wel geinig. Even een pretroesje en dat is het. Ik heb liever een Red Bull.’

‘Hoe krijg je dat spul eigenlijk naar binnen?’

‘O, heel gemakkelijk. Met een cracker maak je een ampul open, daar frutsel je een ballon op. Dan laat je het gas erin lopen en dan adem je het in vanuit dat ballonnetje.’

‘Lijkt me ingewikkeld, waarom niet rechtstreeks vanuit de ampul?’ Ze had het vanmorgen nagekeken op internet, maar wilde het van hem horen. Hoe langer ze aan de praat waren, hoe beter. Het viel haar mee dat hij haar zoveel vertelde, het stelde haar

enigszins gerust. Hij had dit dan wel met smoezen voor haar verzwegen, maar de eerste de beste keer dat ze de bewijzen op tafel legde en opheldering vroeg, liep hij leeg als een ballon.

‘Het is ijskoud, hè, dat gas. Dan bevriezen je lippen. Het moet via een ballon ingeademd, anders ben je de sjaak.’

Het duizelde haar. Er waren gevallen bekend van jongeren die aan de binnenkant van de bovenbenen tweede- en derdegraadsverbrandingen hadden opgelopen door bevriezing toen ze grote gastanks tussen hun benen klemde en de ballonnen bijvulde. Door eerdere roesjes was hun pijngrens verhoogd, voelden ze niets. Blaren, necrose, de huid dood tot op het vetweefsel en ernstige littekens.

‘Fedor, ik heb graag dat je hier onmiddellijk mee stopt. Volgend jaar zit je in je eindexamenjaar en dan...’

‘Ik kan Timo toch niet in de steek laten. Die zit volgend jaar trouwens net zo goed voor z’n eindexamen!’

‘Wat zeggen Timo’s ouders ervan dan, jullie zijn nog geen achttien!’

‘Niks. Die vinden het kicken, te gek. Die zeggen dat het goed op je cv staat als je een bedrijfje opstart en van de grond krijgt. Die doen niet zo moeilijk als jij.’

Ongelooflijk, ineens stond ze op fors verlies. Ze kon het, als dat waar was, niet bevatten en streek met haar hand haar haren naar achteren, twee zonen in de drugshandel. Toen hernam ze zich: ‘Fedor, je bent

minderjarig, Timo's ouders moeten uiteindelijk zelf bepalen wat hun minderjarige zoon doet, maar ik ben jouw moeder.'

'Lekkere moeder, die in mijn spullen zit te neuzen. En laatst had je het nog over eerlijkheid! Mam, wees redelijk! Ik had niet gedacht dat je het keigoed zou vinden, maar om ermee op te houden is echt vette onzin. Het is maar administratie. Het is mijn eigen vrije tijd! Ik doe wat ik wil!' Hij stond op, wierp z'n stoel achteruit en schreeuwde: 'Ik gebruik het zelf toch niet!'

De kamerdeur sloeg met een klap dicht. De trap dreunde een stampvoetende beat van laag naar hoog, een woedende slaapkamerdeur knalde. Ze graaide de lachgaspatronen bij elkaar en gooide alles in haar eigen bureaulade. Haar afgekoelde, bittere thee ging bij de planten.

Een week later. Ze bezoekt het graf van haar man. Als ze door het ijzeren hek de begraafplaats op loopt, ziet ze dat de grote plataan aan het begin van het grindpad omgewaaid is in de storm van vorige week, weggesleept door de plantsoendienst, de takken afgevoerd. Onverwacht is er een gat geslagen in het groen. Het hout oogt fris op de zaagsnede. De vers afgezaagde tronk staat als een natuurlijk zitje voor vermoeide zielen langs het pad, een nieuwe scheut is er niet uit te verwachten.

Even later legt ze haar bloemen bij de bekende steen. Ze staat stil. Ik ben te streng geweest, te abrupt

met mijn verbod, denkt ze. *Maar wel duidelijk*. Het is of ze haar mans reactie hoort, zo helder klinkt het in haar op. Victor hield met al zijn beminnelijkheid van rechttoe rechtaan. Hoe graag zou ze even met hem praten, overleggen, haar hoofd tegen hem aanleggen. In gedachten staat ze daar, de hoge dennen en coniferen ruisen zachtmoedig in haar oren. *O dennenboom o dennenboom, wat is mijn herinnering wonderschoon*.

Hun eerste ontmoeting op station Houten. Hartje winter. De trein had vertraging, het begon te sneeuwen en nadat ze dieper in haar sjaal dook, voelde ze het breisel trekken aan haar linkeroor. Nee hè, niet weer een draadje vast. Met haar hoofd scheef zag ze vuile grijze vlokken in de lucht als maagdelijk witte donsjes neerdalen, terwijl haar vingers vergeefs probeerden haar oorbel los te maken van de sjaal. Linksom of rechtsom, haar tas tussen de enkels geklemd, au au, het lukte niet. Had ze maar ogen op steeltjes als een vlinder of desnoods een slak, dan kon ze om de bocht kijken en was het zo verholpen. Ze keek om zich heen naar de weinige reizigers op het licht besneeuwde perron. In een impuls liep ze naar de lange jongeman die het dichtst bij haar stond en trok haar meest hulpeloze gezicht. 'Ik zit vast aan m'n oorbel, kunt u even kijken.' Hij was welwillend, schoot tijdens het klusje in de lach waarbij ze een glimp van zijn witte tanden zag en zijn mond dicht bij haar wang wist, en bevrijdde haar. Met een stralende lach bedankte ze hem voor zijn hulp en

maakte zich uit de voeten. In de weken daarna zagen ze elkaar vaker op dit traject, sprak hij haar aan (*Oorbelletje, quo vadis?*), en bleef contact zoeken. Toen ze een stel werden, had Victor haar oorhangers gegeven, twintig jaar geleden was het, ze droeg ze nog regelmatig. Langzaam loopt ze terug naar de uitgang. Zaterdag zou ze met Fedor de kerstboom ophalen.

Haar motief was niet helder. Ze heeft zijn schoolwerk als reden genoemd, niet het feit dat het om een drug gaat. Je hersens krijgen gedurende het inhaleren minder zuurstof, had ze moeten zeggen, of in elk geval het brein van jongeren voor wie jij dit mogelijk maakt. Al druk je zelf niet op de knop, je helpt het organiseren. Zoiets had ze moeten aanvoeren. Schade voor hersens in ontwikkeling, daar wil je toch niet aan verdienen. Dat had misschien indruk gemaakt. Nog afgezien van hoofdpijn, tintelingen, flauwvallen en in combi met alcohol hartklachten die jongeren blijkbaar voor lief namen, zonder dat iemand wist van risico's voor hart en longen op langere termijn.

Ze wilde er nu niet opnieuw over beginnen, en zon op een manier om het op meer speelse wijze bespreekbaar te maken.

Bianca haalt de doos kerstversieringen voor de dag en zet hem op tafel. Ze trekt haar bureaula open en legt de lege patronen op een rij. Het zijn er minstens twintig. Dan haalt ze oude kerstballen uit de doos,

prutst de zilverkleurige kroontjes eraf en legt bij elke lachgaspatroon een kroontje.

De flesjes nagellak (klein formaat, brede borstel) staan klaar in prachtige tinten paars, lila, pink, bril-
lant blue en aqua.

Van de week heeft ze de lege patronen al gewassen en voorzien van een basislak die ze gedroogd heeft met de haarföhn. Nu de toplaag. Paars. Resoluut neemt ze de eerste ampul tussen duim en wijsvinger en lakt hem zorgvuldig af. Ze steekt hem op een van de satéprikkers die als een bos mikadostokjes wijduit in een glas staan, en vernist de ronding. Dan is de beurt aan de feestelijke variant. Lila met glitters. Ze draait het flesje open, laat de lak uitlopen over de ampul en begeleidt de lak. Het moet mooi egaal. Dit wordt leuk met die zilverspikkels, net een spreekwoord die staat als een roerdomp in paalstand. Design in de kerstboom. De volgende aqua? Nu petrol met parelglans. Die topcoat geeft een intens glanzend effect, prachtig. Nog een paarse. Het voelt als kettingrijgen wat ze als kind al graag deed, kleuren combineren in waanzinnige reeksen. Ze krijgt er zowaar plezier in om er echt iets speciaals van te maken.

Fedor is veel op zijn kamer de laatste dagen. Al heeft hij wel geholpen de boom in huis te halen, hij is stiller dan gewoonlijk, denkt ze halverwege de morgen als ze zijn schone was op z'n bed legt. Zelfs hierboven ruikt het naar nagellak.

Het drogen duurt weer een dag en daarna kan ze

de kroontjes erop bevestigen. Priegelwerk met een drup lijm. Een gouden lintje door het oog en daar hangen de eerste slanke ranke kerstballetjes vooraan in de kerstboom. Als ze al gevreesd heeft een psychedelische kerstboom op te tuigen, wordt ze nu wel gerustgesteld: het resultaat is minder ongeremd dan zo'n zenuwenboom waarin de lichtjes constant aan en uit flikkeren. Van de incognito lachgaspatronen in hun op elkaar afgestemde nieuwe tinten gaat een vriendelijke werking uit, als een uitnodigend gebaar van vrede, een handreiking, een ludieke manier om het gesprek te hervatten.

De chemie tussen haar kunstwerkjes en Fedor, zou die ontstaan?

Haar zoon was vandaag vroeg uit, de ene keer kwam hij meteen naar huis, de andere keer niet. Ze voelde spanning onder haar ribben op het moment dat ze hem hoorde bij de schuur. Toen hij de kamer binnenkwam zag hij het niet eens, al had ze de verlichting in de boom alvast aangedaan en was ze bezig een paar waxinelichtjes op tafel te ontsteken. Hij liep rechtdoor naar de keuken, ze hoorde hem thee inschenken en roepen 'jij ook thee, mam?'. Even later, voorovergebogen op de bank, de ellebogen op de wijd gespreide knieën, staarde hij over zijn theeglas de kamer in. 'Wiskunde verpest. Denk ik. Waren zulke stomme opgaven bij. Echt stupide van Wiersma.' Hij dronk het glas in een teug leeg en keek op. 'De kerst-

boom alweer klaar zie ik,' zei hij met een blik als een schampschot langs de hoek van de kamer, zijn ogen alweer afwendend om ineens met een ruk het hoofd terug te draaien. 'Hé!' Hij sprong op. 'Zijn dat mijn patronen? Mam! Da's wel dik! Dus daarvoor al die nagellak. Vet cool van je!' Ze glimlachte onder zijn lof, keek naar dat lange lijf dat daar schutterig met zijn vingers het magische oppervlak van de ene na de andere ampul streelde. Hij grinnikte plotseling. 'De ouwe zooi heb je maar aan de achterkant gehangen, en deze toffe patronen in de etalage.'

'Vind je het mooi?'

'Metallic, daar wil ik wel een racefiets van. Supercool.' Hij draaide zich naar haar om. 'Nou, als je dan toch nagellak in huis hebt... Ik rook het wel...' Ineens zijn verlegen gezicht dat ze zo'n lange tijd niet meer gezien had. 'Dan denk je als zoon toch: kan ik ook wel gebruiken.'

Zijn grote stappen de trap op. Zijn snelle voeten de trap af.

Met een doosje in de hand stond hij voor haar. 'Dan geef ik mijn kerstcadeautje nu maar vast,' mompelde hij. Ze haalde het cadeaupapier ervan af, onder de indruk van zijn initiatief, maar bij lange na niet verdacht op wat ze aan zou treffen.

In een leeg bonbondoosje vond ze, op een sneeuw-wit bed van watten, een set oorhangers; kunstig vast-gemaakt aan zilveren haakjes lagen daar twee egaal blauw gelakte patronen.

‘Kijk,’ wees hij, ‘nikkelvrij, want het is zilver. Timo’s moeder heeft die haakjes voor me besteld. En ik dacht dat je brilliant blue wel mooi zou vinden. Ze zijn wel groot, maar dat is hip.’ Hij nam een oorbel uit het doosje, schoof haar haren opzij en prikte voorzichtig de eerste oorhanger vast. Prikten haar ogen nu gezellig mee? Toen hij de tweede uit de verpakking had genomen, zag ze dat de laag watten in het doosje glinsterde als vers gevallen sneeuw.

ELINE DE BOO

Koorddansen

De ongrijpbare wolken vormden een muur. Ze had nu lang genoeg naar binnen gestaard, maar daar was het leeg. Haar hart was vertrapt achtergebleven, net naast het portaal van zijn flat in Zuid. Het ligt daar nu al weken en het is niemand opgevallen. Misschien heeft een van die herfstbuien het weggeblazen of de goot in gespoeld als het weer eens plensde. Niemand zag wat er aan haar ontbrak. Iemand vroeg wel waarom ze zo moe was, ze waaide het weg met drukte. De vensters naar haar ziel waren beslagen, je kon niet naar binnen kijken en niet naar buiten. Haar tranen in de nacht vertroebelden zelfs het duister. ‘In het najaar heeft ramen lappen geen zin met al die buien,’

zei haar moeder vroeger. Moeder had er vooral zelf geen zin in. Net zoals zij zelf nu geen zin heeft om te doen wat hoort.

Vader begreep wel dat ze weg wilde, al hechtte hij er wel aan dat ze compleet zouden zijn met Kerst, zei hij nog. 'Ik vind het zo mooi als we met z'n allen naar de kerk gaan.' Dat ene uur per jaar synchroniseerde hij zijn gezin met God. Dat de anderen na het 'Ere zij God' de klok weer terugdraaiden, maakte haar vaders welbehagen in de mensen niet minder. Ze zal het vanavond in haar hotelkamer in Montpellier zingen. Alleen, niet met familie, niet met kerkgangers, niet met de herders en zeker niet met hem.

Pas vanaf Parijs werd het druk in de trein. Te gelukkige gezinnetjes stapten over richting EuroDisney, Fransen met weekendtassen namen hun plek in. Ze gingen op weg naar huis om Kerst te vieren. Hun uitbundigheid en de kussen die niet voor haar bestemd waren raakten haar toch. De zangerige stortvloed van woorden liet ze langs suizen, net als het landschap buiten. Bij elk dorp dat ze met hoge snelheid passeerde voelde ze zich lichter worden, werd ze uitgetild boven wat haar onder de zeespiegel terneerdruckte. Minuten voor haar eindbestemming aangekondigd werd, stond ze al op het balkon.

De kerstversiering in de winkelstraten leek te vloeken met het felle zonlicht. Slenterende stedelingen sloegen hun jas over de arm, op zoek naar het

laatste cadeautje of een ontbrekend ingrediënt voor de maaltijd. Het hotel lag in een steegje achter het marktplein, waar lokale kunstenaars hoopten op klanten die op zoek waren naar een origineel geschenk of op mensen met een hart vol liefdadigheid vanwege het seizoen. In de nis bij de ingang van het oude gebouw waar ze een kamer had geboekt, stond Maria met het kind op de arm.

De kleine receptie vlak achter de voordeur was met alle houtwerk en iconen aan de wand meer een kapelletje dan een hotellobby. Het meisje achter de balie moest haar verwonderd hebben zien kijken en zei half verontschuldigend: 'C'était un monastère.' Ze moest erom lachen, hoe toepasselijk dat ze in een klooster terechtgekomen was. Nu geen man, dan maar nooit een man. Tussen haar relaties door zocht ze altijd een man die niets te verwijten viel en kwam dan uiteindelijk bij Jezus uit. Zijn gebrek aan tekortkomingen botste zo met de werkelijkheid van de mannen die zij leerde kennen, dat hij wel God móést zijn, concludeerde ze keer op keer. Tot de volgende Messias zich aandiende.

De receptioniste keek haar vragend aan, zichtbaar verbaasd over de lacherige reactie.

'Es-tu une nonne?' Ze perste het Frans uit haar tenen in een poging de vrolijkheid en het gesprek vast te houden.

'Mais non, non.' Die tweede ontkenning zette ze kracht bij met een strenge blik. 'Mon arrière

grand-mère Marie-Anna était une nonne.’ Ze wees op een oude zwart-witfoto van haar overgrootmoeder in een nonnenhabijt.

‘Est-ce qu’elle vivait ici?’ Wat bijzonder om je aan je werk te wijden op de plek waar je voorouder dat een eeuw eerder ook deed.

‘Oui, jusqu’à son mariage,’ antwoordde ze terwijl ze de reservering in haar computer opzocht. Haar overgrootmoeder vertrok hier toen ze trouwde. Kreeg een kind of meerdere. Die kreeg een kind en de dochter daarvan zit nu hier. De receptioniste overhandigde haar de sleutel van haar kamer op de tweede verdieping.

Een kloostercel zou ze het niet noemen, sober was het wel. Aan een plastic kerstkrans bungelde een snoer met een stekker, die stopte ze in het krakemikkige stopcontact. Ze verwachtte daar in de buurt een lichtknopje aan te treffen, maar het was niet te vinden. Ondanks de twinkellichtjes van de kerstversiering bleef het somber in de kamer. Het kleine raam dat uitkeek op het dak van het huis aan de overkant liet weinig daglicht binnen. En dat terwijl het zulk stralend weer was. Ze gooide haar rolkoffer op het bed, kleepte zich om in het enige jurkje dat ze meegenomen had en ging zo snel mogelijk de straat weer op.

Om de drukke winkelstraten te vermijden haastte ze zich via de middeleeuwse straatjes naar de trappen

met 111 treden die haar naar de Esplanade Charles de Gaulle leiden. Na de donkere steegjes was de parkachtige promenade een zee van licht en rust, ondanks de carrousel en de spelende kinderen. De wind langs haar benen in dit open stuk van de stad voelde wat kil zonder panty. Ze had een rood jurkje aan, zo kwam het toch tot zijn recht. Ze had het gekocht voor de bruiloft van haar toekomstige zwager, de tweelingbroer van haar geliefde. Die maakte ze niet mee, al was hij wel getrouwd. Niet aan toegeven, hier ben je vrij, dacht ze.

Ze trok haar ballerinaflatjes uit en stapte met haar blote voeten op het gras. De sprieten waren harder dan ze eruitzagen. Ze prikten in haar voetzolen die al lang geen rechtstreeks contact meer met de aarde hadden gemaakt. Het waren taaie pollen die terugduwden en haar deden opveren. Ze spoorden haar aan om de volgende stap te nemen. Om op haar tenen te lopen. Als onwillige danspartners duwden ze haar telkens weg. Op een kaal plekje met een paar steentjes en scherp zand stopte Maria. Ze keek naar haar voeten die stoffig waren geworden. Aan de zijkant van haar rechtervoet zat een schram. Waar ze anders bij afwijzingen ging zitten, moedigden de ongelijke graspollen haar nu aan om opnieuw op ze af te stappen en van hoogte naar hoogte te springen. Zo danste ze over het dorre gras tot ze alle weerspannige sprieten betreden had en haar voeten zo'n pijn deden dat het goed voelde. Als ze ronddraaide, volgden de slippen

van haar jurk haar. Ze volgde deze op haar beurt met haar ogen tot het haar duizelde. In plaats van vaste grond te zoeken, keek ze omhoog en bleef ze draaien. In het verliezen van haar evenwicht vond ze een lichtheid die haar boven de stad deed zweven.

Bij het landen voelde ze vanaf de bankjes de ogen van de kletsende oude Fransozen en enigszins beschaamd stapte ze gauw het stoffige pad weer op. Steentjes boorden zich in haar voeten. Leunend tegen een plataan die zijn schors aan het verliezen was, stapte ze weer in haar schoenen. Tussen de oude bomen zag ze standjes met oude boeken en ze probeerde op te gaan in de massa kleurloze figuren die bladerden in stoffige boeken.

‘Zo cliché, de kleine prins,’ voelde ze een stem achter haar. De geluidsgolven kwamen van zo dichtbij dat ze de ademtocht waarop ze meeliften kon ruiken. Ze draaide om en deinsde terug tegelijkertijd, waardoor ze achterover over de oude boeken hing. Waarom sprak hij Nederlands tegen haar? Hij pakte haar linker elleboog met een sterke rechterhand en trok haar overeind. Daarna stapte hij achteruit. Zo kon ze hem goed zien. Een keurige man, iets ouder dan zichzelf. Gebruind, zijn donkerblonde haren strak achterover gekamd, gekleed in een linnen broek en wit overhemd, in nonchalante instappers. Zijn geur tussen zoete wijn en bloemen in.

‘Niet cliché, maar klassiek, Antoine de Saint-Exupéry.’ Ze probeerde het Frans zo natuurlijk mogelijk

uit te spreken, alsof het hem zou overtuigen. Aan zijn blik kon ze zien dat daar meer voor nodig was.

‘Je doet me denken aan de zakenman in het boek, die ene die altijd druk is met het tellen van sterren, waarvan hij gelooft dat ze van hem zijn. Hij wil ze gebruiken om meer sterren te kopen. Ik stel me hem net zo glad voor als jij,’ zei ze uitdagend.

‘Ah oui, les étoiles sont à moi,’ lachte hij. ‘Je kent me al goed, maar ik koop ze niet.’

‘O nee, wacht, je lijkt toch meer op de dronkenlap die drinkt om te verdringen dat hij zich schaamt voor het feit dat hij drinkt. Niemand anders haalt het toch in zijn hoofd dat hij sterren bezit?’ daagde ze hem nog meer uit.

‘Niets mis met een wijntje om te vieren of samen herinneringen op te halen.’ Ze kon zijn rechtvaardigheid niet uitstaan. Ze wilde hem overtroeven alsof dat de scène in het portiek in Amsterdam-Zuid ongedaan kon maken.

‘Nu weet ik het, je bent de koning die denkt dat hij over de sterren heerst, omdat hij ze beveelt om dingen te doen die ze toch wel zouden doen.’ Nu veranderde zijn glimlach in een ernstige blik.

‘Je kent het boek goed, misschien kun je beter iets anders kiezen.’

‘Dat maak ik zelf wel uit. Ce livre, s’il vous plait.’ Ze duwde het boek in de hand van de verkoper die het Nederlandse gekibbel geamuseerd had bekeken.

‘Et celui-ci aussi.’ Ze pakte een willekeurig oud boek en gaf hem ook dat in handen.

Na het afrekenen pakte ze het tweede boek en hield het voor de man. ‘Kijk, dit is niet cliché. Antiek zelfs.’

Hij las de titel aarzelend: ‘Histoire de l’église, kerkgeschiedenis. Je lijkt me geen typisch kerkmens of een theoloog.’

‘Hoezo niet?’ Waarom kleurde ze altijd als haar irritatie opliep? De kaft was zo gehavend dat ze de titel van het boek niet eens had gezien.

‘Vanwege je jurk, en je dansje op het gras. Kerkgeschiedenis is zo zwaarmoedig. Stijg erboven uit. Zoek naar de kern, waar het werkelijk over gaat in het leven. In de liefde. Met Kerst.’

Zijn glimlach was terug. ‘Je wilt toch niet de ijdel-tuit zijn uit de Kleine Prins? Hunkerend naar liefde, maar uiteindelijk in je eentje op je planeet?’ Alsof ze opnieuw in het portiek stond, alleen liep hij niet weg.

‘Touché.’ Tranen hielden de breekbare klanken samen. Zijn blik was voelbaar, maar ze keek niet meer op. Gauw de boeken in haar handtas. Nu was zij degene die wegliep.

Het diner in de bistro op het plein smaakte niet naar Kerst, ook haar smaakpapillen waren moe. Terug in haar cel bladerde ze in het fragiele kerkgeschiedenisboek uit 1891. Met krullende letters had de eigenaresse, schijnbaar met goede moed voor ze aan het 523

pagina's tellende boek begon, haar naam geschreven: Marie Annatignan. Al bladerend door de vergeelde, ongelijke pagina's zag ze Marie voor zich. In de banken van de nonnenschool, misschien wel in dit klooster.

Tussen bladzijde 242 en 243 trof ze een keurig dubbelgevouwen, enigszins glimmend wit papiertje aan. Het hoofdstuk heette 'Première période - Jésus Christ'. Zou het een afbeelding van Jezus aan het kruis zijn? Ze vouwde het blaadje open. Het was een portretfoto van een zekere D'Jelmako, een knappe kerel. Hij bleek een beroemde koorddanser uit Montpellier uit het begin van de negentiende eeuw, leerde een snelle check op het internet. Hij was een acrobaat die telkens innoveerde en met steeds gewaagdere optredens nog meer bewondering probeerde te oogsten. Op het koord balanceerde hij met vuurwerk, vliegmachines en torpedo's terwijl soms meer dan 100.000 toeschouwers hun adem inhielden.

Ze tuurde naar de foto, zoals Marie meer dan honderd jaar geleden ook had gedaan. Zoekend naar God, maar dromend van een man. De keurige man op de foto deed haar vaag denken aan de man bij de boekenmarkt. Die had het ook hoog in de bol en raadde haar aan om uit te stijgen boven haar omstandigheden, om het hogerop te zoeken.

Morgen zou ze naar D'Jelmako's graf op het Saint Lazare kerkhof gaan. Ze had gelezen dat hij, nadat hij zijn vrouw verloor, een nomadisch bestaan leidde.

Dat doet het verlies van een geliefde met je. Zijn zoektocht naar erkenning en evenwicht werd hem uiteindelijk fataal. Op de plek waar hij begraven was, in dat portiek van de dood, zou zij haar hart weer oprapen en opstaan.

Ze bewoog zich langzaam naar het raam en keek omhoog naar de toren van de kathedraal, die zich net achter het dak aan de overkant liet zien. Tussen de twee hoge identieke torens had D'Jelmako wellicht gelopen. De klokken riepen dat het tijd was voor de nachtmis. De engeltjes op de rand net onder de spits zongen mee van welbehagen.

FRANS WILLEM VERBAAS

Sorry! Gelukkig kerstfeest!

Op het ritme van de ruitenwissers zingt hij kilometers lang bekende kerstliederen, tot hij er genoeg van heeft. Terwijl de wissers onverstoort doorgaan met dirigeren, vraagt dominee Tazelaar zich af of hij zich wel goed heeft voorbereid voor de kerstnachtsdienst in de Grote Kerk van Zaltbommel. Sinds hij met emeritaat is, kan hij er zich maar niet toe zetten nieuwe preken te schrijven. Is hij daarvoor te oud, of te moe, of te gemakzuchtig? Of is hij dat allemaal tegelijk? Het begint nog harder te regenen en dominee Tazelaar zet de ruitenwissers in de hoogste stand.

Ook voor de kerstnachtsdienst in Zaltbommel heeft hij een bestaande kerstpreek tevoorschijn

gehaald. Boven die preek heeft hij ooit de letters *E.K.* genoteerd. *E.K.*, dat was het mooiste compliment dat zijn vrouw hem kon geven. ‘En, hoe vond je de preek?’ vroeg hij haar meestal zo achteloos mogelijk na een kerkdienst. Op deze vraag had mevrouw Tazelaar, toen ze nog leefde, drie antwoorden paraat. Het eerste antwoord begon met een algemene constatering: ‘Inspiratie laat zich niet altijd dwingen, lieverd, maar toch vind ik dat je het goed hebt gedaan.’ Het tweede antwoord luidde: ‘Je hield weer een helder verhaal, lieverd, met een duidelijke kop en staart, en je weet hoe ik daarvan houd.’ Maar echt gelukkig maakte ze hem als ze voor haar derde antwoord koos en glimlachend zei: ‘Dit was een preek met *Export Kwaliteit*, lieverd, die kun je rustig nog eens houden.’ Om het geluksgevoel vast te houden schreef hij dan later bij het opbergen van de preek de letters *E.K.* in de rechter bovenhoek, waarbij hij de letters nagenietend nog eens onderstreepte.

Voor Zaltbommel heeft dominee Tazelaar dus een oude preek met *Export Kwaliteit* uitgezocht. Als excuus kan hij aanvoeren dat de kerkenraad hem pas drie dagen geleden heeft gevraagd of hij de eigen predikant, die wegens een acute hernia de Kerst liggend door moet brengen, wil vervangen. Hij heeft nooit eerder in Zaltbommel een dienst geleid en kent er niemand. Waarschijnlijk hebben ze eerst de lijst met vaste gastpredikanten afgewerkt, tot ze uiteindelijk bij hem uitkwamen. Maar die late afspraak neemt

niet weg dat drie dagen lang genoeg zouden moeten zijn om een nieuwe en frisse preek te schrijven. Veel heeft hij tegenwoordig toch niet omhanden.

Dominee Tazelaar stuurt een parkeerplaats op en parkeert onder een lantaarnpaal. Een meter of tien voor hem staat nog een auto, ook een VW Golf, net als hij zelf heeft, maar donkerder van kleur. Een toiletgebouw is nergens te bekennen, dus moet hij op zoek naar een rustige plek. Hij zet zijn hoed op, die hij tijdens het rijden altijd op de passagiersstoel laat liggen, en pakt zijn jas van de achterbank. De motor laat hij draaien zodat het in de auto warm blijft. Buiten, in de regen, trekt hij zo snel mogelijk zijn jas aan en loopt vervolgens naar een boom die net buiten het schijnsel van de lantaarnpaal staat. Als hij na gedane zaken zijn kleding fatsoeneert en zich weer omdraait, ziet hij hoe zijn auto kalm de parkeerplaats af rijdt. Een fractie van een seconde overweegt dominee Tazelaar om zo hard hij kan achter zijn auto aan te rennen, maar hij beseft dat dat zinloos is. Beter is het om hulp te gaan vragen bij de andere Golf. Maar juist op dat moment gaat ook die ervandoor. Het is alsof de achterrautwischer van de wegrijdende auto hem plagerig groet. De rechterhand van de predikant beweegt zich naar de binnenzak van zijn jas, en daarna naar de binnenzak van zijn colbert. Beide zakken zijn leeg. Zijn telefoon ligt nog in zijn auto, in het vakje onder de radio.

Dominee Tazelaar kijkt op zijn horloge. In Zaltbommel begint de Grote Kerk zich nu waarschijnlijk

al te vullen met mensen die misschien maar eenmaal per jaar de moeite nemen naar de kerk te gaan, met een mannenkoor dat zich waarschijnlijk al maandenlang verheugt op zijn jaarlijkse kerstoptreden en met de plaatselijke brassband die, zo heeft hij zich laten vertellen, in de afgelopen herfst nog de eerste prijs heeft behaald op een landelijk concours voor amateurkoperblazers.

Een rilling trekt door het oude lijf van de predikant die zich opeens zo moe voelt, dat hij niet eens de energie kan opbrengen om zichzelf te verwijten dat hij uit gemakzucht de sleutel in zijn auto heeft laten zitten.

Nog een geluk dat hij zijn hoed heeft opgezet, met die regen.

Joost parkeert de auto in een stille buitenwijk van Zaltbommel. Hij zet de motor uit en doet de binnenverlichting aan. De bedieningsknoppen van een Golf weet hij blindelings te vinden. Het valt hem op dat het interieur van de auto schoon en smetteloos is. Geen sporen van kinderen, honden of andere prijsverlagende ongemakken. De kilometerstand is nog onder de 50.000, beter kan niet. Onder de radio ligt een telefoon, Joost kent wel iemand die daar interesse in heeft. In het dashboardkastje vindt hij niets bijzonders. Als hij zich omdraait, ziet hij een kleine, maar duur ogende leren koffer op de achterbank liggen. Hij pakt de koffer, legt hem op de passagiers-

stoel en klikt de beide sloten tegelijk open. Teleurgesteld bijt hij zijn tanden op elkaar. De inhoud biedt geen hoopgevende aanblik. Op een stapel zwarte stof ligt een donkere schrijfmap. Joost opent de map en treft, keurig geordend, een programmaboekje voor een kerstnachtdienst aan, een vel met daarop uitgeprint korte teksten en gebeden, een eveneens uitgeprinte preek, en ten slotte een brief waarin wordt bevestigd dat dominee Tazelaar op kerstavond een invalbeurt zal verzorgen in de Grote Kerk van Zaltbommel. Joost laat zijn hand op de zwarte stof rusten. Hij heeft op kerstavond de auto gestolen van een predikant die op weg is naar zijn werk. Met vlakke hand slaat hij nijdig op het stuur. Ja hoor, dat moest hem weer overkomen!

Hij bladert nogmaals door de papieren. 'Votum en Groet,' leest hij hardop. Vaag herinnert hij zich de tegelijk vreemde en vertrouwde woorden waarmee de kerkdiensten in zijn jeugd altijd werden geopend: 'Onze hulp is in de naam van de Heer...' Hij leest de eerste zinnen van een gebed. Hij leest de eerste zinnen van de preek. En opeens ziet hij zichzelf weer zitten op een harde kerkbank, ingeklemd tussen zijn vader en moeder. Hij verveelt zich. Hij staart omhoog naar het gewelf van de kerk. In gedachten slingert hij als een aap van de ene dwarsbalk naar de andere. Hij vraagt zich af of het hem zou lukken om met een voetbal boven zo'n dwarsbalk uit te komen als hij hem zo hard hij kan de lucht in schiet. In het tellen

van de ruitjes van de kerkraden achter de preekstoel heeft hij geen zin: te veel werk. Hij hoort zijn vader zuchten. Zijn moeder buigt over naar zijn vader en fluistert: 'Jammer dat dominee weer zo snel praat.' Hij vraagt zijn moeder om nog een pepermuntje en krijgt dat ook. Hij probeert zo lang mogelijk met het snoepje te doen. Hij bijt er niet in, hij zuigt er niet op, hij laat het op zijn tong liggen, want de pepermunt doet een wedstrijd met de preek wie het het langste volhoudt. Jammer genoeg wint de preek. Toch is het behaaglijk, daar op die harde kerkbank, tussen zijn vader en moeder met hun zondagse jassen. Behaaglijk en veilig.

Joost krabt aan een vlekje op het stuur van de gestolen Golf en denkt aan al die vrouwen en mannen en verveelde kinderen die straks in de Grote Kerk van Zaltbommel zitten te wachten tot de dominee in zijn toga de preekstoel beklimt. Aan de verwarring die zal ontstaan, wanneer duidelijk wordt dat die dominee helemaal niet op komt dagen. Met het stelen van het Golfje had hij een verzekeringsmaatschappij wat extra administratie willen bezorgen, maar het saboteren van een kerkdienst is natuurlijk nooit zijn bedoeling geweest.

Joost heeft het inmiddels ongemakkelijk warm gekregen. Hij probeert niet te denken aan zijn ouders die hij al jaren niet meer heeft gezien, maar die deze kerstavond ongetwijfeld naar de kerk gaan. Opnieuw slaat hij hard tegen het stuur.

Dan neemt hij een besluit.

Hij bladert nog eens door de papieren. Hij vraagt zich af waar de onderstreepte letters *E.K.* boven aan de preek voor staan. *Europees Kampioenschap? Eerste Kerstdag? Einde (moet) Korter?* Hij kijkt in de achteruitkijkspiegel. Het komt goed uit dat hij zich die ochtend weer eens heeft geschoren, maar wanneer is hij eigenlijk voor het laatst naar de kapper geweest?

Hij start de auto.

Terwijl hij naar de Grote Kerk rijdt, oefent hij een domineesstem. ‘Lang – zaam – spre – ken,’ zegt hij keer op keer tegen zichzelf.

In de consistoriekamer wordt Joost hartelijk ontvangen. ‘Wat zijn we blij dat u ons uit de brand helpt, dominee!’ zegt de koster. ‘Maar ik had eerlijk gezegd een ouder iemand verwacht.’

‘Ik word wel vaker verward met mijn oom, die ook predikant is,’ improviseert Joost.

‘En een dominee in trui en spijkerbroek is ook een verrassing. Maar uw beroepsgroep gaat natuurlijk ook mee met de tijd. Koffie of thee?’

‘Een kop koffie zou er wel in gaan.’

‘Hoe drinkt u de koffie?’

‘Met melk en suiker graag.’

‘Een stuk kerstbrood erbij?’ biedt de koster aan.

‘Als dat zou kunnen,’ antwoordt Joost.

‘Groot of klein?’

‘Doet u maar groot.’

‘Zo mag ik het horen. De organist en de dirigenten van het mannenkoor en de brassband komen zo langs om de liturgie met u door te lopen. Een van de kerkenraadsleden zal het kerstevangelie lezen, wist u dat al?’

‘Uiteraard.’

‘Gaat u lang preken?’

‘Ik denk het niet.’

‘Ik zeg altijd: goed kort is nooit verkeerd.’

‘Daar ben ik het helemaal mee eens.’

‘We zijn echt blij dat u vanavond wilt komen. Een kerstnachtsdienst zonder dominee, dat is toch zoiets als een auto zonder stuur.’

Joost roert twee klontjes suiker door zijn koffie en denkt aan een zekere bestuurder die hij en zijn maat zonder auto hebben achtergelaten, ergens op een regenachtige parkeerplaats op een kilometer of twintig van Zaltbommel.

Rustig blijven, zegt Joost tegen zichzelf, terwijl hij achter een rij kerkenraadsleden de enorme kerk binnenloopt. Hij probeert niet te kijken naar die honderden mensen die nu allemaal naar hem kijken. In zijn linkerhand houdt hij de donkere schrijfmap vast, met zijn rechterhand trekt hij de toga die iets te lang voor hem is een eindje omhoog, zodat hij er niet over struikelt.

Onderaan de preekstoel geeft de ouderling van dienst hem een hand en wenst hem plechtig een gezegende dienst. Eenmaal boven sluit Joost het

deurtje van de kansel, legt de schrijfmap geopend op de kanselbijbel en haalt een keer diep adem. Aan de binnenkant van de preekstoel ziet hij op een klein houten balkonnetje een glas water staan. Hij pakt het glas en werpt onder het drinken een schichtige blik in de kerk. Die is groot en bomvol. Snel richt hij zijn ogen op het liturgieboekje. ‘Votum en Groet’ leest hij bovenaan de eerste pagina. Gelukkig heeft dominee Tazelaar de tekst van de traditionele openingswoorden samen met die van de gebeden helemaal uitgeprint in een goed leesbare letter. Ondanks zijn jarenlange ervaring moet die man nog steeds erg onzeker zijn op de preekstoel, bedenkt Joost. Op de een of andere manier kalmeert die gedachte hem. Hij haalt nog eens diep adem en steekt van wal: ‘Onze hulp is in de naam van...’

Het begin van de dienst is niet eens zo moeilijk. Om en om zingen de gemeente en het mannenkoor bekende kerstliederen en Joost leest een gebed voor dat dominee Tazelaar heeft geschreven. Als een kerkenraadslid met een mooie, donkere stem de lezing van het kerstevangelie aankondigt, gaat Joost op het smalle bankje van de preekstoel zitten. Tijdens de daaropvolgende kerstliedjesmedley van de brassband, waagt Joost het iets langer de kerk in te kijken. Zijn blik blijft rusten op een jonge vrouw die voor in de brassband zit. Ze speelt trompet. Ze heeft prachtig lang haar en draagt een korte zwarte jurk. Maar hij moet zich niet laten afleiden, hij kan beter de preek

nog eens doornemen. Hij bladert door het stapeltje vellen. In feite heeft hij nog steeds geen idee waar de preek over gaat. Nu ja, als hij de tekst maar rustig en vooral langzaam voorleest, dan haalt hij de finish wel. Was de taal van dominee Tazelaar nu maar niet zo ouderwets! Neem nou de aanhef en de eerste zin: ‘Beminde kerstvierende gemeente, geliefde broeders en zusters! Opnieuw mogen wij hedenavond gedenken en vieren hoe lang, eeuwenlang geleden, in een onooglijke achterafstreek, in een onooglijk bijgebouwtje van een herberg, in een onooglijk gezin, omgeven door nog onooglijker herders en vee, het wonder is geschied van het Licht, het Licht met een hoofdletter L, het eeuwige Licht, het hemelse Licht, het goddelijke Licht dat is gaan schijnen in de wereldnacht van dit onooglijke, aardse bestaan.’

Goeiendag! En dat gaat zo zes bladzijden door!

Joost veegt het te lange haar van zijn voorhoofd. Vanuit zijn ooghoeken kijkt hij nog eens naar de brassband, en naar de jonge vrouw met het lange haar en de korte jurk.

Inmiddels sluit de brassband de kerstmedley met een paar spetterende akkoorden af. De dirigent gaat zitten. Het wordt stil in de kerk. Joost gaat staan. Hij verschuift de schrijfmap een beetje zodat hij perfect recht ligt. Hij legt een bevende wijsvinger bij de aanhef van de preek. Heel kort schudt hij zijn hoofd. Dan begint hij voor te lezen: ‘Beminde, kerstvierende gemeente, geliefde broeders en zusters...’

Zijn adem stukt. Het lukt hem niet verder te gaan. Iets houdt hem tegen, een stille maar dwingende kracht die tegen hem zegt dat het geen goed idee is om een ellenlange preek van een oude predikant voor te dragen. Dat daar niemand op zit te wachten. Dat hij nu van de preekstoel moet afklimmen en zich als een haas uit de voeten moet maken, als een haas in een wapperende toga. Of dat hij het nu over een andere boeg moet gooien. Zelf het woord moet nemen. Niet met een oubollig verhaal komen, maar met een verhaal van deze tijd. Maar wat, in vredesnaam, wat?

Joost probeert met twee vingers wat ruimte te maken tussen zijn nek en de togakraag. Hij voelt een zweterige huid.

Hij sluit de schrijfmap en zijn ogen. Hij opent zijn mond.

‘We weten allemaal, beste mensen, waar het met Kerst om gaat, toch? Met Kerst gaat het om het kindje Jezus, en om Maria en Jozef, en om de herders die zo’n beetje het uitschot van de samenleving waren. Tuig van de richel, zeg maar. Maar in de kerstnacht zitten ze allemaal gezellig bij elkaar in die stal. Net als wij vanavond...’

Joost doet zijn ogen weer open. Hij kijkt naar twee pilaren halverwege de kerk, in de hoop dat de mensen het idee hebben dat hij naar hen kijkt.

‘Ik wil jullie vanavond meenemen naar een van die herders, naar een van die randfiguren, maar dan een

van deze tijd. Ik wil jullie een verhaal vertellen over... een familielid van mij. Neef Peter, zo heet-ie. Nou moeten jullie weten dat mijn neef Peter een beetje een tragisch type is, zo'n tragisch type als in iedere familie wel voorkomt.'

Naar die pilaren blijven kijken! herhaalt Joost tegen zichzelf. En niet zo snel praten, man, je staat niet in het café!

'Neef Peter is het type dat vol mooie plannen zit. Maar wat Petertje mist, dat is... Petertje mist de innerlijke kracht om al die mooie plannen een beetje te realiseren. Dus voor neef Peter geen mooie studie of mooie baan met een mooi salaris. En voor neef Peter ook geen mooie vrouw met alles erop en eraan, als jullie begrijpen wat ik bedoel. Neef Peter is het type dat altijd achter het net vist. Het soort dat altijd met lege handen achterblijft. Dus wat doet neef Peter, kort nadat hij de dertig is gepasseerd, en de wanhoop nabij? Petertje neemt het besluit het lot een handje te helpen. Rijk of maatschappelijk succesvol, dat gaat hij niet meer worden, dat beseft hij inmiddels wel. Maar die mooie vrouw moet nog steeds haalbaar zijn, als het niet linksom is, dan maar rechtsom. Dus... neef Peter zet zijn computer aan en zoekt op een glanzende website een fraaie bruid uit. Uit de Oekraïne. Met alles erop en eraan... Vanaf de eerste muisklikken ontwikkelen de zaken zich vlot en voorspoedig. Voor hij het weet, wordt Petertje uitgenodigd om naar de Oekraïne af te reizen waar het tot een ontmoeting

zal komen, “van aangezicht tot aangezicht”, zoals wij dat in de kerk zeggen... Toch? Neef Peter haalt zijn laatste spaarcentjes van de bank, neef Peter vraagt een handvol creditcards aan, en neef Peter reist af.’

Joost neemt een slok water. Het gaat eigenlijk best goed, vindt hij zelf. Als hij maar langzaam blijft praten. Het glas water laat hij op de rand van de preekstoel staan.

‘Neef Peter wordt van het vliegveld afgehaald door een vent die zich voorstelt als de broer van de aanstaande bruid. Vervolgens wordt er in een aftands bestelbusje honderden kilometers over hobbelige wegen getuft. Het einddoel van de reis blijkt een buurtschap dat bestaat uit een paar gammele, beschimmelde huisjes en schuren en dat gelegen is in het midden van helemaal niets. Er was zelfs niet één boom die zin had er te groeien. Daarmee vergeleken waren de herberg en de stal van Betlehem een luxe resort met vier sterren, dat begrijpen jullie. Het buurtschap wordt bewoond door een dozijn onbestemde types, waaronder een stuk of wat oma’s zonder tanden. Maar die mooie bruid met alles erop en eraan is in geen velden of wegen te bekennen. Als neef Peter informeert waar zijn aanstaande blijft, reageert de broer nogal giftig. De man gaat pal voor neef Peter staan en maakt hem in brokkelig Engels duidelijk dat neef Peter een decadente, westerse viezerik is. En dat hij *op heterdaad* is betrapt tijdens een

poging tot vrouwenhandel. En dat neef Peter van geluk mag spreken dat hij nog niet is aangegeven bij de plaatselijke autoriteiten. Petertje wordt vervolgens gedwongen per direct zijn mobiele telefoon, paspoort en vliegticket in te leveren...

Neef Peter beseft dat hij in het ootje is genomen. Hij verbijt zijn woede en verzoekt de zogenaamde broer om hem zo snel mogelijk terug te brengen naar het vliegveld. Die wil dat best doen, zegt hij. Alleen is het zo dat, tot zijn spijt, de banden van het bestelbusje tot op de velgen zijn versleten en dringend vervangen moeten worden. Of neef Peter het geld daarvoor even wil voorschieten. Vervolgens heeft een van de tandeloze oma's dringend een operatie nodig. Of neef Peter, om het allemaal weer een beetje goed te maken, ook die kosten voor zijn rekening wil nemen. Daarna moet de zogenaamde broer acuut een zakenreis maken die geen uitstel verdraagt. Of neef Peter hem even zijn creditcards wil lenen. Ten slotte blijkt het dak van een van de bouwvallige huisjes met het oog op de winter dringend aan vervanging toe. Omdat zijn creditcards inmiddels tot aan hun limiet zijn leeggetrokken, krijgt Peter tijdelijk zijn telefoon terug met het verzoek het Nederlandse thuisfront op te dragen het benodigde bedrag zo snel mogelijk over te maken. Of heeft neef Peter liever dat hij alsnog wordt afgeleverd bij het plaatselijke politiebureau?

Al met al duurt het bijna zes weken voordat de zogenaamde broer eindelijk bereid is neef Peter zijn

eigendommen terug te geven en naar het vliegveld te brengen. Binnen een dag is neef Peter terug in het goede vaderland, een illusie armer, een paar flinke schulden rijker, en nog steeds vrijgezel...'

Bij het uitspreken van het woord 'vrijgezel' kijkt Joost vanuit een ooghoek onwillekeurig naar de trompetvrouw met het lange haar en de korte jurk.

'Petertje is dus weer thuis,' vervolgt hij, 'maar het lukt hem niet goed de draad weer op te pakken. Hij heeft het gevoel dat niemand op hem zit te wachten, behalve allerlei figuren en instanties die geld van hem tegoed hebben. Steeds vaker blijft neef Peter overdag in zijn bed liggen om pas als het donker wordt op te staan. Hij krijgt verkeerde vrienden en raakt op het verkeerde pad. Hij weet wel dat hij niet goed bezig is, maar heeft geen idee hoe hij anders aan geld moet komen om zijn schulden af te betalen.

En zo gebeurt het dat neef Peter op een kerstavond met zijn ziel onder zijn arm door de stad loopt. Op een gegeven moment ziet hij dat er ergens een deur openstaat. En achter die deur schijnt licht. En in dat licht treft hij een paar mensen aan die hem vriendelijk verwelkomen en hem zelfs een kop koffie en een flink stuk kerstbrood aanbieden. Het blijkt een kerk te zijn, maar wel een kerk waar het gezellig is. Laten we zeggen: net zo gezellig als in de stal van Betlehem. En voor het eerst sinds lange tijd voelt Petertje zich weer een beetje mens...'

Joost pakt het glas water van de rand en waagt het voor het eerst om de mensen beneden hem echt aan te kijken.

‘Als de kerken nou eens zouden proberen om, niet alleen in de kerstnacht maar het hele jaar door, zo’n gezellige, gastvrije stal te zijn? Zo moeilijk kan dat toch niet zijn? Trouwens, volgens mij lukt dat jullie hier in Zaltbommel al heel aardig. Daar drinken we op!’

Joost neemt een slok en zet het glas daarna voorzichtig terug op het houten balkonnetje aan de binnenkant van de preekstoel.

‘Ik dank u voor uw aandacht. Gelukkig kerstfeest allemaal! Eh... ik bedoel natuurlijk: amen!’

Eindelijk is het opgehouden met regenen. Tot op het bot verkleumd en met ogen die onder de rand van zijn hoed rusteloos alle kanten op schieten, arriveert dominee Tazelaar bij de Grote Kerk van Zaltbommel. Anderhalf uur heeft hij moeten wachten tot er eindelijk een auto stopte die hem een lift wilde geven. Terwijl de mensen de kerk uitstromen, probeert dominee Tazelaar er juist naar binnen te gaan. Hij wordt meewarig aangekeken, alsof hij een verwarde bejaarde is.

‘Een onvergetelijke kerstnachtdienst,’ hoort hij een man zeggen.

‘Het eind van de preek was wat abrupt,’ merkt een andere kerkganger op.

‘Maar wat een aparte vent,’ zegt een dame in een bontjas. Haar stem klinkt helder en vrolijk. ‘Wat mij betreft nodigen ze die dominee nog eens uit.’

Een jonge vrouw met lang haar en een muziekkoffer in de hand wenst dominee Tazelaar in het voorbijgaan een gelukkig kerstfeest. De koster, die bij de hoofduitgang alles in de gaten houdt, vertrouwt het niet helemaal en neemt de oude man mee naar de consistoriekamer. Daar helpt hij hem zijn natte jas uit te trekken en begint een praatje. De koster vertelt dat ze net een hartverwarmende kerstnachtdienst hebben gevierd, met een gastpredikant die een heel bijzonder verhaal heeft verteld over een neef van hem die Peter heet. Heeft meneer misschien behoefte aan een kop koffie? Een stukje kerstbrood erbij misschien?

Wanneer dominee Tazelaar de koffie opheeft, is hij voldoende gekalmeerd om zijn verhaal te doen. Met stijgende verbazing hoort de koster hem aan, tot hij plotseling wijst op een plek achter dominee Tazelaar. ‘Is die van u?’

Achter de dominee ligt, op een tafel, een kleine leren koffer.

Dominee Tazelaar staat op, draait zich om en klikt de koffer open. Op zijn keurig opgevouwen toga ligt zijn schrijfmap, en op zijn schrijfmap ligt zijn sleutelbos, en naast de sleutelbos ligt een handgeschreven briefje.

Dominee Tazelaar leest het briefje hardop voor:

*Beste dominee,
Sorry!
Gelukkig kerstfeest!
'Neef Peter'*

P.S. De auto staat achter de kerk

IRIS BOTER

#leukeklant

‘Zo, feestje vanavond?’ vroeg mijn collega Valerie. Ik had mijn boodschappen op de band gezet en stopte de spullen die ze gescand had in mijn tas.

Als laatste pakte Valerie de wijn en bekeek het etiket.

‘Sauvignon Blanc, een lekkertje,’ zei ze en scande de fles. ‘Tweeëndertig vijftien, alsjeblieft. Fijn dat je al vrij bent. Ik moet nog tot acht uur.’

Ik stak mijn pinpas in het apparaat. ‘Dat is zeker fijn. Wat een gekkenhuis,’ zei ik.

De hele dag had ik achter de kassa gezeten om op deze dag voor Kerst de enorme hoeveelheden boodschappen af te rekenen en het gemor van de klanten

aan te horen over de lange rijen en de dingen die niet meer op voorraad waren. Er was, afgezien van alle bekende kerstliedjes op Sky Radio, maar weinig van de kerstsfeer te merken. Mijn boodschappen had ik vanochtend uit voorzorg al apart gezet.

‘Heb je iemand uitgenodigd?’ vroeg Valerie, terwijl ze de gourmetschotels van de volgende klant scande.

‘Ja, dat ga ik jou eens even vertellen,’ zei ik lachend. ‘Hé, goeie dagen!’ Met een zwaai liep ik de winkel uit.

Mijn tas was behoorlijk zwaar. Blauwschimmelkaas, toastjes, wijn. Gezouten cashewnoten. Koffie (Douwe Egberts). Tomaten en uien om soep van te maken. Stokbrood. Chocolade.

Het was niet moeilijk geweest om te beslissen wat te kopen. Dankzij het notitieboekje dat ik bijgehouden had wist ik precies wat ik in huis moest halen.

Het was buiten al donker waardoor de feestverlichting boven de winkelstraat extra goed uitkwam. Het had licht gevoren, de straten glommen en weerspiegelden de honderden lichtjes.

Ik haalde mijn fiets van het slot, hing mijn tas aan het stuur en stak de straat over. Nog ruim twee uur, dan zou ze op de stoep staan. Doortje.

Het is opmerkelijk hoeveel je te weten kunt komen door alleen te kijken naar wat iemand koopt. Ze had een regelmatige cyclus, was vegetariër en deed waarschijnlijk aan low-carb. Ze hechtte waarde aan goede

koffie maar haalde wel de goedkoopste filterzakjes. Ook wc-papier was voor haar niet belangrijk. Op de meeste zaterdagen las ze *de Volkskrant* en soms kocht ze een *Happinez*. Verder was ze een vrij luie kok, met zakjes voorgesneden groente en saus uit een pot. Maar ik sprak liever van eenvoud die dit mens sierde. Alleen in het weekend kocht ze toastjes, blauwschimmelkaasjes en nootjes. Ze had dus genoeg discipline, maar kon op gezette tijden ook echt genieten.

Het moet in de zomer zijn geweest dat de #leukeklant voor het eerst in de winkel kwam of dat ik haar voor het eerst zag. Ze groette me steeds zo vriendelijk dat Valerie dacht dat we elkaar al lang kenden. Na een tijdje begon het me op te vallen dat ze altijd bij mij in de rij ging staan, ook al was er ergens anders een kortere rij. Zo nu en dan maakten we een praatje over het weer, of over iets uit het nieuws. Maar daaronder was een heel ander gesprek gaande. Hoe we naar elkaar keken, hoe ze me groette, haar hand die de mijne even aanraakte als ik haar dierenzegels gaf of de kassabon.

Waar ze werkte of woonde wist ik niet. Ze had onregelmatige diensten, want ze kwam op de gekste tijden in de winkel. Maar wel bijna elke dag.

Op de Beethovenlaan gebeurde het, toen ik de bocht wilde nemen. Ik hield het stuur met beide handen vast, maar de zware tas was heen en weer gaan zwiepen. Mijn wiel gleed weg en ik stuurde bij.

Te veel? Of te weinig?

Mijn fiets kapseisde.

Ik voelde hoe het misging, maar het was onmogelijk te stoppen. Ik stak mijn voet uit om mijn val te breken, maar daardoor gleed mijn andere voet ook van de trapper. In slow motion en tegelijk heel snel kwam de glanzende straat op me af. Mijn voorhoofd stuiterde, mijn tas bonkte op de stenen.

Een felle pijn flitste door mijn enkel. Ik hoorde het kletterende geluid van mijn telefoon die in duizend stukjes naast mijn gezicht uiteenspatte.

De Sauvignon Blanc gulpte de straatstenen op, naast mijn wang die koud op de straatstenen geplakt zat. Een moment hoorde ik niets dan mijn bonkende hart, en zag ik alleen nog mijn draaiende fietswiel en gele glasscherven. De zoetzure geur van de wijn steeg op van de straat.

Waar ze vandaan kwamen wist ik niet, maar binnen de kortste keren stonden er mensen om me heen.

‘Mevrouw,’ zei iemand. ‘Mevrouw!’

Opstaan kon ik niet, ik kon niet eens praten. Ik was helemaal vol verbazing, de val was sneller gegaan dan mijn besef. Maar al snel kreeg de pijn in mijn been de overhand. Lag mijn voet soms los op straat?

Iemand legde iets zachts, een sjaal of zo, onder mijn hoofd en iemand anders pakte mijn hand. Het was een aardig iemand.

Een man zei: ‘Een ambulance, hoek Beethovenlaan.’

Auto's reden met een boog om me heen.

Ik wilde iedereen bedanken, opstaan en verder fietsen, maar ik wist niet meer hoe dat moest. Ik kon het begin niet meer vinden.

De hand bleef mijn hand vasthouden. De tijd ging verder, mijn enkel groeide en zwol en mijn hoofd bonkte.

Blauw flitslicht, iemand in een geelblauw pak bukte bij me en vroeg om mijn naam en of ik wist welke dag het was.

‘Vierentwintig december,’ zei ik. ‘Kerstavond.’

Ik weet niet meer precies wanneer en ook niet waarom, maar op een zekere dag was ik begonnen met het bijhouden van de boodschappen die de #leukeklant deed. Ik had daarvoor speciaal een notitieboekje gekocht met bloemetjes, dat ik in mijn winkeljas bewaarde. Ik schreef er de datum bij en bijzonderheden. *Dit keer heeft ze wel heel lief naar me gekeken*, stond er bijvoorbeeld. En: *Ze moest lachen toen ik zei dat de kleur van het groentepakket bij haar sjaal paste.* En: *Ze maakte de zak drop direct open en gaf mij er eentje.*

Dit kon toch niet niets betekenen allemaal?

Valerie was het met me eens. Deze #leukeklant was echt opvallend leuker en gezelliger bij mij en zocht werkelijk altijd mijn kassa uit.

Een dag zonder haar was een saaie dag.

Ergens aan het begin van de herfst moest het idee zijn geboren om haar naast de kassabon en de zegels

nog iets te geven. Een briefje met mijn telefoonnummer en de vraag: *Keertje koffie drinken? Douwe Egberts natuurlijk:-) groetjes Stella.*

Dat briefje heeft weken in mijn notitieboekje gezeten. Het duurde tot eind november voor ik de moed bij elkaar geschraapt had. Ik was te vaak boos op mezelf geweest dat ik het weer niet gedurfd had en besloot: die dag zou het gebeuren.

Het was een donderdag. Meestal een drukke dag, maar ze kwam al vroeg in de ochtend. Ze rekende een maaltijdsalade af en een pakje karnemelk.

Ze moest werken, zo schatte ik in en dit was haar lunch.

Toen ik de kassabon uit het apparaat trok, pakte ik met mijn andere hand het briefje uit mijn jaszak en legde die op de kassabon voor ik haar die gaf. Nauwelijks zichtbaar trok ze een wenkbrauw op en ik zag dat ze buiten de winkel las wat er op het briefje stond. Ze keek de winkel weer in, maar kon mij door de weerspiegeling niet zien.

Ze lachte.

De rest van de dag klopte mijn hart hoger in mijn keel. Ik rekende uit: ze was om 10 uur bij mij, zou vast om 11 uur moeten beginnen met werken en zou dan redelijkerwijs gesproken om 19 uur klaar zijn.

Ik moest zelf werken tot 18 uur. Toen ik thuis zat voor de tv met een bord spaghetti lichtte mijn telefoon op. Het was 19:09.

Hoi Stella, dat lijkt me heel gezellig. Groetjes Doortje.

Er volgde een berichtenwisseling die we om en om via de telefoon en in de winkel voortzetten. Na een week of wat spraken we af om een hapje te gaan eten. Op kerstavond, dat leek een heel logisch en goed moment. Maar wel gewoon hoor, zeiden we. Niks bijzonders. Een hapje, een drankje.

Bij mij thuis.

Ik stelde me er weer veel te veel van voor natuurlijk. We gingen gewoon alleen maar borrelen, sprak ik mezelf steeds streng toe. Ik dacht al meteen aan ontbijt op bed en shoppen bij Ikea en vakanties op een wit strand.

In plaats daarvan lag ik in een fel verlichte ambulance.

Een van de broeders deed iets met mijn hoofd, de ander checkte mijn ogen met een lampje.

‘Kunnen we iemand voor u bellen?’ vroeg hij.

Automatisch tastte ik naar mijn mobiel, maar toen herinnerde ik me het kletterende geluid. Ik schudde mijn hoofd, wat me een stekende pijn opleverde.

Eenmaal in het ziekenhuis bleek mijn enkel gebroken te zijn en er zat een gat in mijn hoofd. Ik werd verdoofd, ingegipst, mijn hoofd werd schoongemaakt en gehecht. Ik kwam op een zaal terecht waar nog twee anderen lagen. Recht tegenover een grote klok, waarboven een dennentak hing en een paar glimmende ballen. Het was kwart over acht.

Drie kwartier geleden had ze op mijn stoep gestaan, voor een dichte deur en een donker huis. En ik was onbereikbaar en reageerde op geen enkele manier op haar berichtjes.

Ze zou denken dat ik ervan af had gezien.

Ze zou denken dat ik haar niet meer wilde zien.

‘Wacht er thuis niemand op u?’ vroeg een verpleegkundige. ‘Gaat u dan maar eerst lekker slapen, dan zien we morgen wel verder. Wij zoeken intussen wel of we iemand voor u kunnen vinden.’

Ik wist geen enkel telefoonnummer uit mijn hoofd. Zelfs dat van mijn moeder niet. Kwam het door de moderne tijd of door de val?

Doortje, dacht ik. Hoe mooi zou het zijn geweest om te zeggen dat er iemand op me wachtte. Maar Doortje was vast allang weer thuis, boos, gefrustreerd of cynisch.

Ik wist haar achternaam niet eens. Haar adres stond in mijn telefoon. Het was ergens aan de Lichtkade, maar die telde wel duizend nummers met al die flats. Ik wist ook niet wat voor werk ze deed.

Maar ik wist wel dat ik iets anders wist. Dat zij en ik... Er was iets kleins ontkiemd in mijn binnenste. Hoop, verwachting, een doorkijkje naar de toekomst.

Maar waarom lag ik dan nu hier, onbereikbaar, en had zij vanavond zo onhartelijk voor een dichte deur gestaan?

Had de kosmos ingegrepen?

‘Wanneer kan ik weer werken?’ vroeg ik.

‘Werken?’ De verpleegkundige keek verbaasd. ‘Dat hangt ervan af, maar reken op zeker zes weken,’ zei ze.

Zes weken!

Doortje zou naar me kunnen vragen in de winkel, maar zou ze dat ook doen? Zou een gekwetste ziel om uitleg vragen? Of zou ze voortaan naar de Jumbo gaan?

Ik zou dat doen.

Ik zou me nooit meer laten zien. Als ik haar was.

Na een paar uur rusteloze slaap werd ik ’s nachts wakker. Het was kwart voor vier. Mooie Kerst, dacht ik. Ik kan vanmiddag niet eens naar mijn moeder. Misschien kan ze hier komen met haar appelcrumble en haar bubbeltjeswijn. Als ze haar weten te bereiken.

De anderen op de zaal sliepen. Ik probeerde over-eind te komen om wat water te kunnen drinken, maar dat ging moeizaam. Mijn hele lijf deed pijn, alsof ik de dag ervoor uren in de sportschool had gestaan, maar dan erger. Ik nam een slok water en wachtte tot het duizelen ophield.

De deur ging open en er kwam een verpleegkundige binnen op zachte kunststof schoenen. Bij het eerste bed, waarin een man lag met wit haar, keek ze naar de monitor en noteerde iets op een briefje. Toen ze ontdekte dat ik wakker was, kwam ze naar me toe.

Ik zag het nog voor ze bij mijn bed was gekomen. Het mooiste was haar gezicht toen ze zag dat ik het was.

‘Stella,’ zei ze. ‘Stella?’

‘Doortje,’ zei ik.

‘Ah,’ zei ze een paar keer. ‘Ah! Nu begrijp ik het!’

Ze moest haar ronde afmaken en toen kwam ze terug. Met twee plastic bekertjes en een fles witte wijn. Sauvignon Blanc.

RENZE BORKENT

Hulp is onderweg

Die dag waren de meeste vijvers dichtgevroren en Abel had moeite gehad niet te hard te fietsen. Hier had hij al die tijd op gewacht. Toch verlaagde hij zijn tempo. Waarom zou hij haast hebben, hij had de hele middag nog. Bovendien slingerde zijn verrekijker al genoeg aan zijn nek. Een ijsvogel, een roerdomp, een waterral, wat zou er allemaal afkomen op het wak naast de vogelkijkhut?

Zes weken achter elkaar had hij bijna elke dag overgewerkt om de deadline te halen; gisteravond had hij nog net op tijd zijn proefschrift ingeleverd.

Nu was hij vrij, nu was hij buiten en buiten was het guur. Hij kroop met zijn gezicht nog iets dieper in de kraag van zijn winterjas.

Vlak voor hem vloog een groep stadsduiven op, ze stoven alle kanten uit. Een van de duiven kwam gevaarlijk in zijn richting en toen hoorde hij krak. Echt hard krak. Verbouwereerd zette hij zijn fiets tegen een boom. Zijn spaken als ongenadige hakmes-sen. Daar lag een gewonde duif. Krak. Het was een vleugel, een poot misschien. De duif schokte rit-misch als op de wijzers van de klok, zijn ogen open-gesperd. Even stond Abel als versteend, waarna hij merkte dat hij alweer op de fiets zat. Weg hier. Hij kon hier niet tegen, wat moest je met zo'n beest in zo'n toestand? Nu fietste hij hard. Bovendien, als je het rationeel bekeek: wat is een stadsduif nu? Geen beschermde soort, geen soort die meetelt op je lijst, een stadsduif is eigenlijk niks en trouwens, hij haalt het sowieso niet. Je kunt de dierenambulance gaan bellen, maar dat zegt meer over je eigen emoties dan over de toekomst van deze duif. De duif leefde, maar was ten dode opgeschreven. Het spijt me u te moeten zeggen, maar u bent uitbehandeld.

Vlak voor het viaduct fietste hij terug. Dit kon niet, er zou toch zeker wel iemand zijn die zich om deze vogel bekommerde? Dan kon hij met een gerust hart verder fietsen. Tegemoetkomende fietsers keken hem aan met ogen die leken te zeggen: ben jij het die is doorgefietst? Jij met je vogelkijker?

Op de plaats delict stonden nu inderdaad twee meisjes van een jaar of dertien, veertien. Een had de duif in haar handen en aaide hem zachtjes. Het

andere meisje was aan het bellen. Van een afstand bekeek Abel het tafereel, als een moordenaar die terugkeerde naar de plek waar hij had toegeslagen.

‘Meneer, meneer!’ klonk het, net op het moment dat hij zich weer wilde omkeren. De meisjes keken naar hem en wenkten hem met haastige armgebaren. Daadkrachtiger dan hij zich voelde liep hij naar ze toe. Het meisje met de duif was inmiddels bezig met haar jas waar vlekken op zaten. ‘Wat ís dit!’ riep ze.

‘Een duif,’ wist hij alleen uit te brengen. Zijn verrekijker had hem verraden als vogelaar, en nu had hij naar waarheid de determinatie afgerond. Vogels op naam brengen, daar was hij goed in. Tal van vogel-excursies had hij geleid, hij genoot van al die mensen die voor het eerst oog in oog stonden met een lepelaar of een zingende wielewaal. Voor hem waren er geen geheimen meer in de vogelwereld, hij hoopte altijd op de ontdekking van een zeldzaamheid. Jarenlange studie in vogelgidsen en uren veldwerk maakten van hem een expert die wel overweg kon met al die honderden soorten. Het verschil in handpenprojectie was het verschil tussen een spotvogel en een orpheusspotvogel. Iets lichtere pootjes onderscheidden een fitis van een tjiftjaf. Namen, kenmerken, roepjes, alles wist hij, maar wat je moest doen met een gewonde duif wist hij niet.

‘Ja, een duif, dat zie ik, maar hij bloedt geloof ik, moet je zien, Rianne!’ Het meisje hield de duif nu zo

ver mogelijk van zich af, als een kersverse vader zijn pasgeboren kind met poepluier.

Rianne nam de duif van haar over, 'Geef maar, Emma,' en legde deze neer in het gras, een eindje verwijderd van het fietspad. 'Hulp is onderweg. Ik heb net de dierenambulance gebeld, ze zijn er over een kwartier.'

Ondertussen stond hij erbij en keek ernaar. Hij had stille bewondering voor deze twee helden. Meisjes met medelijden, met beschermende handen rond het driedelig grijs van de vogel.

'U hebt toch verstand van vogels, wat moeten we verder doen?' vroeg Rianne, de langste van de twee.

'Volgens mij kun je verder niet zoveel doen. Ik kan hier niet zo goed tegen, geloof ik,' zei hij toonloos.

'Nee, ik ook niet. Daarom rende ik juist naar dat beestje toe! Ik zag 'm spartelen op het fietspad. Zo zielig!'

Emma had intussen de meeste vlekken op haar jas met een doek proberen weg te vegen, maar zag in dat het geen zin had. Wasmachinerwerk.

Even was het stil. Alle drie wisten ze niet zo goed raad met de situatie.

'Maar goed, u hebt er eigenlijk ook verder niks mee te maken,' zei Rianne ten slotte verontschuldigend. 'Wij wachten hier wel op de dierenambulance.'

'Ik wacht ook wel even, ze zijn er zo,' hoorde hij zichzelf zeggen. Het moest toch niet gekker worden: die meisjes hier in de kou laten staan met zijn duif,

en zelf lekker verder fietsen. Hij voelde zich schuldig, het was zijn duif en hij durfde het niet eens te vertellen.

Opeens haatte hij zichzelf. Altijd als er iets ergs gebeurde blokkeerde hij, sloeg hij dicht, viel hij stil. Problemen tegen het lijf lopen en het zelf niet kunnen oplossen, zelfs bij zoiets onbenulligs als een gewonde duif. Hij kon al helemaal niet tegen ongelukken, oorlogsfilms, begrafenissen, de geur van ziekenhuisgangen.

Ineens moest hij denken aan de begrafenis van zijn vrouw, nu alweer bijna twee jaar geleden. Hij vond van zichzelf dat hij een speech moest houden, dat was hij aan zijn vrouw verplicht. Langzaam was hij naar de microfoon gelopen. Het A4'tje dat hij de dagen ervoor bij elkaar had geschreven legde hij voor zich neer. Zijn oudste dochter ging schuin achter hem staan, terwijl hij de zaal inkeek. Familie, vrienden, burens, collega's.

Er kwam niets.

Op zijn rug voelde hij een hand. Hij slikte een paar keer. Zijn adamsappel leek wel een stekelige zee-egel.

Nog steeds niets.

De hand ging rustig heen en weer. Twee grote tranen welden op in zijn ogen. Hij kon zijn speech niet eens meer lezen. In hem was iets geknakt.

Een vinger wees de eerste regel aan. 'Toe maar,' fluisterde ze.

Maar hij kon het niet.

Al die tijd lag de duif in het gras op de plek waar Rianne hem had neergelegd. Abel keek naar de rode bloedvlek op het fietspad. De rest van de wereld was grijs, wit, kleurloos.

De verrekijker bungelde nog steeds doelloos aan zijn nek. Hij zag Riannes ogen er onwillekeurig naartoe gaan.

‘Hier,’ zei hij, terwijl hij de band van de verrekijker rond zijn hoofd weghaalde en aan Rianne gaf. ‘Je draait aan deze knop tot-ie scherp is.’ Abel wees naar een boom iets verderop. ‘Zie je die vogel daar bovenin? Dat is een Vlaamse gaai.’

Rianne prutste wat met de draaiknop. Opeens: ‘Wow, wat dichtbij en wat scherp! Moet je zien, Emma!’

Emma keek nu ook. ‘Zo zeg! Dat blauwe streepje op zijn vleugel is mooi!’

Abel glimlachte. Hemelsblauw met aardetint, je ziet het pas als je heel dichtbij bent.

Fijne poedersneeuw viel als witte zandkorrels op het fietspad, de wind wakkerde aan. Nog steeds geen dierenambulance. Het wachten werd koud. Het koude, kille leven wat hem al zo lang gevangen hield. ‘Hoe lang heb ik nog?’ had zijn vrouw gevraagd, nadat het gruwelijke “uitbehandeld” had geklonken. Ze wisten het niet, maar met de juiste behandeling zou het nog een tijdje goed moeten gaan. Ze spraken over kwaliteit van leven, alsof ze als geen ander wisten wat dat was. Maar hij wist niet wat hij ermee aan

moest, het was typisch zo'n begrip van een buitenstaander. Kwaliteit van leven. Hij kon het niet begrijpen, ze zaten daar maar aan de andere kant van de tafel met hun witte jassen en hun onderzoeksverslagen. Ze keken hoe artsen altijd kijken, hij kende die blik, die mengeling van medelijden en bezorgdheid die uiteindelijk alleen maar professionele afstandelijkheid was. Ze bladerden door hun papieren en keken steeds weer op het computerscherm, ze hadden pennen en andere dingen in hun borstzakje. De beste specialisten van Noordwest-Europa, ze hielden een heel verhaal, met woorden die hij niet begreep. Het was allemaal heel serieus onderzocht, zeiden ze, en aan het eind van het gesprek gaven ze een hand. Dat was alles. Hij was opgestaan en met zijn vrouw naar het raam van de vierde verdieping gelopen die uitkeek op de ringweg. Hun wereld stond stil, maar het verkeer raasde gewoon door. De folder 'Uitbehandeld. En nu?' had hij laten liggen.

'Ja, daar komt-ie!' Rianne maakte kleine hupjes van ongeduld. Abel keek naar de weg. In de verte zag hij de dierenambulance langzaam steeds groter worden. In het licht van de koplampen dansten de sneeuwvlokken als vuurvliegjes in de wind. Emma en Rianne liepen naar de duif, ze tilden het beestje voorzichtig op en hielden hem als gezamenlijke trofee voor zich.

De ambulance parkeerde half op het fietspad. Een oudere man stapte uit. 'Goedemiddag!' zei hij vrolijk.

‘Laat eens kijken wat jullie daar hebben, dames.’ Emma en Rianne begonnen gelijk het hele verhaal, een tomeloze spraakwaterval waar de duif wat druppeltjes van leek te drinken. Het beestje spartelde even in de handen van de ambulancemedewerker toen hij de duif overnam en voorzichtig in het meegebrachte transportkratje legde.

‘Ik heb alleen iemand nodig die meerijdt om dit kratje even heel goed vast te houden tijdens het rijden, de kliniek is dichtbij.’ De vrolijke man keek uitnodigend, een beetje ondeugend zelfs naar Emma en Rianne. ‘Dames?’

Opeens keken Emma en Rianne wat bedrukt. ‘We moeten eigenlijk weg, we hadden allang thuis moeten zijn,’ zei Rianne, waarna Abel zes ogen op zich gericht zag.

‘Ik ga wel mee,’ zei hij, zijn machteloosheid verbijtend. Een middag verprutsen met een duif die het toch niet gaat redden. Hij voelde zich gevangen in het grenzeloze optimisme van de twee meisjes, hun onwetendheid. Twee onbedorven zielen, argeloos en naïef. Nog volmaakt, nog niet besmet door de bizarre wendingen in het leven, nog geen geknakt riet dat van zichzelf niet meer heelt.

Emma en Rianne waren blij met het aanbod. Ze bliezen nog een laatste handkus in de richting van de duif en warempel ook naar hem. ‘U bent onze duivenredder!’ Onze duivenkiller zal je bedoelen.

Daar zat hij dan, in een dierenambulance met een krat op schoot. Dus hiervoor had hij wekenlang gebuffeld, hiervoor had hij op tijd zijn proefschrift ingeleverd, om op zijn vrije dag met een wegwijkende stadsduif op schoot richting vogelkliniek te kunnen glijden.

Er kwam een strooiwagen voorbij. De ambulance-medewerker reed voorzichtig de weg op.

‘Nou zeg, wat een aardige meisjes waren dat!’ De vrolijkheid wilde van geen wijken weten. ‘Het zijn ook altijd dezelfde mensen die die vogels komen brengen. Je moest eens weten hoeveel mensen zo’n vogel gewoon laten liggen en laten creperen.’

Abel kon nog steeds niet verkroppen dat hij niet gewoon wat sneller en daadkrachtiger had gehandeld. ‘Ik kreeg het zelf niet voor elkaar,’ zei hij.

Boven het hoofd van de ambulancemedewerker ontstond een vraagteken.

‘Het wordt toch niks, met die duif. Ik had hem natuurlijk de nek moeten omdraaien, maar ik kon het niet. Zeker niet met die meisjes erbij.’ Hij keek naar buiten, waar het harder was gaan sneeuwen.

De man glimlachte, terwijl hij een smalle steeg inreed. ‘U gaat zo iets moois zien, meneer.’

De dierenambulance stopte naast een klein, verouderd gebouwtje. De nutteloze vogelkliniek. Schattige uiltjes, zielige mereltjes, smeer je maar gauw in met aaibaarheidsfactor 50, dan pas je er zo tussen,

dacht Abel terwijl hij een spottend lachje onderdrukte. Hij snoof.

Binnen rook het naar dierentuin. Een lange rij vogelvolières vulde de achterwand van de ruimte. Hij zag een paar parkieten, een ekster, een sperwer. Veel lege kooien. Zie je wel, hier is meer ruimte voor hoop dan voor redding, maar hoop glipt zo door de tralies naar buiten en dan hou je niets over. Hoop is levensgevaarlijk, hoop vervliegt, maar gewonde duiven vliegen niet meer.

De ambulancemedewerker liep naar de hoek waar een behandeltafel stond en zette het kratje neer.

‘Sjoerd, we hebben een duif!’ riep hij in het luchtledige, en warempel kwam er binnen een tel een man tevoorschijn die zich blijkbaar achter de volières had verstopt.

Voorzichtig haalde de man de duif uit het krat en begon hem te onderzoeken. Zijn donkere wenkbrauwen fronsten zich. ‘Ik zie het al, een kleine wond bij de vleugel en een gebroken poot. Spalken en twee weken rust, dan komt het helemaal goed.’

De ambulancemedewerker keek triomfantelijk naar Abel. ‘Zo ziet u maar, de meisjes kunnen blij zijn met hun vogelredder!’ Zijn glimlach die niet weg was geweest werd nu nog groter.

Terwijl de man de duif behandelde, liep Abel in de richting van de volières. De ambulancemedewerker volgde hem en wilde net wat aardigs over de sperwer vertellen toen Abel begon. ‘Deze duif heeft geluk,

maar veel vogels halen het niet, lijkt mij. Jullie geven ze vaker een spuitje dan een spalk, is het niet?’ Hij keek naar de lege kooien en snoof opnieuw.

De ambulancemedewerker dacht na. Na een lange stilte zei hij: ‘U hebt niet veel vertrouwen in de vogelkliniek, hè?’ Hij keek Abel indringend aan, op zoek naar de wereld achter zijn ogen. ‘U kijkt naar de lege plekken, naar de vogels die niet te redden zijn. Dat gebeurt soms, dan geven we ze een spuitje. Maar kijkt u eens naar die sperwer, of uw eigen duif. Kijkt u eens naar de vogels die wél worden gered. Allemaal genade meneer, allemaal genade.’

Abel staarde naar de sperwer. Die gele iris, die scherpe blik, die priemende ogen. De sperwer keek hem bewegingloos en kalm aan, alsof het om een geplande ontmoeting ging. Alsof een oude vriend hem aanstaarde met een blik die sterker was dan hij.

Opeens bedacht hij dat zijn fiets nog bij het fietspad stond.

Hij liep naar buiten en bleef staan onder het afdakje. De smetteloos witte hemel en de dikke vlokken die zich geruisloos aaneenhechtten op de grond gaven de wereld een helderheid die hij zich niet kon herinneren. Hij bleef daar staan kijken hoe de sneeuw zijn wereld voor even bedekte.

JACOBINE VAN DEN HOEK

Kerstavond

BEN IETS LATER, lees ik op het scherm van mijn mobiel. VERLANG NAAR JE. X Ik staar naar de letters en probeer te achterhalen wat zwaarder weegt, mijn ergernis – hoe lang laat hij me nog wachten – of mijn ongeduld en verlangen. Voor het eerst in vijf jaar samen met Kerst. Nog even, nog heel even, en dan kan ik hem in mijn armen sluiten. Mijn wang tegen de moedervlek in zijn hals, net onder zijn oor. Hij noemt het zijn verborgen tattoo – als je goed kijkt, lijken de uitstulpingen op vleugels. Het vogeltje symboliseert zijn vrijheid, zei hij ooit, iets waar hij aan hecht. Ik zucht en verlang ernaar zijn geur op te snuiven. Kruidig. Bedwelmend. Een geur die me altijd doet denken aan

de dennen in het bos. Het dennenbos, waar we zo vaak samen zijn geweest, de grond bedekt met duizenden naalden, als een lichtbruin matras. Hij, liggend, dicht tegen me aan, terwijl hij lieve woorden in mijn oor fluistert.

Nog even. Nog heel even. Dan zal hij er zijn.

Ik steek de kaarsen aan en staar naar de flakkerende vlam die langzaam tot rust komt. Het zou zonde zijn om me nu op te winden en de sfeer te verpesten.

‘Ik hou niet van vrouwen die zeuren.’ Paul zei het een keer achteloos in een gesprek. Daarna glimlachte hij. Ik voelde me niet aangesproken en maakte grappen over mijn vriendin, Liesbeth, van wie we wisten dat ze iedere avond de berichten op haar mans telefoon controleert. Zoiets zal ik nooit doen, jaloezie zal het nooit overnemen van mijn verstand. Paul en ik vertrouwen elkaar. Begrijpen elkaar. Hoewel we het niet altijd met elkaar eens zijn, respecteren we elkaars ideeën. Hij wil bijvoorbeeld geen kinderen, daarin is hij heel duidelijk. Een enkele keer probeer ik het weer, en benadruk ik hoe mooi het kan zijn, een eigen kind te hebben. Ons kind. Een bloedlijn die ons voor altijd zal verbinden. Maar hij is onvermurwbaar: ‘Hoeveel relaties heb ik niet zien stranden nadat er kinderen kwamen,’ zegt hij dan. ‘Nee, lieverd, geloof me, zonder kroost zullen wij samen veel gelukkiger zijn.’ Ik geloofde hem.

Neuriënd werk ik mijn make-up bij en bekijk mezelf in de spiegel. Het litteken naast mijn oog is

vrijwel niet meer te zien, maar herinnert me nog elke dag aan 'het incident' op mijn werk. Het is alweer bijna vijf jaar geleden dat de punt van een schaar mijn slapen raakte en ik bijna mijn zicht verloor. Een leerling in de klas had de schaar geworpen. Plotse-ling. Uit het niets. De werper was een stille jongen geweest. Slim. Iemand die normaal nooit voor problemen zorgde. Hij was direct van school gestuurd en ik had hem daarna nooit meer gezien. Nog steeds weet ik niet waarom hij me aanviel.

De bel. Eindelijk. Ik open de deur en zie Paul staan. Met een glimlach slaat hij zijn armen om me heen en ik druk me tegen hem aan. Veilig. Mijn kerstavond is nu al geslaagd. Hij maakt zich van me los en we kijken elkaar secondenlang aan. De sneeuw warrelt van buiten naar binnen en valt op onze kleding. We hebben geen woorden nodig, zijn blik is genoeg om mij te vertellen wat ik al weet. Ik voel zijn lippen op de mijne en ervaar de hartstocht die hij voor mij voelt. Dan duwt hij mij zachtjes van zich af. 'Kom. Laten we naar binnen gaan.'

In de woonkamer doet hij iets aan de walmende kaarsen. 'Het voelt fijn weer thuis te zijn,' zegt hij, en legt zijn armen om me heen. Uit de speaker klinkt Chris Rea's *Driving home for Christmas*. De tekst versterkt ons gevoel, we schuifelen op de melodie van de muziek en laten ons gaan. Zijn handen verkennen mijn lichaam. De gedekte tafel is niet meer belangrijk,

de pruttelende stoofschotel in de keuken laat me koud. Paul is hier, bij mij. Wij. Wij, samen.

Ik heb het vuur in de keuken al lang geleden uitgedraaid, de verbrande stoofschotel vervangen door een plateau met kaasjes en die geserveerd met een fles rode wijn, een Joseph Drouhin Pinot Noir uit de Bourgogne – zijn favoriet en speciaal voor vanavond gekocht – als opnieuw de bel gaat. Onwillig rol ik me van hem af en pak mijn kleding van de grond. Mijn blouse is op de kaasjes gevallen die ik naast de bank had gezet. Geërgerd wrijf ik over de vetvlek op mijn mouw. Naast de bank ligt de lege fles wijn, ernaast een spoor van rode spetters op het tapijt. ‘Verwacht je nog iemand?’ vraagt hij, terwijl hij zijn overhemd weer dichtknoopt. ‘Nee. Op kerstavond?’ zeg ik verbaasd, en trek mijn rok recht. Dan kus ik hem nog een keer en knijp hem in zijn billen voordat ik de gang inloop. ‘Wacht maar,’ roept Paul me na, en lacht. ‘Ik pak je zo terug.’

Voor de deur staat een jongen, een sjaal bedekt zijn mond en hij heeft een muts ver over zijn oren getrokken. Zijn ogen staan ijzig en kijken langs me heen. Ik heb ze eerder gezien, die ogen, maar kan me niet herinneren waar. Aarzelend stap ik naar achteren. Het sneeuwt niet meer, maar de kleding van de jongen is bedekt met een dun poederlaagje. De wind blaast de sneeuw van zijn schouders en het valt in de gang voor mijn voeten. Er gaat een rilling door me

heen, maar het is niet de kou van buiten die mijn botten verkilt, het is de jongen in de deuropening.

‘Wie is het?’ hoor ik Paul achter me vragen. ‘Er moet echt iets aan de hand zijn, als je op kerstavond...’ Zijn stem verstomt.

Ik draai me om en zie hoe rode vlekken zich uitbreiden vanuit Pauls hals. Hij opent zijn mond, maar er volgt geen geluid. Ook ik zoek naar woorden, kijk weer naar de jongen, en terug. Wat betekent dit? Wat is hier aan de hand?

‘Pap,’ klinkt vanuit de deuropening. ‘Als je vanavond ervoor kiest bij haar te zijn...’ Dan zwijgt hij. Zijn blik is nu strak op mij gericht. Het is alsof hij mij elk moment met blinkend staal zal doorboren. Ik hoor mezelf schreeuwen met een stem die niet van mij is. Mijn knie raakt de radiator als ik opnieuw naar achter stap. Ik voel niets. Geen pijn. Niet daar. De wind van buiten blaast de gang in. De lucht voelt ijl en ik hap naar adem. Paul wankelt en heeft de muur nodig om zich staande te houden.

En al die tijd staat de jongen daar. Dezelfde kleur ogen als Paul, hetzelfde bruine stipje naast zijn pupil. *Pap. Papa.*

Vanuit mijn buik voel ik iets naar boven komen. Ik slik het maagzuur weg en voel een ritmisch kloppen in mijn borst. Paul kijkt me weerloos aan en reikt me zijn hand, alsof hij het kwaad wil overbruggen. Ik hou mijn handen bij mijn gezicht en er ontsnapt een geluid uit mijn keel. Schel, kort en hoog. Dan

wendt Paul zijn gezicht van me af en hij laat zijn arm zakken.

Zijn zoon staat nog steeds in de deuropening, en wacht.

Alles wat Paul ooit heeft uitgesproken verliest geloofwaardigheid door dat ene woordje: *pap*. Hoe vaak heb ik erover gedroomd dat ons kind Paul ooit *pap* zou noemen. *Papa*. Het gevoel dat dat woordje gewoonlijk in me losmaakt staat lijnrecht tegenover de pijn die nu door mijn lichaam trekt.

De uren, de avonden, de dagen dat hij er niet was. Er werd van alles van hem verlangd, zei hij, door zijn baas, zijn moeder... Ja, zelfs voor de sportclub moest hij soms een paar dagen weg. Hij had het er zwaar mee, zei hij soms, en ik troostte hem dan, ik verlichtte de druk van zijn bestaan, masseerde zijn gespannen schouders en schonk hem mijn liefde.

‘Als je blijft, pap, dan hoeft mama je nooit meer te zien en kun je voor altijd wegblijven,’ zegt de jongen ijskoud. Daarna draait hij zich om en loopt weg, naar het klapperende tuinhekje.

Met gebogen hoofd kijkt Paul naar zijn in elkaar gevlochten handen, alsof hij om vergeving vraagt. Hij zet een aarzelende stap en reikt naar zijn jas aan de kapstok.

Ik schud mijn hoofd. Verdwaasd. ‘Nee...’ Een jammerklacht zonder weerklank.

Traag trekt hij de jas aan, die we ooit samen in Maastricht hebben gekocht. Hij pakt zijn sjaal van de

hoedenplank en doet hem om zijn hals. Zijn handen glijden in zijn zakken en hij haalt er iets uit. Een pakje. Een klein vierkant doosje met een strik en een gouden juwelierslogo erop. ‘Sorry...’ zegt hij, en legt het pakje naast mijn wanten op de hoedenplank. ‘Deze was nog voor jou.’ Ik herken zijn stem niet meer, het is alsof hij plotseling een ander is; een vage kennis met weinig tekst. Hij ontwijkt mijn blik en loopt naar buiten, zijn zoon achterna, die achter mijn tuinhek op hem staat te wachten. *Zijn zoon.*

‘Paul,’ roep ik hem na. ‘Paul!’ Hij kijkt niet om, maar loopt met slepende stappen en hangende schouders bij me vandaan. Dan draait de jongen zich om. Zijn hoofd een beetje scheef, zijn ogen uitdagend, precies zoals hij naar me keek in de klas.

Ik hou me vast aan de deurpost. De ijzige oostenwind slaat mij om de oren. Links, rechts, links. Ik draai me om, sluit de deur en loop naar de gedekte tafel in de woonkamer. De kaarsen walmen niet meer, hun licht fonkelt op het kristal. Ik pak de fles Pinot Noir van de grond en gooi deze met kracht tegen de muur. Ik schreeuw. Tegelijk met mijn oerkreet breekt het glas, maar het geluid kan mijn pijn niet verzachten. Niets zal dat voorlopig kunnen. Ik slik mijn tranen weg en leg mijn hoofd en handen tegen de muur die eerder die avond nog wit was, maar waar nu een bloedrode vlek zit in de vorm van een druipend hart. Zo moet mijn hart er vanbinnen uit zien, want ook deze Kerst vier ik alleen.

HAY VAN DEN MUNCKHOF

Land achter de regenboog

Over een modderig, door duizenden hoeven omwoeld karrenspoor trekt een eindeloze stoet uitgeputte mannen aan haar voorbij. Een enkele officier zit nog kaarsrecht te paard, maar de meeste soldaten gedragen zich als wat ze zijn, de overlevenden van een verslagen leger. Hun hoofden zijn gebogen en hun blik is leeg. Niemand van hen slaat enige acht op het eenzame meisje dat hun aftocht gadeslaat.

Een rij karren vol gewonden vormt de staart van de legertros. Af en toe kermt iemand luid als een van de houten wielen in een kuil belandt. Anderen liggen stil en roerloos dood te gaan. Ten slotte, als de laatste wagen door de horizon is opgeslokt, daalt een onheilspellende stilte neer over de grensplaats, die

nu op het meisje na zo leeg is als een door de raven kaalgevreten skelet.

Pas als een vlagerige herfstwind opsteekt en de openstaande deur van het legerbordeel met een klap achter haar dichtslaat, komt het meisje in beweging. Ze gaat naar binnen en verzamelt haar weinige bezittingen: een versleten mantel, haar waterzak, een homp hard brood en de deken waaronder ze, meestal vergeefs, in de slaap vergeving en vergetelheid zocht. Met een paar leren riemen bindt ze de opgerolde deken op haar rug. Zonder om te kijken gaat ze op weg.

Ze staat vaak stil, vooral op de hoogste punten, waar ze het pad voor en achter haar goed kan overzien. Bij het minste onraad verbergt ze zich in het struikgewas. Eén keer, halverwege de tweede dag, klinkt in de verte het geblaf van honden. Ze verstijft. Slavenjagers met bloedhonden achterhaalden haar en twee vriendinnen in het bos waarin ze waren gevluht, enkele dagen nadat hun dorp door huurlingen werd overvallen. Een van de meisjes negeerde het bevel om te stoppen en werd door de honden verscheurd. Haar andere vriendin stierf een jaar later samen met haar baby in een hoek van het bordeel, omdat ze te jong was om al een kind te baren.

Na een tijdje sterft het geblaf weg in de verte. Als het meisje haar hortende adem weer onder controle heeft, begraaft ze haar hoofd tussen de knieën en sluit haar ogen. Wat nu? Waarom zou ze doelloos ver-

der trekken door een verwoest land als ze toch niemand van haar dierbaren ooit terug zal zien? Waarom niet gewoon hier blijven liggen om te wachten op het verlossende einde?

Maar uiteindelijk luistert ze naar de stem in een hoekje van haar geest, die haar zegt dat ook het kleinste sprankje hoop de moeite waard is om zich aan vast te klampen. Ze dwingt zichzelf om op te staan en toch maar weer de ene voet voor de andere te zetten.

De kortste weg naar haar geboortedorp voert langs de vlakte waar de laatste en beslissende strijd van de oorlog is geleverd. Al wil ze het niet, toch staat ze daar stil en laat haar blik over het slagveld dwalen, waar het tot aan de einder wemelt van de aaseters. Ze heeft geen idee waarom of op wiens bevel de soldaten die hier stierven elkaar afslachtten. Het blauw van de overwinnaars en het rood van de verslagenen ligt willekeurig op en over elkaar, alsof een reuzenhand de lichamen zonder enig onderscheid heeft neergesmeten.

Ze legt een hand op haar buik. Zou ook de soldaat die haar zwanger maakte hier als voer voor de raven tussen de doden liggen? Of was het toch een van de mannen die aan haar voorbijtrokken? Ze zal het nooit weten, want een gezicht heeft ze nooit gezien. Zelfs als het donker was in de barak, hield ze op de momenten van haar schande de ogen stijf gesloten.

Als de wind plotseling draait, overweldigt de geur van de dood haar. Het meisje bedekt haar mond en

neus met een stuk van haar mantel en loopt haastig verder.

In de gehuchten die ze op haar weg passeert, staat geen enkel huis meer overeind. De hoop om ergens nog iets eetbaars te vinden vervliegt. Haar brood is al snel op en de paar bramen of beukennotjes die ze onderweg vindt zijn te weinig om haar honger te stillen.

Op de zevende dag bereikt ze de ruïnes van haar geboortedorp. Lange tijd staat ze als verlamd voor de zwartgeblakerde resten van wat ooit haar huis was. Dan raapt ze een stok op en pookt verblind door tranen in de as op de plekken waar de woonkamer en de slaapkamer van haar ouders waren. Niets... Zouden ze op tijd zijn gevlucht of heeft het vuur ook hen verteerd? Ze loopt verder naar de achterzijde, waar haar slaappleaats was, en gebruikt ook daar haar stok. Net als ze besluit het op te geven en deze plek van smart voorgoed achter zich te laten, breekt de zon door het wolkendek.

Vlak voor haar voeten schittert iets. Het meisje bukt zich, veegt wat as aan de kant en staart verbijsterd naar het metalen doosje dat ze vanaf de dag dat ze veertien werd, nu meer dan drie jaar geleden, onder haar matras bewaarde. Het was Nils, de enige zoon van de houthakker, die het haar op haar verjaardag na een half gestamelde groet in de hand drukte. Toen haar vriendinnen het uitproestten van het lachen, kreeg Nils een hoogrode kleur en was meteen weer weg,

zodat ze niet eens de kans kreeg om hem te bedanken en het doosje in zijn bijzijn te openen. Ze nam het samen met de cadeautjes van haar vriendinnen mee naar huis.

‘Zou het een ring zijn? Daar ben je echt nog te jong voor,’ zei moeder toen ze het doosje zag. Gezina opende het. Er zat geen ring in, maar een steen, zo op het eerste gezicht een heel gewone gladde kiezelsteen. Toen ze hem oppakte, lichtte hij echter meteen op. Gebiologeerd draaide ze de steen tussen haar vingers rond. Vaag, maar onmiskenbaar verschenen een voor een de kleuren van de regenboog.

Haar moeder keek toe en glimlachte. ‘Een mooi en wonderbaarlijk cadeau, Gezina,’ zei ze. ‘Als God het wil, verandert die steen ooit nog in een ring.’

Het doosje ligt opnieuw in haar hand. Plotseling overvalt haar de angst dat het deze keer net zo leeg zal blijken als de wrede wereld waarin ze na haar veertiende verjaardag belandde.

Gezina zinkt op haar knieën, haalt diep adem en wrikt het gedeukte dekseltje los. De steen is er nog... Sterker nog, als ze hem oppakt, sprankelen de kleuren net iets meer dan ze zich herinnert, alsof de steen in de tussenliggende jaren is veranderd in parelmoer.

Ze komt overeind, draait zich om en richt haar blik op het beukenwoud, dat zich van hier tot aan het gebergte in het verre noorden uitstrekt.

Het huisje van de houthakker ligt niet ver van het dorp, maar vanaf de weg door het woud leidt er slechts een smal, kronkelend pad naartoe, dat enkel door de houthakker en zijn zoon werd gebruikt en zich in niets onderscheidt van andere door mens of dier gevormde sporen. Een keer eerder is ze hier geweest. Toen ze twaalf jaar was, droeg moeder haar na een overvloedige appeloogst op om een mandje naar alle dorpsgenoten zonder eigen fruitbomen te brengen. Nils was alleen thuis en deed open. Met open mond staaarde hij haar met zijn helderblauwe ogen aan. Ze wist niet eens zeker of haar woorden wel tot hem doordrongen. Tot drie keer toe vroeg ze hem waar ze de appels kon laten, want het mandje moest natuurlijk mee terug naar huis. Pas na de derde keer wees Nils naar de ruwe tafel midden in de kamer, maar hij bleef zwijgen, alsof haar aanwezigheid hem met stomheid had geslagen. Ze lachte hem zo vriendelijk als ze maar kon toe en legde de appels in een nette rij op tafel. Pas toen ze weer bijna buiten stond, hoorde ze achter zich een nauwelijks verstaanbaar dankjewel.

Het huisje is er nog en lijkt op het eerste gezicht onveranderd. Als versteend staat Gezina voor de ruwe deur. Even koestert ze de illusie dat ze enkel aan hoeft te kloppen en dat Nils dan net als toen voor haar zal staan. Maar dan ziet ze het hoge onkruid vlak voor de deurpost en beseft ze dat deze deur al heel lang niet

meer open is geweest. Over de deurknop heeft een kruisspin haar witglinsterend web gesponnen.

Achter haar klinkt een zacht gejang. Het lijkt wel van een welp, maar als ze zich omdraait, ziet ze tot haar verbazing een reusachtige wolfshond met slap neerhangende staart en een vacht vol klitten. In zijn ogen lijkt het leed van heel de wereld te zijn samengebald.

Gezina schrikt, maar ze voelt het verdriet dat het dier als een onzichtbare wolk omhult en haar angst ebt meteen weer weg. Ze gaat op haar knieën zitten en steekt een arm uit naar de hond. Voorzichtig komt hij dichterbij. Eerst snuffelt hij aan haar hand. Dan likt hij eraan, jankt opnieuw, deze keer minder klage-lijk, en zakt door zijn poten. Gezina legt haar armen om zijn nek en begraaft haar gezicht in de ruige vacht. Ze huilt van opluchting nu er voor het eerst in lange tijd een levend wezen op haar pad komt waarvoor ze niet bang hoeft te zijn.

‘Zullen we samen naar het noorden gaan?’ vraagt ze. ‘Met jou aan mijn zijde durf ik het woud te trotseren en ook wat daarachter ligt. Wie weet ligt er voorbij de bergen een door de oorlog vergeten land, waar we in vrede kunnen leven.’

De wolfshond kijkt haar aandachtig aan. Hij loopt naar de voordeur en snuffelt eraan. Een tijdlang blijft hij doodstil staan. Ten slotte heft hij zijn kop en huilt naar de hemel, deze keer hoog, luid en jammerend. Dan keert hij zich om en gaat op weg. Gezina volgt hem zonder aarzeling.

De avond valt. Een voor een lossen de stammen op in de duisternis. Als een stille geest scheert een uil over Gezina's hoofd. Ze huivert en streelt de kop van de wolfshond.

Tussen de knoestige wortels van een oude boom maakt ze een bed van dorre bladeren, kruipt er diep in weg en wikkelt zich in haar deken. De hond nestelt zich tegen haar aan. Met de ene hand op haar groeiende buik en de andere in de vacht van de hond valt Gezina in slaap.

De dagen glijden als in een lange droom voorbij. Een druilerige regen daalt neer op het woud en hult het in een grijze mist. Gelukkig breekt daarna af en toe de zon door. Die droogt niet alleen Gezina's klamme kleding, maar schenkt haar ook een beetje nieuwe hoop.

Onderweg vindt ze af en toe wat bosbessen, bramen of eetbare paddenstoelen, maar haar leven dankt ze bovenal aan de hond, die met onregelmatige tussenpozen zijn jachtbuit voor haar voeten legt. Vuur kan ze niet maken. Met het mes, dat ze in de barak uit het uniform van een stomdronken soldaat stal en in haar jas verstopte, snijdt ze de lever uit het nog warme lijf en eet die rauw. Al het andere is voor Wolf, zoals ze de hond intussen noemt.

Op een morgen wordt Gezina wakker in een witte wereld, enkel onderbroken door donkere stammen die naar een loodgrijze hemel reiken. Vol verwonde-

ring schudt ze de sneeuw uit haar lokken en kijkt om zich heen.

‘Kom, Wolf,’ zegt ze. ‘We moeten verder.’

Gezina heeft geen idee meer waar het noorden is. In een opwelling tast ze in de binnenzak van haar jas, waar ze nu naast haar mes ook het doosje bewaart. Ze haalt het tevoorschijn en opent het, in de stille hoop dat de steen haar niet alleen troost biedt, maar ook de weg zal wijzen. In haar schoot beweegt iets, alsof het wonderlijke licht van de steen ook doordringt tot haar ongeboren kind.

Wolf jankt zachtjes en duwt met zijn vochtige neus het doosje bijna uit haar handen. Hij snuffelt eraan en zwaait heftig met zijn staart. Dan draait hij zich om en zet het op een lopen. Haastig bergt Gezina het doosje op en komt overeind, doodsbang dat de hond haar in de steek zal laten. Maar iedere keer als Wolf uit haar zicht dreigt te verdwijnen, wacht hij op haar en vervolgt zijn weg pas als ze hem heeft ingehaald.

Als de zon het hoogste punt nadert, bereiken ze het einde van het woud. Een korte klim voert hen naar een halfopen, besneeuwd plateau. Wolf gedraagt zich steeds ongeduriger. Als Gezina even uitrust, kijkt hij haar met zo’n treurige en verwijtende blik aan dat ze eerder weer overeind komt dan ze eigenlijk zou willen.

De hond leidt haar over het plateau en door een sparrenbos, waar een zacht bed van naalden en poedersneeuw elk geluid smoort.

Na een tijdje stuiten ze op een bruisende bergrivier, die ze via een smal pad volgen. De sneeuw verbergt de vele stenen en boomwortels, waarover Gezina meer dan eens uitglijdt.

Bij een bocht in het pad staat Wolf stil, spitst de oren en blaft luid. Dan zet hij het op een rennen. Een paar tellen later is hij uit het zicht verdwenen, deze keer zonder op haar te wachten. Zo snel als ze kan, volgt Gezina de hond. Langzaam raakt ze buiten adem, maar haar angst om Wolf te verliezen drijft haar voort. Dan, na een volgende bocht, ziet ze Wolf bij de oever van de bergrivier. Hij staat stil, blaft en slaat wild met zijn staart. Aan de oever, vlak voor een waterval die zich klaterend van de rotswand stort, staat een paard.

Gezina vergeet op slag haar vermoeidheid. De drang om meteen weer het woud in te vluchten, zoals op de dag dat de slavenhalers haar te paard achterhaalden, is bijna onweerstaanbaar. Het is Wolf die haar ervan afhoudt. Hij staat naast het paard en kijkt verwachtingsvol in haar richting. Kom, Gezina, je hebt niets te vrezen, lijkt hij te willen zeggen.

Langzaam, met samengebalde vuisten, gaat ze verder. Pas als ze vlak bij Wolf is, durft ze wat beter naar het paard te kijken. Het is een muisgrijze merrie, die zich naast de wolfshond volkomen op haar gemak lijkt te voelen. Ze buigt haar hoofd, hinnikt een keer zachtjes en staat toe dat Wolf haar zachte neus likt. Het is niet genoeg om Gezina gerust te stel-

len. Deze merrie is gezadeld. Haar berijder zal niet ver weg zijn...

Voorzichtig schuifelt Gezina naar de andere zijde van het paard. De adem stukt in haar keel als ze de sabel ziet die langs het zadel hangt. Eigenlijk wil ze meteen wegrennen, maar haar benen weigeren haar te gehoorzamen. Als verlamd blijft ze staan en staart naar de donkerbruine spatten op de zijkant van het zadel en op de schede van de sabel.

‘Ja, het is bloed,’ klinkt een heldere stem. ‘Dat wil ik nooit meer vergieten. Daarom ben ik op weg naar een land waar ik mijn wapens voor altijd neer kan leggen.’

Aan de overzijde van het pad zit een baardige man in de beschutting van een overhangende rots. Hij draagt een versleten uniform.

Alle soldaten die haar ooit aanspraken, wilden slechts één ding van haar. Gezina vouwt haar handen beschermend voor haar schoot. Toch voelt ze deze keer geen spoor van angst of afkeer. Het is niet wat de man zegt, maar de klank van zijn stem die haar geruststelt. Het roept een vage herinnering op.

Dan ziet Gezina de wolfshond. Hij ligt naast de man en heeft de kop op zijn voeten gelegd. Dat geeft de doorslag. Ze heeft intussen een heilig vertrouwen in Wolf.

‘Naar zo’n plek van vrede wil ik ook,’ stamelt ze.

De man laat zijn blik over de welving van haar buik glijden en kijkt haar daarna lang en aandachtig

aan. Wat als hij haar zwangerschap opmerkt? Gezina houdt de adem in, maar wendt haar blik niet af.

‘Zullen we samen op zoek gaan naar dat land, Gezina?’ Hij glimlacht naar haar. Zijn helderblauwe ogen verraden niet alleen wie hij is, maar ook dat ze zich over haar kind geen zorgen hoeft te maken.

Wolf heft zijn kop en zwaait met zijn staart. De merrie hinnikt.

Gezina diept het doosje op uit haar jaszak en haalt de steen er voorzichtig uit. In de palm van haar hand komt hij sprankelend tot leven en schittert in alle kleuren van de regenboog.

‘Heel graag, Nils,’ zegt ze.

De zon breekt door en hult Gezina in een gouden gloed.

JOKE VERWEERD

Gokken op een wonder

Het regent al de hele dag. Binnen iets minder dan buiten, maar het treiterende getik van druppels in zo ongeveer alle pannen die hij in het avondse keukenkastje kon vinden, maakt Bart gek. Hij bonkt onhandig de trap af, zodat hij zich moet vastgrijpen aan de kleverige leuning. De goot loopt over. Het zand tussen de stoeptegels spoelt mee. Alles verzakt hier, zwerfvuil dobbert langs. Een jonge gast op een scooter heeft plezier in de golf die hij veroorzaakt. Bart springt opzij, huivert en stopt zijn gebalde vuisten in zijn zakken. Wég hier. De pinautomaat weet hij blindelings te vinden. Hij moet wachten. Een ouder stel is hem voor, het duurt lang want ze ruziën over de pincode. De vrouw

klemt haar tasje tegen zich aan en de man kijkt om alsof hij het niet vertrouwt. Doorlopen dan maar, het laatste geld nog even laten waar het is. Voor hij de hoek om is heeft hij de twee andere pinautomaten onderweg naar zijn bestemming al getraceerd. Als het stoplicht precies op het goede moment op groen springt, is dat een goed teken. Dan wordt het zijn geluksdag en als de regen stopt voor hij gepind heeft gaat hij een grote klapper maken. In zijn jaszak klemt zijn hand om de pinpas tot die in zijn vlees snijdt. Dan weet hij weer dat hij het niet moet doen. Niet die laatste honderd euro, hij moet toch ergens van leven?

Hij had de woorden in Petra's gezicht geslingerd, toen ze hem na honderd keer smeken en bidden, schreeuwen en dreigen, de deur wees. Dat het dan misschien wel een uit de hand gelopen hobby was, maar niet wat zij dacht. Wat een achterlijke beschuldiging, hij hield heus de regie wel.

'Eerst zien, dan geloven!' Daarmee ging de deur dicht, letterlijk en figuurlijk. Hij buiten, razend van woede. Zij klopte de boel op om van hem af te komen. Ze zou geen gelijk krijgen, echt niet. Hij zou het bewijs leveren, voor zichzelf, voor de hele wereld maar vooral voor haar. Dat ze ongelijk had, dat ze fout zat met haar stomme insinuaties. Zodra hij onderdak had geregeld, had hij stoer de rest van zijn spullen opgehaald. Ze had zijn persoonlijke spullen al in dozen gedaan, alles stond klaar. Onbewogen en afstandelijk was ze gebleven, nou, dat kon hij ook.

‘Verder nog iets?’ had ze gevraagd, terwijl ze haar ogen door de kamer liet gaan. Van beneden klonk de winkelbel. Een klant in hun brillenwinkel, daar rende ze voor. Zij was de opticien, hij was er meer voor de reparatie en administratie, maar dat laatste had ze hem natuurlijk nooit moeten toevertrouwen.

‘Ga dan!’ had hij gezegd, toen de klant beneden hoestend om aandacht vroeg.

‘Jij bent degene die moet gaan, Bart!’ Haar ogen! Zo keek ze nooit.

Op dat moment was het tot hem doorgedrongen dat zij nergens meer in geloofde, dat het over en uit was, voorgoed verpest. Hij had nog willen vragen hoe het dan verder moest. Wat ze van plan was. Maar haar blik was niet langer te verdragen. Ze had een van de dozen de trap af gedragen en op de deurmat gezet, zich vervolgens naar de klant toegewend met een excuus en hem geen blik meer waardig gekeurd. De volgende dagen had hij gepost voor de brillenwinkel. Ze deed haar werk, zoals altijd vakkundig en hartelijk, en liep hem in de middagpauze met een strak gezicht voorbij om boodschappen te halen. Ze kwam terug met een pak karnemelk en een krentenbol. Dat was duidelijke taal, hij walgde van karnemelk en krentenbollen.

Hij klemt zijn lippen op elkaar bij de volgende pinautomaat. Buiten bedrijf. Als het zo tegenzit, hè, dat moet toch betekenen dat het zijn geluksdag is vandaag, dat kan niet anders. Hij laat zich niet van de

wijs brengen, het gaat goedkomen door die laatste honderd euro. Alles gaat goedkomen. Dat zij het Sinterklaascadeau onuitgepakt in de vuilcontainer gedumpt had, was een tegenvaller, maar misschien komt hij verder met een mooi kerstcadeau. Iets van goud misschien, goud geeft alles glans.

De lucht trekt open, een klein stukje blauw tussen de grauwe regenwolken. Zie je wel. Zoiets is een voorbode van verandering, er komt een ommekeer in de neergaande beweging. *Luctor et emergo*, ik worstel en kom boven, dat is zijn motto. Vijf keer twintig euro, een klein rolletje bankbiljetten, waarmee een nieuwe toekomst open zal gaan. De trap naar het grote gebouw neemt hij met sprongen, twee, drie treden tegelijk. Een chique oudere heer licht zijn hoed met een glimlach. 'U hebt er zin in!'

'Mijn geluksdag!' pocht hij, terwijl hij aan zijn denkbeeldige pet tikt. Wel kinderachtig dat daarop dan hoofdschudden volgt. Zeker verloren zojuist, dus is het de kift.

Zodra zijn natte schoenen wegzakken in het rode tapijt, dwingt hij zich tot kalmte. Rustig nu, de tijd nemen. Jas aan de garderobejuffrouw geven, even een blik in de spiegel. Glinsterogen in een mager gezicht. Is hij zoveel afgevallen of laat die spiegel hier een vertekend beeld zien? Het lijkt wel of hij koorts heeft, maar hij heeft zich zelden beter gevoeld. Honderd euro op zak bij binnenkomst, zijn laatste honderd euro, maar let op, dat kan over een uur best

vertienvoudigd zijn. Zo moet het goedkomen. Alles is te koop, zo zit de wereld in elkaar. Hij gaat het meemaken, geluk is af te dwingen. De ogen van Petra, haar laatste blik, die manier van kijken moet uit zijn brein. Als alle rekeningen betaald zijn, dan kunnen ze toch een nieuwe start maken? Dan kunnen ze weer gaan bouwen, hij zal het niet meer afbreken, zo dom zal hij niet meer zijn. Het leerproces kan worden afgerond als het vandaag zijn geluksdag wordt. En dat wordt het. Als het geluk met je is heb je maar een dag nodig. Hij sluit aan in de rij voor de fiches. Voor hem staat een jonge vrouw met serene Aziatische trekken, ze heeft heel wat meer te besteden dan hij. Maar dat maakt niet uit. Hij heeft het geluk op zijn schouder zitten.

Zijn gretigheid met moeite bedwingend loopt hij wat rond, hier kijken, daar kijken en intussen de roulettetafel in de gaten houden. De croupier heeft hem al gezien, aan het optrekken van zijn wenkbrauwen ziet hij dat hij wordt herkend. Nu maar aanschuiven op zijn vaste plekje. Het geluid van het rondtollende balletje doet iets met de haren in zijn nek. Hij slikt moeilijk. Voor de tweede keer rood, hij wacht nog een derde keer af en zet in. 'Rien ne va plus' klinkt het en dan is het zoals het is, de inzet ligt vast. De spelers lijken onbewogen, maar hij weet dat dat een pose is. Ieders blik zit vastgelijmd aan het balletje dat voor hen rondcirkelt, even stuitert, een plek zoekt. Zwart? Nee, rood elf.

Kijk aan! Zo had hij het in zijn hoofd zitten, het gaat volgens plan. Nog één keer wacht hij af, rood negen.

Dan weet hij genoeg, iedereen zou denken dat na driemaal rood zwart komt en na een reeks lage getallen het balletje het hogerop zoekt. Dat lijkt logisch. Maar deze keer niet. Rood vijf, daar zet hij op in. Daar staat een flinke stapel fiches en de dame aan de overkant kijkt stoïcijns toe hoe de volgende winst daarbij wordt gezet. Hij ademt in, een fluitend geluid tussen zijn tanden door. Zijn klapper komt er, niet aarzelen nu. Twee fiches op rood tien. Rustig blijven, ook als het fout gaat. De eerste keer fout is niet erg, dat stimuleert juist om de winst af te dwingen. Weer die rilling over zijn rug bij het geluid van het stuiterende balletje. 'Dóór, ga dóór, niet meteen blijven liggen, maak gebruik van je vaart. Kom op!' Maar opnieuw mis.

Nu kan hij twee dingen doen, standhouden op rood, de hoge getallen, of over naar zwart. Veel tijd om na te denken is er niet. Vlak voor het '*rien ne va plus*' schuift hij de fiches naar zwart. Oké, oké, een kleine winst, dat maakt het verlies van de eerste twee beurten weer goed. Nu doorgaan, ijskoud zijn en niet luisteren naar het bloed dat achter zijn slapen bonst. Hij kijkt op, recht in de ogen van de Japanse. Er spreekt minachting uit die blik. Wat denkt ze wel. Dat hij een beginneling is ofzo? Hij zal haar die hooghartigheid betaald zetten, haar de ogen uitsteken, het is zĳn geluksdag, niet de hare! Hij laat de fiches

in zijn hand rammelen. 'Rien ne va plus' klinkt het opnieuw. Hij ademt zwaar, gaat rechtop staan. Losjes moet hij zijn, weg met die kramp.

Er lijkt een stuk uit de tijd geknipt. De schemer is over de stad gevallen, het is half vijf in de middag. De wind trekt aan zijn jas, hij komt niet op het idee om hem dicht te knopen. Er wordt geremd en getoeterd, iemand schreeuwt tegen hem, hij wordt tegengehouden, opzij getrokken. Hij rukt zich los en loopt door, geen idee waarheen. Als hij een warenhuis binnenloopt, wordt hij gehersenspoeld met kerstdeuntjes en even later belandt hij in een mensenmassa die zich verdringt rond een kerstman met een irritant schelle kerstbel. Merry Christmas, hohoho. Weg hier! Het geluid achtervolgt hem, het blijft in zijn hoofd galmen terwijl hij allang weer buiten loopt. Hij struikelt over niets, dit gaat niet goed. Een golf van misselijkheid overvalt hem. Hoe kan dat nu? Hij heeft helemaal niet gegeten. Zich staande houdend aan de reling van een brug vraagt hij zich af wat er zou gebeuren als hij springt. Is dat een optie? Is hij dan overal klaar mee?

Het water kolkt en draait, hij sluit zijn ogen even. Zo beroerd voelt hij zich, hij kan hier ter plekke wel doodblijven. Zo rot heeft hij zich van zijn levensdagen nog niet gevoeld, zo beroerd waardeloos. Weg hier, terug de stad in. De stationshal. Het kost moeite om binnen te komen tegen de stroom in. Iedereen heeft

grote haast om naar buiten te komen, wat is er aan de hand? Het plotselinge geluid van een sirene weerkaatst in de betegelde stationshal. Een ongeluk. Hij loopt als een zombie en moet maken dat hij uit het gedrang komt. Hij belandt in de hoek tussen de toegangspoortjes en de Tim Hortons. Nog geen minuut later rennen twee ambulancebroeders met felgele hesjes richting de perrons, een brancard op hun schouder. Het proestende geluid van de koffiemachine achter hem laat hem schrikken, maar de geur van verse koffie troost en kalmeert. Koffie, nu! Zo'n beker vol om je handen aan te warmen, slok voor slok ook van binnen warm te worden. Een twee-euro-munt, in de voering van zijn jaszak misschien? Niet dus. Bij de poortjes ontstaat gedrang, het uitchecken duurt te lang, er raken mensen klem, iemand wordt omvergelopen. Een forse man roept: 'Moeder? Ben je er nog?' Een huilende kleuter wordt over de poortjes heen getild. Iemand verliest zijn ov-kaart, maar krijgt geen gelegenheid om die op te rapen. Rennende voeten schoppen de kaart alle kanten op. Er wordt van alles geroepen: een aanslag, terreur, zelfmoord. Er wou iemand voor de trein springen. Er is een vrouw neergestoken. Een extremist met een mes. Getinte man. Hij was net zo wit als jij en ik. Helemaal over de rooie. Gekke wereld. Merry Christmas.

Hij staat hier goed, in de luwte, terwijl de mensen-massa om hem heen kolkt als een rivier die buiten zijn oevers is getreden. Voor de trein springen, nee,

dan is er nooit meer iets goed te maken. Dat kun je niemand aandoen. Of zou je, als je zo ver heen bent, helemaal niks meer geven om je omgeving? Zou je gewoon willen dat jij het leven niet meer hoeft te leven, zoals hij net op die brug? Alles opgeven, loslaten, rust willen. Misschien is er iemand dood, hier op Spoor 2, een onschuldig iemand neergestoken. Iemand die er niet om gevraagd heeft, maar slachtoffer geworden is van iemand in de ban van het kwaad. Of heeft het kwaad iemand doen besluiten er zelf een einde aan te maken? Wat is het leven nog waard als je er geen gat meer in ziet? Als je een last geworden bent voor jezelf?

Ineens denkt hij: Stel dat het om mij ging, dan was ik honderd keer liever het slachtoffer dan de dader. Even denkt hij Petra te zien, maar zij kan hier niet lopen. Zij is in de optiek en zoekt een bril waar een klant blij van wordt. Zij meet met precisie, zij slijpt met aandacht en zorgt ervoor dat kijken weer zien wordt. In haar uppie, eigenlijk doet ze het al die tijd al helemaal in haar uppie. Alles waar zij energie in stopte, heeft hij stukgemaakt.

‘Hé, hallo meneer daar, hé. Kunt u even die ov-kaart hierheen schoppen, ik heb hier iemand die erdoor moet, maar haar tas is kwijt en haar bril is stuk.’

Is dat tegen hem? Hij kijkt op. Aan de andere kant van de poortjes staat een hulpverlener met een geel hesje. Hij houdt een heilssoldate overeind. Het is een kleine vrouw, het karakteristieke uniform hangt

verfrommeld om haar lichaam. Ze ziet erg bleek en houdt iets tegen haar borst geklemd.

‘Hé pannenkoek!’ begint de broeder opnieuw. ‘Ik vraag je wat: geef jij die ov-kaart eens aan. Ik heb hier een probleem, ze is haar bril kwijt. Kun jij haar verder helpen? Ik ben boven op het perron nodig.’

‘Mijn collectebus is kwijt, dát is het probleem. En dat m’n bril stuk is, kan ik er niet bij hebben,’ zegt ze pinnig, terwijl ze zich probeert te bevrijden uit de klemvaste greep van haar begeleider.

Bart doet drie stappen naar voren, raapt de ov-kaart op en houdt hem voor de scanner, waardoor het poortje open zwiept.

‘Dank je wel, hoor, zorg jij dat ze in de goede tram komt? Ja? Top man! Sorry dat ik je pannenkoek noemde!’

Daar is ze, klein en mollig, overduidelijk gehandicapt zonder die bril. Hij steekt zijn hand uit, maar ze grijpt zijn arm. ‘Ik ben niks zonder bril, meneer, sorry hoor. U vindt het toch niet erg als ik u vastpak?’

‘Kom maar,’ zegt hij. Zijn stem klinkt anders, schor ineens. Dat is maar goed ook, want ze moet hem maar niet herkennen. Hij haar dus wel, vanaf het moment dat hij opkeek toen er ‘pannenkoek’ tegen hem werd geroepen. Dit oudere dametje is al jaren een vaste klant, zwaar bijziend, met een forse cilinder. Petra en hij staken vaak genoeg vertederd de draak met haar. Als ze kwam voor nieuwe jampotglazen werd er een complete act opgevoerd. Want

jampotglazen passen niet in elke bril en je weet niet of je nieuwe montuur je staat als je jezelf niet kunt zien zonder de jampotglazen. En het is geen mooi gezicht als aan de zijkant het dikke glas te zien is. Ze hadden er samen hun best op gedaan. Een asferisch 1.6-glaasje met een diktereductie voldeed niet. Een dunner, maar dus duurder, glas werd niet vergoed, maar met een blik van verstandhouding werd het toch maar besteld door Petra. Voor een heilssoldate kon toch wel een uitzondering worden gemaakt? Wie goed doet, goed ontmoet, toch?

Hij doet zijn best om zijn stappen wat kleiner te maken, ze moet hem wel bij kunnen houden.

‘Wat is er nu eigenlijk gebeurd? Daarboven op perron 2?’ wil hij weten.

‘Meneer, dat zou ik niet precies weten. Ik spreek gewoon iedereen aan die op mijn pad komt. Deze jongen ook, hij zag er nogal onverzorgd uit, maar daar kijken wij doorheen. Hij had een broodje in zijn hand, dus ik vroeg of het smaakte. Mijn leven bestaat uit gokken, meneer, soms slingeren ze een vloek naar je hoofd, soms krijg je een heel leven voor je kiezen. Deze jongen liet mij niet eens uitspreken, hij schreeuwde meteen dat hij reddeloos was. Nou, dát moeten ze tegen mij niet zeggen, want dan komen ze aan mijn geloof. Ik zei: ‘U bent rádeloos, dat begrijp ik, maar réddeloos bent u niet, hoor. Ik ken Iemand die zijn leven voor u over heeft, zelfs als Hij helemaal voor U alleen naar de wereld komen moest, zou Hij

dat doen. Want Hij houdt van u. Mag ik u vertellen Wie dat is?' Nou, toen schopte hij de collectebus uit mijn handen en kreeg ik een optater, waarbij ik mijn bril verloor. Hij liep door, scheldend en tierend, botste tegen een gesluerde vrouw aan. Er ontstond een vechtpartij en toen riep er iemand iets over een mes. Hij rende weg en schijnt van het perron op de rails gesprongen te zijn. Tenminste, dat zei iemand die mij hielp met het zoeken naar mijn bril. Ik zag niks!

'Welke tram moet u hebben?'

'Lijn 17. Maar, hoor eens, ik heb een ander voorstel. Ik zit met mijn bril, hè! Zou u met mij mee willen lopen naar de Hoofdstraat? Daar zit een brillenwinkel, waar ze mijn bril misschien kunnen repareren. Dat hoop ik tenminste!' Ze houdt in en laat zien wat ze aldoor tegen haar borst klemde: twee halve brillen, bij de neusbrug middendoor gebroken. Het glas is nog heel, dat ziet hij meteen.

'Al is het maar provisorisch, meneer. Als die bril weer op mijn neus blijft zitten, dan kom ik wel thuis!'

Hij zegt ja, maar bedoelt natuurlijk nee, en biedt haar dan toch maar zijn arm voor het oversteken.

'Ze kunnen het misschien nog wel repareren, het is een heel goede brillenwinkel!' zegt ze dapper. 'Fijn dat u dat voor mij wilt doen, meneer! Ik kan dat geen toeval vinden!'

Hij klemt zijn lippen op elkaar en haalt zijn neus op. Hij kan niet gaan lopen snotteren. Maar als dit geen toeval is, wat is het dan wel?

‘Had u eigenlijk met de trein mee ontmoeten?’ vraagt ze even later. ‘Breng ik u misschien in de problemen met mijn verzoek?’ Ook daar is weer geen antwoord op. Hij loodst haar om een geparkeerde scooter heen.

‘Kom maar! Maakt u zich om mij nu maar niet druk.’

De straat hangt vol met kerststerren, iemand groet, bij de bakker is het druk. Wat moet hij nu, voor de deur afzetten en doorlopen?

‘Ja, hier is het! Wat goed van u! Komt u hier ook weleens?’

Hij stoot de deur open met een radeloos gebaar en grijpt net op tijd haar arm omdat ze de drempel niet zag. Onhandig stuntelend stappen ze de winkel binnen.

Geen klanten gelukkig, alleen Petra, boven op de keukentrap met een strook plakband in haar hand om een losgeraakte kerstslinger opnieuw vast te plakken. Dat mislukt, want door de tocht fladdert het plakband tegen de mouw van haar vest en haakt zich meteen vast in het mohair. De trap wankelt een moment. Ze grijpt zich vast, springt dan toch maar en belandt veilig op de grond. De schrik in haar ogen heeft een andere reden.

‘Goedemiddag!’ zegt ze en pakt de naar haar uitgestoken hand.

‘Goedemiddag, wat ben ik blij dat u open bent. Ik heb een heel vervelend ongeluk met mijn bril gehad.

En ik kan niet zonder bril. Kunt u hier nog iets mee? Plakken misschien?’

Petra krijgt de twee stukken aangereikt en buigt zich erover om te zien hoe de breuklijnen zijn.

‘Ach, die is compleet middendoor. Helemaal stuk. Plakken werkt niet!’ zegt ze zachter dan gewoonlijk. ‘Daar is dit materiaal te eigenwijs voor.’

Heel even kijkt Petra recht in zijn ogen, hij slaat zijn blik neer.

‘Echt niet? Maar dat is vreselijk. Weet u misschien een andere oplossing? Is er helemaal niets meer mogelijk?’

Hoe kan het nou dat deze woorden hier worden uitgesproken door een verformfaaide heilssoldate, terwijl het hun woorden zijn. Het gesprek dat tussen Petra en hem zou moeten plaatsvinden.

Petra legt de twee helften van het montuur tegen elkaar, een rimpel in haar voorhoofd. ‘Die brug heeft het al zwaar vanwege het gewicht van de glazen. Solderen?’ oppert ze twijfelend.

Zo te zien heeft ze er weinig vertrouwen in. De heilssoldate begint nu het hele verhaal te vertellen, haar stem wordt schril bij het oprakelen van de schrik en de onmacht die ze voelde.

‘Je wilt helpen toch? Zo’n mens in de ban van het kwaad, daar moet je iets mee! Radeloos zijn, dat kan... maar nooit reddeloos toch! Ik hoop zo dat die jongen geholpen kan worden!’

‘Kom maar even zitten,’ zegt Petra, ‘u bent er be-

hoorlijk overstuur van. Zal ik een kopje koffie voor u maken?’

‘Dat is lief van u, graag. Ik zei het toch? Dit is een zaak met hart voor de mensen. Hier is het onmogelijke nog mogelijk.’ Ze heeft haar zakdoek gelukkig bij de hand om over haar ogen te vegen. Hij is bij de deur blijven staan, wilde zijn jack losritsen, maar zijn hand viel stil in het gewoontegebaar. Hier binnenkomen voelt als thuiskomen, durft hij daar nog op te hopen?

Pas als Petra de koffie heeft neergezet, richt ze zich tot hem: ‘Bart? Misschien is lassen toch te proberen. Goed schoonmaken, schuren en dan smelten? Wat vind jij?’

Hij laat het jack van zijn schouders glijden. Dat ze dit zegt, of aanbiedt eigenlijk, dat ze een antwoord wil van hem, in overleg gaat, dat maakt álles toch mogelijk?

‘Mag ik het proberen?’ Ze knikt en legt alle gebrokenheid in zijn handen. Terwijl hij de lamp aanknipt boven de werkbank, mompelt hij zacht: ‘Laat het me lukken!’

Het bloed stijgt naar zijn hoofd als hij opkijkt en in de spiegel zijn evenbeeld tegenkomt. Hoor wie dat zegt! Is het dezelfde mens die vanmorgen riep dat het zijn geluksdag was, die het lot zou bedwingen met zijn overmoed? Is hij het, die nog maar een paar uur geleden alle moed verloren had en geen toekomst meer zag? Geluidloos zegt hij het nog een keer en hij

kijkt hoe zijn mond de woorden vormt. ‘Laat het me lukken! Alstublieft, alstublieft.’ Zijn mond is het, niet anders dan gisteren of vanmorgen, maar die kan dus ook bidden. Hij recht zijn schouders en steekt de stekker in het stopcontact om het lasapparaat gebruiksklaar te krijgen. Nu moet hij de radeloosheid achter zich laten, want wie gered wil worden, heeft vertrouwen nodig. Niet op eigen kracht, maar durven geloven dat het kan.

Uit de winkel komt een melodie aanzweven, Petra heeft de kerst-cd aangezet. ‘Midden in de winternacht ging de hemel open, die het heil ons heeft gebracht, antwoord op ons hopen.’

Als hij twintig minuten later ook aan de koffietafel schuift, vragen beiden tegelijk: ‘Is het gelukt?’

Hij geeft het montuur aan Petra, die met haar vinger over de lasnaad gaat. ‘Mooi werk!’ zegt ze, terwijl ze de bril weer in zijn handen legt. Hij twijfelt nog, maar zij zegt: ‘Toe maar!’ Meer is niet nodig, hij plaatst met een vakkundig gebaar de bril waar die hoort, op de neus van het opgeheven gezichtje boven het strakke uniformboordje.

‘Oh, wat een opluchting, ik kan weer zien, dank u hartelijk. Wat een service, maar... eh... waar is nou die meneer die zo vriendelijk was om mij hierheen te brengen?’ Beduusd kijkt ze van de een naar de ander. ‘Vergeet ik die nu te bedanken? Nee toch, zeker?’

‘Nee, hoor,’ zegt hij, ‘dat hebt u zojuist gedaan! Maar ik moet u bedanken, u hebt mij meer gered dan ik u.’

‘Ik kan het niet helemaal volgen, hoor. Ik kom vandaag juist tot de ontdekking dat mensen redden werk is van hoog niveau. Daar is een wonder voor nodig. Gelooft u in wonderen?’

Petra is hem te snel af. ‘Ik wel!’

ANNE BÜDGEN

Een lange nacht

Het stormt. De wind rukt aan de dakpannen, de winter roert zich. Ze ligt lang te luisteren naar de geluiden, maar uiteindelijk stapt ze uit bed. De vloerdelen kraken, ze slaat een vest om. De mouwen bungelen als lege armen langs haar lichaam.

Het is bijna Kerst. Ze steekt een kaars aan en draait de verwarming open. Gaat er iets boven de nacht? denkt ze. Zachte damp boven het kopje, geen tram die rijdt, geen mens op straat. Zo zou het altijd moeten zijn. Dat zij leeft als de anderen slapen, dat zij slaapt als de wereld in alle rumoer ontwaakt. Ze kijkt om zich heen. Ze woont hier langer dan ze zich kan herinneren. Eigenlijk zou ze moeten verhuizen. De

keuken is krap, het schuine dak in haar slaapkamer lijkt elk moment boven op haar te kunnen vallen en in de woonkamer passen precies een bank en tafel bij het raam.

Hier past geen kind, het is voor haar al te klein. Ze draagt een belofte in zich die ze niet waar kan maken.

Vijf maanden geleden, het moet eind juli geweest zijn, belde hij aan, zijn bestelbus schuin op de stoep geparkeerd. De zon brandde fel en ze moest met haar ogen knippen om zijn gezicht te kunnen zien. ‘Wilt u hier even tekenen?’

Het pakket was rommelig dichtgeplakt en het adres was bijna niet te lezen. Vredelaan 6. Ze zette de pen op het papiertje. Het voelde als iets uit een ander leven, een handtekening zetten. Steeds vaker waren er codes en scans en bliepende apparaten. Als bewijs van wie je bent, waar je woont en of je verder mag reizen. Alles en iedereen stond ergens onzichtbaar geregistreerd. Misschien zou papier op een dag wel uit de wereld verdwijnen, dacht ze.

‘Neemt u mij niet kwalijk, mag ik even naar de wc?’

Hij haalde zijn schouders erbij op, alsof hij zich verontschuldigde. Ze aarzelde even, zei toen: ‘Kom maar.’ Het klonk moederlijker dan ze bedoelde. Ze liepen naar binnen, ze wees hem de juiste deur. Ze zette water op, ging aan de kleine keukentafel zitten en maakte de doos open. Er zaten slofjes in, een stapel

rompers en een kruik. Ze bekeek ze van alle kanten en stalde ze voor zich uit. Ze had gehoopt dat het echter zou worden als ze het in haar handen hield, maar het leek onwerkelijker dan ooit. Hij stond plots in de deuropening, ze schrok.

‘Kan ik even mijn handen wassen?’

Ze gebaarde. ‘Ja, natuurlijk.’

‘U woont hier leuk.’

Ze woonde hier helemaal niet leuk en het ging er allemaal ook niet leuker op worden.

Ze stond op om het gas uit te draaien en toen werd het zwart voor haar ogen. Ze klapte met haar hoofd tegen het aanrecht, tenminste, dat hadden ze haar verteld. Er was het ziekenhuis. Er waren artsen en verpleegkundigen. Ze moest oppassen in haar toestand, maar het kon allemaal nog best meevallen. Ze moest vannacht om de drie uur wakker worden gemaakt. Kende ze iemand die...? Nee, ze kende niemand die. Hij bracht haar thuis met de bestelbus waar *Wij bezorgen u de mooiste dag* op stond, en voor ze het wist had hij haar de trap op geholpen en zat hij op de rand van haar bed.

‘Wil je wat drinken?’

‘Ik heb hoofdpijn.’

‘Ik kan thee voor je maken.’

‘Met deze hitte?’ zei ze en ze sloot haar ogen.

Elke drie uur deed hij het licht aan, schudde aan haar schouder, klopte haar kussen op. ‘Ga maar zitten,’ zei hij. Dat deed ze. Ze deed alles wat hij zei. Ze

had besloten zich over te geven aan de gebeurtenissen, er was geen ontkomen meer aan. Ze was niet meer alleen, ze was nooit meer alleen, ze was deel van iets groters geworden. Tussen het wakker worden door hoorde ze zijn stem, 'Niet bang zijn,' en het kind bewoog voor het eerst in haar buik.

Ze besluit sinds jaren om kerstinkopen te doen. Ze legt een pak griesmeel in de kar om pudding te maken. Dat zag ze vroeger bij vriendinnen thuis. Daar rook het in december altijd naar kaneel en kruidnagel, zo zal het voortaan bij haar ook zijn. Overal zijn gezinnen. Vaders rijden de kar en houden de lijstjes vast, moeders sturen de kinderen aan. 'Pak jij de melk, en ga jij maar broccoli halen.' Het ziet er geruststellend ordelijk uit. Zo moeilijk kan het toch allemaal niet zijn? Eenmaal bij de fiets voelt ze iets warms langs haar benen lopen. Ze kijkt om zich heen, maar niemand let op haar. Ze durft niet op te stappen. Voorzichtig loopt ze met de fiets aan de hand naar huis. Ze belt hem.

'Met wie?'

'Je weet wel, van de Vredelaan. Je bezorgde een pakket.'

'Ik bezorg zoveel pakketten.'

'Het ziekenhuis. Om de drie uur wakker maken.'

'Ach ja.'

'Het komt, denk ik.'

'Nu?'

‘Nou ja, zo.’

‘Hoe bedoel je, zo?’

‘Ik weet niet.’

Ze moet nu bijna huilen. Ze doet haar best met de boodschappen en ze heeft allerlei lijsten afgewerkt met doeken en kleertjes die in stapeltjes op het aanrecht liggen, maar hier weet ze niks van. ‘Wacht maar even,’ zegt hij.

Ze loopt heen en weer van de tafel naar de bank. Hier zal het niet gaan, besluit ze. Hier kan ze het niet. Even later wordt er aangeklopt, de bel is al jaren stuk. Ze rijden naar een huis tussen de weilanden, hij parkeert de bestelbus behendig ernaast. Ze stapt uit en kijkt naar de wolken die voorbij razen. Ze zou haar longen helemaal kunnen vullen met lucht en dan nog is er heel veel van over.

Hij heeft veel dieren op de wereld geholpen, maar een mens is de eerste keer. Water koken, schone doeken en een gesteriliseerde schaar. De slaapkamer is groot, het bed is klein. Hij slaapt al lang alleen. Hij heeft geen tijd voor de liefde. Naast de boerderij heeft hij een baantje moeten nemen, want de ene na de andere wet maakt het de boeren onmogelijk. De bus was zo besteld en hij houdt ervan mensen iets te brengen waar ze op hebben gewacht. Hij kijkt naar haar. Ze staart naar de wolken en telt. Een-en-twintig, twee-en-twintig. Hij houdt haar hand vast, ze knijpt, kermt en dan is ze weer stil. Het volgt elkaar steeds

sneller op. 'Nu!' gilt ze en hij houdt even zijn adem in. Een paar seconden later begint het kind zacht te schreeuwen.

Het is donker geworden, de wolken zijn verdwenen. In de verte is er een ster. Hij loopt het erf op. De dieren in de stal zijn onrustig, ze hebben al uren geen eten gehad. Na de Kerst zal hij het kind gaan aangeven, denkt hij. Hij zal haar vragen op welk adres ze ingeschreven wil worden.

NINE DE VRIES

Gebroken kaarsen

Marie haast zich over de kinderhoofdjes naar de kaarsenmakerij aan de Heerengracht. De gure wind voelt als speldenprikken op haar wangen. Veel liever was ze bij haar vader in de warme studeerkamer gebleven. Hij had achter zijn zware, eikenhouten bureau gezeten met voor zijn neus een opengeslagen Hebreeuwse Bijbel. Sinds hij professor theologie is, leest hij er nog vaker in. Al zolang ze zich kan heugen hebben de sierlijke letters haar aangetrokken. Misschien ook omdat ze dicht bij haar vader kan zijn als hij haar de woorden uitlegt. Samen hadden ze Psalm 104 gelezen, over God die zich hult in een mantel van licht. Even had ze geprobeerd om zich er een voor-

stelling van te maken: God omringd met zacht kaarslicht, of misschien zou Hij er wel net zo uitzien als de opkomende zon. Maar toen begon de kaars te sputteren en kwam haar vader tot de ontdekking dat er bijna geen kaarsen meer in huis waren. Met de kerstdagen voor de deur is het ondenkbaar dat ze zonder licht komen te zitten. Zoals vaker was haar zus Anna in geen velden of wegen te bekennen als er wat gedaan moest worden en dus had vader haar een paar munten in de hand gedrukt en op pad gestuurd.

Het is druk in Franeker. Binnensmonds moppert ze op al die mensen die haar voor de voeten lopen. Handig wijkt ze uit voor een groep mannen in strakke wambuizen en met langharige pruiken. Ze hoort hen in het Latijn met elkaar praten. Als er een paar opgeschoten jongens voorbij rennen, herinnert ze zich ineens dat vandaag de schaatswedstrijd zou worden gehouden. Dat verklaart meteen die vreemde blik van vader toen hij zei dat ze zo snel mogelijk weer naar huis moest komen.

‘Ho,’ klinkt het ineens voor haar. Snel doet ze een stap opzij waardoor ze maar net een botsing voorkomt. ‘Neemt u me niet kwalijk,’ mompelt ze.

‘Waarom heb jij zo’n haast? Ben je alleen?’ Hij vuurt de vragen als kanonschoten op haar af en bij de laatste vraag verschijnt een frons boven zijn ogen. Het is professor Van der Wayen, een collega van haar vader. Doordat hij altijd zijn donkere gewaad draagt, lijkt hij nog strenger dan andere professoren. Anna

heeft weleens gegrapt dat hij er vast ook in slaapt. Eigenlijk wil ze snel doorlopen, maar daar krijgt ze geheid problemen mee. Ze slaat haar ogen neer en hakkelt: ‘Dag... professor Van der Wayen.’

Bijna had ze hem ‘kleine Wayen’ genoemd, een bijnaam die hij over heeft gehouden aan de tijd dat zijn gelijknamige vader en hij allebei hoogleraren aan de universiteit waren. Even kijkt hij haar wantrouwend aan, alsof hij iets vermoedt. Zijn blauwe ogen zijn dezelfde kleur als de koude hemel en wit poeder klontert in de rimpels van zijn huid. Haar blik wordt steeds naar de glazige druppel aan zijn neus getrokken.

‘Heb je me gehoord?’

O, hij heeft wat gezegd. Ondanks de kou voelt ze haar wangen warm worden. Vannacht was ze sinds lange tijd weer wakker geschrokken van een nachtmerrie en daarna had ze nauwelijks meer geslapen. Hij verloopt steeds hetzelfde: terwijl ze weet dat het niet mag, begeeft ze zich op het ijs. Eerst is het leuk, maar als het bevroren water begint te kraken en te scheuren, draait ze zich om. De oever is ineens heel ver weg. Ze probeert te rennen, maar haar schoenen glibberen over het ijs en ze komt nauwelijks vooruit. Ze weet dat ze het niet gaat halen. Paniek knijpt haar keel dicht. Plotseling ziet ze zichzelf in het zwarte water verdwijnen. De schok van de kou beneemt haar de adem. Als een paar mannen haar uit het water halen, zijn haar lippen blauw, haar lichaam is bleek

en slap. Druppels lopen van haar jas en jurk en haar natte haar plakt tegen haar slapen. Dan schrikt ze huilend wakker met het loodzware gevoel dat ze een wezenlijk deel van zichzelf is verloren.

De stem van kleine Wayen haalt haar uit haar gedachtestroom: 'Breng de groeten over aan je vader, wil je? Zeg hem dat ik graag inga op zijn uitnodiging om overmorgen aan te schuiven voor de kerstmaaltijd.'

Ze knikt en kijkt weg van de druppel.

'Heb je nog bij de wedstrijd gekeken?' Plots schieten zijn ogen heen en weer en kijken langs haar heen. Hij mompelt: 'O nee, natuurlijk niet.'

Hoezo natuurlijk niet? Even overweegt ze het hem te vragen, maar hij is ineens zo met zichzelf verlegen dat ze het niet durft. Nerveus veegt hij met zijn mouw langs zijn neus. De druppel is verdwenen. Hij kucht: 'Groet je vader van me, wil je?'

Dan maakt hij zich snel uit de voeten. Verward loopt ze verder. Ze herinnert zich dat kleine Wayen samenwerkt met haar oom Geurt. Geurt is nog voor de herfst bij hen komen wonen om te helpen met een of ander project van de universiteit. Sinds hij er is wordt er meer gelachen in huis, maar toen de koude adem van de winter de grachten stijf had geblazen, was dat veranderd. Soms klinken er zelfs scherpe woordwisselingen van haar vader en Geurt door de dichte deur van de studeerkamer. Na afloop is haar vader meestal niet aanspreekbaar en ook haar moeder lijkt er

last van te hebben. Elke keer als de winter de stad stevig in zijn greep krijgt, wordt ze ziek, maar dit jaar sluit ze zich nog vaker op in haar slaapkamer. Ze denkt dat Geurt vader wil overhalen Anna en haar toestemming te geven om te schaatsen en ze wil dat hij ermee ophoudt. Heeft hij soms aan kleine Wayen verteld dat zij zelfs geen voet op het ijs mag zetten? In huis wordt er niet over gesproken en ze kan zich niet voorstellen dat Geurt daar verandering in zal brengen.

Ze gaat iets dichters langs de gracht lopen zodat ze de bewegingen van de mensen op ijzers goed kan zien. Ze gaan snel, veel sneller dan zij. Sommigen dragen sjieke kleren in de kleuren blauw en rood en de laagstaande zon laat hun zilveren knopen glinsteren. Anderen dragen grauwe arbeiderskleren of een schort voor hun jurk. Als ze het ijs hoort kraken, glijdt er een rilling over haar rug. Vanzelf begint ze te bibberen als ze aan het koude, zwarte water onder het ijs denkt. Ineens lijkt de kade wel erg hoog. Als ze valt, zal het ijs vast breken. Snel gaat ze weer langs de huizen lopen, weg van de gracht. Ze klemt haar jasje dicht, maar het lijkt of de koude wind er zo doorheen waait. Opgelucht om voor even van de wind verlost te zijn, stapt ze de beschutte kaarsenmakerij binnen.

Als ze even later weer buiten loopt, zwaait de buidel met kaarsen steeds tegen haar rokken en ze hijst hem hoger op haar arm. Terwijl ze dat doet, kijkt ze opzij, naar de gracht. Haar mond zakt open. Het hoofd van

Anna, haar zus, komt net boven de kade uit. Ze is op het ijs! Dat kan niet waar zijn. Met een paar stappen is ze bij de rand. Ze ziet alleen nog haar rug, maar herkent de zware rokken van Anna, haar jasje dat vanaf haar middel wijd uitloopt en haar donkerblonde krullen die langs haar slapen vallen. Met onvaste enkels schaatst haar zus richting de brede gracht die Franeker omsluit. Wat schaatst ze hard! Marie tilt haar rokken op en holt over de kade achter haar aan. Ze rent onder de bomen door die kaal en doods langs de grachten staan, maar dan verstapt ze zich. Als ze haar buiteling probeert op te vangen met haar handen, valt ze met haar elleboog op de buidelkaarsen. Snel krabbelt ze overeind. Een van haar handschoenen is beschadigd en haar knieën doen pijn. Tranen prikken in haar ogen en ze klemt haar kaken op elkaar. Een paar jongens stoten elkaar aan en lachen. Snel loopt ze door. Ondertussen opent ze de buidel. Dat ook nog. De kaarsen zijn gebroken. Die stomme Anna! Het is haar schuld. Als vader en moeder erachter komen dat zij op het ijs is... De bloedelijke slag bij Malplaquet zal een verhaaltje voor het slapengaan lijken vergeleken met wat er dan gebeurt. Even dwalen haar ogen besluiteloos over de mensen die voorbij glijden. Ze schrikt als iemand met hoge snelheid aan komt zeilen en schuivend tot stilstand komt. Zijn schaatsen maken een diepe groef in het ijs. Weer denkt ze aan het duwende, zwarte water eronder. Ze wil hier weg. En Anna moet met haar

mee. Wat als haar iets overkomt? Dat kan ze zichzelf niet vergeven. Even heeft ze het gevoel of een grote, koude vuist tegen haar borst drukt. Het zwarte water laat niet gemakkelijk mensen gaan. Ze kent de verhalen van mensen die op de schaats op familiebezoek gaan, maar daar nooit aankomen. Soms worden hun lichamen in het voorjaar pas gevonden. Soms nooit. Of van studenten die 's avonds uit de kroeg stommen, geen lantaarn bij zich hebben en in de duisternis het verschil niet meer weten tussen de weg en de gracht. Even denkt ze aan haar terugkerende droom waarin ze zichzelf ziet verdrinken en een oude angst knelt als een te strak korset om haar middel.

Ze haast zich langs de gracht en tuurt in de verte. Haar zus zal niet zo dom zijn om voor hun huis langs te schaatsen en zal vast afslaan naar de Martinikerk in het centrum. Als ze stilstaat bij een waterkruising om Anna te zoeken, ziet ze een klein meisje op het ijs. Haar vader houdt haar bij de schouders vast en duwt haar voor zich uit. Het kind heeft rode wangen van plezier en haar ogen schitteren. Terwijl ze hen nakijskt, borrelt er een herinnering naar boven. Vader en zij. Ze houdt zich stevig vast aan haar vaders hand en schuift over het gebutste ijs. Zolang ze zijn hand vastheeft, is het veilig. Dan is het beeld weg. Verwonderd vraagt ze zich af of de herinnering wel klopt. Vader op het ijs? Dat kan haast niet.

Als ze richting de Waagstraat gaat, merkt ze dat de schemering al over de bolwerken is gegleden en door

de straten sluipt. De drang om Anna te vinden voordat er iets ergs gebeurt wordt steeds groter. Door het dikke glas van de ramen in de huizen stroomt zacht licht, maar ze gaat er hollend aan voorbij. De stukjes kaars tikken tegen elkaar aan. Op de Voorstraat is het nog druk en zonder op of om te kijken haast ze zich tussen de mensen door, naar het Sjaerdemaslot, waar de gracht een scherpe bocht naar rechts maakt. De ondergaande zon schildert het vervallen kasteel met de zijvleugels en torens in een oranje gloed. Achter een paar ramen beneden brandt licht. Ze blijft even staan en speurt het ijs af. Zelfs op de kleine gracht om het kasteel zijn nog een paar jongelui op het ijs, ook meisjes met zwierende rokken. Als iemand valt, stokt haar adem. Maar wanneer de gestalte weer opkrabbelt en verder schaatst, probeert ze zich te ontspannen. Even dacht ze... Weer ziet ze haar vaders hand voor zich, haar kleine hand verdwijnt er helemaal in. Ineens weet ze dat zijn andere hand ook iemand had vastgehouden. Anna zeker. Ze loopt verder over de kade in de richting van de waterpoort. Hier heb je ruimte om te schaatsen. Hier moet Anna ergens zijn. De poort is vast dicht nu het water bevroren is en dat betekent dat deze gracht doodloopt.

‘Anna!’ Eerst roept ze het zacht, maar dan harder.

Wat zal ze doen? Besluiteloos friemelt ze aan de stof van haar rok. Zou ze het durven? Ze speurt naar een trap en als ze die vindt, laat ze zich voorzichtig langs de kade naar beneden zakken. Haar hart bonkt

in haar keel. Met de neus van haar laarsje tikt ze op het ijs. Haar handen trillen.

‘It iis is dik genôch, famke,’ roept een stevig uitziende vrouw op ijzers terwijl ze haar met regelmatige slagen voorbij zoeft.

Bewonderend kijkt ze haar na. Even vergeet ze Anna, vergeet ze de gebroken kaarsen. Zal ze het proberen? Onder deze harde laag ijs beweegt diep, donker, ijskoud water. In haar verbeelding duwt het tegen het ijs, gretig om te ontsnappen. Voor ze een besluit kan nemen, hoort ze een bekende stem: ‘Wat doe jĳ hier?’

Ze hapt naar adem. Anna. Met open mond kijkt Marie haar aan en klemt zich nog steviger vast aan de trap. Ze schrikt als Geurt aan komt glijden en de flinters ijs opspatten als hij remt. Ze wil hier weg. Boos werpt ze een blik op Geurt. Hij heeft haar zus vast overgehaald om te gaan schaatsen. Haar stem slaat over: ‘Je moet naar huis komen, Anna, het wordt al donker.’

Anna zet haar handen in haar zij. ‘Je zegt niets, ja?’ Haar wangen zijn rood van de kou en haar lichtbruine ogen lichten op als ze zegt: ‘Het is echt leuk, je moet het ook proberen!’

Afgunstig kijkt Marie toe als Anna een stukje schaatst om te demonstreren hoe fijn het is. Ze wiebelt gevaarlijk en Marie kan het nauwelijks aanzien. Wat als het bevroren water niet sterk genoeg is, wat als het breekt? Met die zware rokken die zij dragen, zink je als een baksteen. Haar hele lichaam begint te

beven en het lukt haar maar nauwelijks om de trap vast te houden. Moeizaam klimt ze naar boven. Dan voelt ze plots een paar armen om haar middel. 'Je trilt helemaal.'

Geurts donkere ogen kijken haar meelevend aan en haar boosheid slinkt. Hij tilt haar op de kade, zodat haar benen naar beneden bungelen. 'Anders kijk je eerst even.'

Marie slaat haar armen voor haar borst, alsof ze zo het trillen kan stoppen. Ze heeft het koud. De woorden komen stotterend uit haar mond: 'Vader... heeft het... verboden.'

'Soms hebben vaders geen gelijk, Marie,' zegt Geurt voorzichtig.

Zijn donkere ogen onder zijn zwierige hoed kijken haar indringend aan. Ineens wordt ze woedend: 'Je had Anna niet mee mogen nemen!'

'Daar heb je waarschijnlijk gelijk in,' geeft hij toe. 'Ik heb geprobeerd haar tegen te houden, maar Anna tegenhouden is nog moeilijker dan een varken naar de slager slepen.'

Tegen wil en dank verschijnt er een glimlach om haar mond en voor ze het weet biecht ze op: 'Zelfs al zou vader het goedvinden dat ik op het ijs ga, ik zou het niet durven...'

'Waarom niet?' Er ligt geen oordeel in zijn stem, alleen belangstelling.

Ze aarzelt: 'Vannacht droomde ik weer over het ijs. Er gebeurt steeds hetzelfde...'

Hij leunt tegen de kade en lijkt geen woord te willen missen. Ze vervolgt: 'Het ijs breekt en ik schuif onder het ijs. Het is zo koud en donker. En dan word ik wakker.'

Zijn stem is kalm en toch hoort ze er een bepaalde spanning in: 'Kun je je de laatste keer dat je op het ijs was nog herinneren?'

Anna komt weer terug en Marie ziet dat Geurt haar seint om zich stil te houden. Hijgend komt haar zus tot stilstand en kijkt van de een naar de ander.

'Ik was met vader,' antwoordt Marie. 'Hij hield mijn hand vast.'

Geurts glimlach heeft iets triests. 'Verder niet?'

Ze legt haar handen op haar knieën en friemelt met de stof van haar rok. Geurt weet dus dat ze vroeger wel op het ijs mocht. Haar ogen blijven hangen bij de ijzers van Anna. In de verte kraakt het ijs en ineens ongerust zegt ze: 'Kom je op de kade?'

Anna lijkt te snappen dat ze bang is. Ze grijpt het ijzer van de trap. 'Als er wat gebeurt, klim ik naar boven.'

Ze knikt.

Geurt vraagt: 'Ben jij de enige in je droom of zijn er mensen bij je?'

Haar mond is droog en ze schudt haar hoofd. 'Ik weet het niet... Er zijn mensen die mij uit het water halen, maar... dan leef ik niet meer.'

De intense blik van Anna maakt haar onzeker.

Marie schraapt haar keel. 'Vader waarschuwt ons

al zolang als ik me kan herinneren.’ Dan schiet haar iets te binnen. ‘Kleine Wayen weet dat wij niet op het ijs mogen.’

Anna zegt zacht: ‘Ik hoorde ze laatst praten...’

‘Wie?’

Met een knik naar Geurt: ‘Hij en kleine Wayen. Ik weet nu waarom moeder altijd in de winter ziek wordt.’

‘Nou?’

‘Anna, niet nu,’ commandeert Geurt.

Maar Anna is niet te houden: ‘Weet je het niet meer? Jij bent door het ijs gezakt, samen met Amelie.’

Haar wereld begint te tolleren. Amelie. Zwarte vlekken dansen voor haar ogen. Ver weg hoort ze Anna’s stem. Ze weet het weer. Hand in hand met haar zusje was ze het ijs opgegaan. Het ijs kraakte en er kwamen scheuren onder hun voeten. Ze hadden gelachen en met hun voeten gestampt, wisten niet hoe gevaarlijk het was. Maar toen golfde er water naar boven. Amelie gleed weg. Ze probeerde haar hand vast te houden. Haar adem was gestokt toen ze het koude water raakte en Amelies hand was uit de hare gegleden. Daarna werd alles donker.

‘Ik weet het weer,’ mompelt ze. Van binnen, ergens bij haar hart, begint het te scheuren en ze voelt hoe ze in kleine stukjes uiteen valt. Het meisje in haar droom had hetzelfde gezicht als zij en ze dacht dat ze over zichzelf droomde. Maar het was Amelie, haar tweelingzusje.

‘Kom, we gaan naar huis, naar de haard.’ Haar oom staat naast haar op de kade en heeft een bezorgde frons boven zijn ogen. Zijn schaatsen heeft hij al onder de arm.

Beverig haalt ze adem. Met haar mouw veegt ze de tranen van haar wangen. Geurt steekt haar zijn hand toe en dankbaar pakt ze hem aan. Moeizaam komt ze in de benen. Hij neemt de buidel van haar over. Even kijkt hij erin. ‘Gebroken kaarsen?’

Ze weet niet wat ze moet antwoorden. Anna haakt haar arm door die van haar en buigt haar hoofd naar haar toe. Zacht fluistert ze: ‘Ik was het ook vergeten en toch heb ik het al die tijd geweten.’

Marie knikt. Al die jaren had ze een gemis gevoeld dat ze niet had kunnen plaatsens. Weer veegt ze haar wangen droog.

Ze kan zich niet herinneren hoe ze zijn thuisgekomen. De warmte van het fornuis in de keuken omhult haar als een dikke deken. Toch kan het de koude van binnen niet verdrijven. De dienstmeid is druk met het bereiden van de maaltijd en moeder is in geen velden of wegen te bekennen. Geurt houdt de buidel met kaarsen omhoog en zegt tegen de dienstmeid: ‘Smelt deze even, wil je?’

Het dienstmeisje kijkt zuinig.

‘Wij halen de lonten er eerst wel uit,’ belooft Geurt.

Dan knikt ze. Geurt schudt de tas leeg boven de tafel. Wezenloos kijkt Marie naar de stukjes kaars,

sommige nog met elkaar verbonden door een lont. Steeds ziet ze Amelies bleke gezicht voor zich, haar blauwe lippen. Ineens verlangt ze er hevig naar dat ze hier nu bij haar is. Achter haar ogen begint het pijnlijk te bonzen. Als Geurt en Anna de lonten losmaken van de kaarsen, helpt ze onhandig mee. Soms moet ze de kaarsen breken om het lont eruit te krijgen. De dienstmeid veegt de stukken in een pan en zet hem boven het vuur. Marie ontwijkt de blikken van Geurt en Anna. Ze kan ze niet verdragen. Alles is anders. De keuken, die ze na vaders studeerkamer de fijnste ruimte in huis vond, lijkt een vreemde plek.

‘Knoop jij de lonten eraan?’ Geurt duwt haar een stokje in handen, alsof hij weet dat ze iets moet doen zodat ze hier blijft.

Haar vingers trillen als ze begint te knopen. Ze concentreert zich op de bewegingen die ze moet maken. Nu de zon bijna onder is, kruipt de nacht de keuken binnen en ze knijpt haar ogen iets samen om het beter te zien. Ineens begrijpt ze waarom haar moeder zich verstoppt op haar kamer, onder de dekens. Het liefste zou ze nu naar haar toe gaan en naast haar gaan liggen.

Geurt doopt de lonten in het gesmolten vet. Hij controleert of ze niet meer lekken en hangt het stokje op zodat de lonten recht naar beneden hangen. Marie gaat verder met het volgende stokje en tegenover haar doet Anna hetzelfde.

Even later komt vader de schaars verlichte keuken binnen. Hij werpt een blik op Geurt die de eerste

kaarsen in de standaard zet. Marie slikt. De kaarsen zijn lang niet meer zo wit als toen ze ze bij de kaarsenmakerij kocht. Haar vingers frunniken met een van de laatste knopen als ze Geurt hoort fluisteren. ‘Ze weet het.’

Haar zicht wordt vertroebeld door tranen. De stilte in de keuken drukt op haar en haar lichaam voelt zwaar. Blijkbaar heeft Anna daar geen last van, want ze komt overeind en steekt de kaarsen aan. Iedereen kijkt toe als de kaarsen tot leven komen. Hun licht verspreidt zich door de keuken. Marie buigt zich weer over het stokje, maar haar vingers luisteren niet meer naar haar. Boos veegt ze met haar mouw haar tranen weg. Dan voelt ze vaders hand op haar schouder. Schor zegt hij: ‘Kijk eens naar de kaarsen.’

De hand ligt warm op haar schouder. In vaders verdacht glanzende ogen herkent ze de pijn die ze vanbinnen voelt. Snel richt ze haar blik op de wakkerende vlammen.

‘Vertel me wat je ziet, kind.’

Zo doet vader dat ook als ze samen in de Bijbel lezen. Hij wil dan horen hoe de woorden bij haar binnenkomen. Ze stottert: ‘De kaarsen... ze zijn gebroken... ze zijn niet meer zo mooi wit.’ Terwijl ze praat, kijkt ze naar de vlammen die hun heldere licht verspreiden. Dan begrijpt ze ineens wat vader bedoelt.

MARIE VAN BEIJNUM

Mevrouw Pielofski

‘Liggen,’ gebod mevrouw Pielofski haar hond. De labrador trok zich terug op het afgekloven matras, legde de staart in een halve cirkel om de poten en vleide zijn kop zo neer dat hij alles kon overzien: het kleine vertrek met de vol behangen wanden – kaarten uit verre landen en stillevens in olieverf – de grijze gaskachel met daarboven op de rand van de schouw de gehavende Delftsblauwe vaas en de geëmailleerde set van zand, zeep en soda; het traporgel, de kast en de televisie; het belendende keukenblok met op het aanrecht de lege flessen en precies tot de helft met water gevulde jampotten. In de hoek het fornuis waarop altijd het steelpannetje met melk stond, dat

zijn bazin uitgoot in een bakje dat hij mocht leeg-slobberen. De kachel was het belangrijkste voor mevrouw Pielofski. Die brandde altijd, zomer en winter, dag en nacht. Op dezelfde temperatuur: 21,5 graden Celsius.

De hond kwispelde zodat zijn rossige haren opstoven en weer neerdaalden in het gefilterde licht van de ondergaande zon. De stam en takken van de kale boom, waar in de herfst de walnoten vanaf rolden, vervaagden. Mevrouw Pielofski verzamelde ze in een teiltje en at ervan tot de volgende oogst. Dat was goed om het geheugen op peil te houden, net als haver-moutpap in de vroege morgen.

Drie keer per dag wandelde mevrouw Pielofski met de hond die zij Vlok noemde. Toen het dier nog jong was, rukte het speels aan de riem. Nu sleepte hij zich voort en liep hij niet meer weg van huis. Vlok was veertien jaar oud en gewend aan zijn bazin. Ook als mevrouw Pielofski hem uitschold of bevelen gaf, bleven zijn ogen zacht. Zijn schranderheid gaf hem in dat onder haar harde bestier een grote liefde voor hem schulde.

Deze ochtend had mevrouw Pielofski magere runderlappen uren laten sudderen. Ze genoot van de geur en zeeg voldaan neer in haar stoel aan tafel waarover een rood pluchen kleed lag, frummelde wat met haar handen, alsof ze een sigaret wilde rollen, en roerde daarna in het gebloemde porseleinen kopje

dat voor haar op een schotel stond. Royal Albert, aangeschaft op de rommelmarkt van de kerk. Meer dan tevoren dacht ze na over het leven dat achter haar lag, de goede en de kwade dagen die ze had meegemaakt. De kwade dagen hadden de goede overheerst. Ze merkte bij zichzelf dat ze liever de goede dagen in herinnering wilde roepen.

Ze was klein van postuur en droeg het haar kort en bot afgeknipt. Diepliggende blauwe ogen onder borstelige wenkbrauwen. Haar huid was getaand en haar leeftijd liet zich moeilijk raden. In werkelijkheid heette mevrouw Pielofski anders. Het was de naam waarmee ze zich graag liet aanspreken, de naam ook waarmee ze haar schilderijen signeerde. Altijd rechts onderaan het doek of het papier, want ze schreef graag epistels, met kwistige krullen in het handschrift dat ze zich van jongs af had aangemeten, als was het van een gravin. Met een initiaal ervoor, de A van Antonia.

Mevrouw Pielofski woonde veertig jaar in het bakhuis van de boerderij dat ze na de grote brand had betrokken. Een kamer, een wc en een slaapkamer, dat was het zo ongeveer. Plus de lage zoldering waar ze spullen opsloeg, zoals de stapels vergeelde streekromans die ze in haar jaren als de mooiste vrouw van het dorp had verzameld en een keer had gelezen. Eens per jaar kwam al het spul naar beneden voor de grote schoonmaak en dan bladerde ze nog weleens door zo'n boek, om het dan weer snel van zich af te gooien.

De hal, waar de wasmachine stond, gaf toegang tot de woning. Buiten strekte zich een grasveld uit, omzoomd door eiken, dennen en rododendrons. In de zomer bloeiden overvloedig de wilde roos en de monnikskap.

De hond blafte toen de telefoon indringend ging en mevrouw Pielofski haar naam zei.

Het was de dominee die op huisbezoek wilde komen. Ze zuchtte, maar besloot toegeeflijk te zijn.

‘Goed, als u dan tegen drieën komt.’

Ze was de kerk uitgestormd, midden in de preek die hij hield over helden en verraders, over David, Jezus, Judas en NSB’ers. Dat hij NSB’ers en Judassen bij het afval veegde, vond ze onverteerbaar. Ook dat waren mensen, die weliswaar verkeerde keuzes hadden gemaakt, maar die je niet mocht veroordelen.

Maar nu liep het tegen Kerst en de herder en leraar wilde opnieuw langskomen. Vrede op aarde, dacht ze. Om het goed te maken. Wie weet kwam hij een pakket brengen, zoals vorig jaar ook was gebeurd.

Ze herinnerde zich die ene keer dat haar levensdraad, ook rond Kerst, opeens van een heel ander garen werd gesponnen. De Russen waren Afghanistan binnengevallen en vochten in een woest en ledig land. De wereld verging bijna, ze kreeg nachtmerries en zocht afleiding. Ze reageerde op een advertentie in het regionale dagblad. ‘Man zoekt serieuze kennismaking.’

Ze ontving meteen antwoord. Ze spraken af op het station – ze reisde erheen met de gele diesel van de

Veluwsche Auto Dienst. Hendrik. Ze herkenden elkaar aan de opgevouwen krant die ze bij zich droegen. Ze had van zichzelf niet gedacht dat haar dat kon overkomen: liefde op het eerste gezicht. Bij de stationsrestaurant namen ze koffie en vertelden ze elkaar wie ze waren. Hendrik was weduwnaar met twee kinderen. De dochter woonde nog thuis. De zoon was getrouwd en had kinderen.

Na de eerste kennismaking hielden ze de vaart erin. Vier weken later, op Eerste Kerstdag, waren Hendrik en zijn dochter bij haar thuis. Vanwege Kerst en haar liefde had ze haar huis versierd. Naast de kachel prijkte een dennenboom die tot aan het plafond reikte. Sprookjesachtig deinden de glazen bollen heen en weer tussen de zilverkleurige slingers. In de vensterbank, met het uitzicht op de weide waar in de zomer schapen vredig graasden, had ze een miniatuur geboortestel neergezet, met watten die sneeuw moesten voorstellen. Zorgvuldig had ze het minuscule houten poppetje in de wieg gelegd. Het kindeke in de stal.

Zij haalde haar zondagse servies tevoorschijn en serveerde stooftperen met cordon bleu. Tijdens de afwas zinspeelde ze op een hoogzomerse bruiloft. Het bruidspaar in een witte koets en de gasten in rijtuigen erachter. Een hele stoet beloofde het te worden, want de familie was groot en ze wilde iedereen die ze kende uitnodigen. Haar zus, de broer, de neven en de nichten, de vrienden, de burens en de kennissen.

Mevrouw Pielofski vergat te informeren hoe Hendrik erover dacht en wie hij wilde vragen. Hij zei niet zoveel en werd almaar stiller. De dochter wilde weten waarom ze in dit kleine huis woonde.

‘Hendrik, zullen we de muziek aanzetten?’ vroeg ze na de afwas.

‘Natuurlijk, dat hoort erbij,’ zei hij en stak een sigaar op.

Ze draaide aan de knop van de radio en langzaam vulden paradijselijke klanken de kamer. Het was een kozakkenkoor dat Gloria in Excelsis zong.

‘Het klinkt als het lied van de engelen,’ zei ze.

‘Heb jij weleens een engel gezien?’ vroeg Hendrik.

‘Jij bent mijn engel,’ zei ze met een lach.

Hij fronste zijn wenkbrauwen en blies kringeltjes de lucht in.

‘Vroeger zong ik Gloria in Excelsis in de kerk,’ zei ze. ‘Ik ken het uit mijn hoofd.’

‘Nou, ik niet,’ zei hij.

‘En Stille Nacht,’ zei ze. ‘Ook een prachtig lied.’ Ze stond op en liep neuriënd naar het orgel, sloeg een toets aan. ‘Ik kan het voor je spelen.’

‘Pa houdt niet zo van zingen,’ zei de dochter die net buiten een luchtje had geschept.

Mevrouw Pielofski deed alsof ze dat niet hoorde, ritselde wat tussen de papieren en haalde er een flinterdun boekje uit. ‘Kijk, dit is het,’ zei ze. Ze klom op de kruk en speelde Stille Nacht.

‘Kom,’ zei ze, ‘zing mee, Hendrik.’

‘Hemeltjelijef,’ mompelde Hendrik.

Ze keek opzij en zag zijn lippen, die ze nog niet had gekust, stijf op elkaar.

‘Wat is er gebeurd, tantetje Pielofski?’ vroegen de neven en nichten die Tweede Kerstdag, in de namiddag, op bezoek kwamen. Ze hadden gezelligheid en romantisch kaarslicht verwacht en geen donker, ontzield huis.

Mevrouw Pielofski zat met haar armen op tafel op haar vaste plek en keek met verstarde ogen naar buiten waar het sneeuwde en de weide wit begon op te lichten. Vlok, op zijn matras, jankte.

‘Toe,’ drongen ze aan. ‘Vertel.’

‘Hij kent Stille Nacht niet,’ zei mevrouw Pielofski, waarna de neven en nichten elkaar verschrikt aankeken, en vervolgens krampachtig hun gezicht in de plooi hielden. Als ze in een schaterlach waren uitgebarsten, was de Derde Wereldoorlog uitgebroken.

Zij begrepen dat er geen bruiloft zou komen met paarden en koetsen, het feest waarop ze zich hadden verheugd. Wat een deceptie, pruilden ze.

Hoe en wanneer Hendrik en zijn dochter het huisje hadden verlaten, daarvan was alleen Vlok getuige geweest. Nadien trad mevrouw Pielofski niet in details over iets wat ze wilde vergeten.

‘Ach, misschien was hij een goed mens, maar was het mij niet gegund hem te horen zingen,’ zei ze verdrietig.

Zo eindigde een verwachtingsvolle Advent voor mevrouw Pielofski in een Kerst zonder geboorte. Hoewel ze wist waar Hendrik woonde, heeft ze hem nooit meer bezocht noch aangeschreven. Ze had vurig gehoopt dat de liefde bezegeld zou worden. Het mocht echter niet zo zijn. Was dit het knellende juk dat haar scheen te achtervolgen?

Later vroeg ze zich weleens af of ze de juiste keus had gemaakt. Ze liet dan haar blik rusten op het kruispunt iets verderop. Had ze de verkeerde afslag genomen? Had ze niet zachtzinniger kunnen optreden, zoals haar lieve moeder haar ooit had voorgehouden? Goed benoemen kon ze die gedachten niet, ze had niet geleerd te reflecteren. Als het nog een keer zou gebeuren, zou ze het dan anders doen?

Sinds die tijd reageerde mevrouw Pielofski nooit meer op een advertentie. Eigenlijk ging het juist de andere kant op: ze ging mannen meer en meer mijden. Kende ze voorheen nog een goede vriend die ze op gezette tijden, meest op zaterdag, ontving, daarna en zeker na zijn dood, was het voorbij met de heerschappen van mevrouw Pielofski.

Nee, toch niet helemaal. Via haar trouwe vriendin Anna die aan psychische pijnen leed, kwam er veel later na de Kerst van 1979 bij mevrouw Pielofski een boswachter over de vloer. Zijn naam was Willem. Hij was in zijn doen en laten kinderlijk eenvoudig. Willem had rode appelwangen en donker haar. Hij was

altijd in een groen tenue en droeg hoge laarzen waarmee hij door beken en bossen banjerde. Hij hield het meest van bomen, waartegen hij sprak en wier stammen hij streefde.

Mevrouw Pielofski draaide de deur van het slot als hij aanklopte en 'goed volk' riep. Ga zitten, zei ze dan alsof ze tegen Vlok sprak die intussen op een ver hondenkerkhof ter aarde was besteld, en dan ging Willem zitten, zijn muts op de knieën. Vervolgens stond mevrouw Pielofski op om koffie te zetten. Ze veerde altijd op als de boswachter kwam, want sinds Vlok wijlen was, was het op de dagelijkse bezoeken van de Buurtzorg na stil geworden in huis. Als ze met gestadige slokken de koffie dronken die ze had ingeschonken, spraken ze over de bomen, de staat van Nederland en die van de wereld. Willem had er zijn mening over, maar zodra mevrouw Pielofski die van haar te berde bracht, liet hij haar uitpraten. Tegen haar woordenvloed was hij niet bestand en hij wist zijn plaats. Luisteren was voor hem geen opgave.

'Ken jij Stille Nacht?' vroeg ze voorzichtig toen het weer Advent was geworden en er sneeuw viel die het geluid van de wereld dempte.

'Natuurlijk,' antwoordde Willem en hij maakte zijn wangen bol, floot zacht tussen zijn tanden door de melodie, eerst langzaam en toen sneller en nog een keer.

Mevrouw Pielofski liep naar het orgel. Ze keek Willem opgetogen aan.

Op het moment dat Stille Nacht op het orgel werd aangeheven en Willem steeds harder floot, werd er op de deur geklopt.

‘Binnen,’ riep mevrouw Pielofski lichtelijk geërgerd, haar handen dansend op het klavier.

Willem, met de rug naar de deuropening toe, blies zijn longen leeg.

De dominee stond op de drempel. ‘Oh,’ zei hij. ‘We hadden afgesproken, nietwaar?’

Mevrouw Pielofski keek even op en speelde onverstoorbaar door.

De dominee bleef nog even staan, als wachtte hij op een antwoord. Toen dat uitbleef en Stille Nacht in volume toenam, draaide hij zich om en sloot de deur achter zich.

Personalia

Marie van Beijnum studeerde geschiedenis en is werkzaam als freelance journalist, redacteur en communicatiemedewerker.

Eline de Boo studeerde geschiedenis in Leiden, maar woonde daarna in Amerika en Japan. Terug in Nederland deelt ze haar indrukken door artikelen, columns en boeken over het geloof te schrijven. De verbinding tussen geloof, cultuur en identiteit staat daarin centraal. Ze debuteerde in 2014 als fictieschrijver met haar roman *Blauw zeil*.

Renze Borkent is werkzaam als planoloog. In zijn vrije tijd is hij vogelaar, pianist en beginnend fictieschrijver. Het verhaal dat is opgenomen in deze bundel is een van zijn eerste korte verhalen. Hij woont in de omgeving van de Oostvaardersplassen.

Ria Borkent publiceerde *Matteüs Passie – een poëtische hertaling*, werkte mee aan *Psalmen voor Nu* en aan de kinderbijbel *God wil bij mensen wonen*. Ze bracht dit jaar haar debuutroman uit, *Huis aan de Handelskade*, over een VvE die te maken krijgt met een ernstige bouwfout, en de weerslag die dit op de bewoners heeft.

Iris Boter ging na de kunstacademie als illustrator aan de slag. Schrijven heeft ze altijd gedaan en in 2019 verscheen haar 31e boek, *Buiten bereik*, een thriller voor volwassenen. Iris schrijft het liefst over gewone mensen met alledaagse, herkenbare problemen. Ze woont met haar man en dochter in Kampen.

Désanne van Brederode studeerde filosofie in Amsterdam. Sinds haar debuut in 1994 publiceerde ze bij uitgeverij Querido acht romans, verschillende non-fictiepublicaties en de dichtbundel *Verzonnen grond* (2018). Van Brederode schrijft artikelen en columns en geeft lezingen over maatschappelijke en levensbeschouwelijke onderwerpen. Ze is sinds 2012 actief voor het Syrische Comité in Nederland. In mei 2019 verscheen haar roman *Wonderlamp* en in het voorjaar van 2020 verschijnt de roman *De tas*.

Anne Büdgen schrijft poëzie, theater en proza. Gedichten van haar werden in het Duits, Engels en Frans vertaald. Eind 2016 verscheen haar roman *Boven*

de straat hangt een witte lucht. Daarnaast geeft Anne overal in het land workshops creatief schrijven en bedenkt zij ervaringen om mensen op een andere manier te laten kijken naar taal. Ook treedt ze regelmatig op op literaire festivals.

Jacobine van den Hoek woont in Amstelveen. Ze heeft gewerkt als consultant en headhunter. Sinds 2015 is ze columnist bij het *Amstelveens Nieuwsblad* en worden er wekelijks columns van haar hand geplaatst. Daarnaast verscheen in 2019 haar debuutroman *Zondebok*, een verhaal over liefde, moed en macht, in aanloop naar de Tachtigjarige Oorlog.

Lody B. van de Kamp is rabbijn en schrijver. Hij schreef onder andere *Oorlogstranen*, *Weeskinderen* en *Sara, het meisje dat op transport ging*. In 2019 verscheen *Over muren heen*, dat hij samen met Oumaima Al Abdellaoui schreef.

Arie Kok is auteur, journalist en uitgever. Hij schreef de romans *Morie*, *Nachtmotet* en *Zoete zee*. In 2020 schrijft hij het geschenkboek voor de Week van het Christelijke Boek.

Vonne van der Meer, opgeleid als theaterregisseur, debuteerde in 1985 met de verhalenbundel *Het limonadegevoel en andere verhalen*, waarvoor zij de Geerjan Lubberhuizenprijs ontving. Daarna volgde elke twee,

drie jaar een verhalenbundel of roman. In 1999 verscheen de roman-in-verhalen *Eilandgasten*, waarmee zij bekend werd bij een groter publiek. Haar werk werd onder andere vertaald in het Frans, Duits, Spaans, Turks en Pools. Voor *Winter in Gloster huis* (2015) kreeg ze de CLO-juryprijs. Haar laatste roman, *Vindeling*, verscheen in 2019.

Hay van den Munckhof heeft tot zijn pensioen lesgegeven op een Limburgse basisschool en is zich pas op latere leeftijd gaan richten op het schrijven van verhalen. In 2018 debuteerde hij met het historische tweeluik *Alya* en *Alya's keuze*.

Frans Willem Verbaas is predikant en schrijver. Van zijn hand verschenen onder andere de romans *Heilig Vuur*, *De vierde vrouw* en *Mensen van licht en steen*.

Joke Verweerd schreef tien romans en veel gedichten en verhalen. Tweemaal werd haar werk bekroond met de Christelijke Publieksprijs: in 2005 voor de roman *Snoeitijd* en in 2014 voor de roman *Retour Rantepao*. Ook mocht zij driemaal het actieboek voor de Week van het Christelijke Boek schrijven. Zij geeft veel lezingen, workshops en gastcolleges.

Nine de Vries werkt in de bibliotheek in Friesland en is auteur van de historische romans *Machla*, *Chana*, het bijbels dagboek *Buitengewone vrouwen zoals jij* en een YA, *De dromer en het slangenmeisje*.

Elly Zuiderveld-Nieman groeide op in een katholiek gezin in Hilversum. Ze ging naar school bij de zusters, die haar talent voor schrijven zagen en haar daarin aanmoedigden. Nu schrijft ze nog steeds, zowel liedteksten als verhalen. Ze publiceerde twaalf kinderboeken en twee boeken voor vrouwen. Dit is haar eerste kerstverhaal voor volwassenen.

Joshua Zwaan is auteur en schrijfdocent. Ze schreef de romans *Parnassia*, *Zeevonk*, *Dwaallicht* en *Saturnusplein 3*. Over de impact van een nierziekte op haar zoon en haar familie schreef Joshua haar eerste non-fictieboek, *Zijspoor*, en in 2019 verscheen *Emma wil leven*. Artikelen en essays van haar hand werden gepubliceerd in *Trouw*, *Volkskrant Magazine* en tijdschrift *Volzin*.

Rond kerst zijn verhalen net zo onmisbaar als kaarsen. Of we ze nu lezen in een grote fauteuil voor een knapperend haardvuur of samen tijdens het kerstdiner of een viering: verhalen verbinden, bemoedigen en geven ons een andere kijk op de wereld.

Deze kleurrijke verzameling kerstverhalen van ervaren en geliefde auteurs biedt voor elk wat wils. De verhalen zijn hartverwarmend, met een vleugje bezinning, ontroering en humor. Precies wat we nodig hebben tijdens de donkere dagen.

Aan deze bundel werkten mee:

Marie van Beijnum, Eline de Boo, Renze Borkent,
Ria Borkent, Iris Boter, Désanne van Brederode,
Anne Büdgen, Jacobine van den Hoek, Lody van de Kamp,
Arie Kok, Vonne van der Meer, Hay van den Munckhof,
Frans Willem Verbaas, Joke Verweerd, Nine de Vries,
Elly Zuiderveld en Josha Zwaan.

NUR 303

uitgeverijmozaiek.nl